

RAPORT

z realizacji badania ewaluacyjnego
pt. Ocena wyników realizacji operacji
„Modernizacja gospodarstw rolnych”
w obszarze nawadniania w gospodarstwie

Wykonano w ramach I Obszaru badawczego: „Wsparcie prac związanych z przygotowaniem Planu strategicznego dla WPR na lata 2023-2027” realizowanego w ramach dotacji celowej na 2022 rok.

Bydgoszcz, 2022 r.

Zamawiający:

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Wykonawca-Zespół ewaluacyjny:

dr inż. Ewa Kanecka-Geszke, *ITP-PIB*

dr inż. Wiesława Kasperska-Wołowicz, *ITP-PIB*

dr inż. Bogdan Bąk, *ITP-PIB*

mgr inż. Tymoteusz Bolewski, *ITP-PIB*

Bernadeta Fligiel, *ITP-PIB*

Renata Wiśniewska, *ITP-PIB*

dr hab. inż. Rafał Wawer, *IUNG-PIB*

mgr Piotr Koza, *IUNG-PIB*

mgr Artur Łopatka, *IUNG-PIB*

mgr Magdalena Łysiak, *IUNG-PIB*

Wykaz skrótów

Skrót/termin	Rozwinięcie
ARiMR	Agencja Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa
Beneficjent	Osoby/podmioty, które złożyły wniosek o przyznanie pomocy i podpisały umowę na realizację operacji, w tym osoby/podmioty, które zakończyły jej realizację
EFROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
ITP-PIB	Instytut Technologiczno-Przyrodniczy – Państwowy Instytut Badawczy
IUNG-PIB, IUNG	Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy
Oceniający	Pracownik ARiMR, który dokonywał oceny złożonych wniosków o dofinansowanie operacji
Operacja	„Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie
PROW 2014-2020	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
PZDR	Powiatowe Zespoły Doradztwa Rolniczego
UE	Unia Europejska
Wnioskodawca	Osoby/podmioty, które złożyły wniosek o przyznanie pomocy do operacji, ale ich wnioski nie zostały zakwalifikowane do realizacji (zostały odrzucone)
WoPP	Wniosek o Przyznanie Pomocy
WPR	Wspólna Polityka Rolna
MRiRW, Zamawiający	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Spis treści

Wstęp.....	5
Założenia i cel operacji.....	8
Cel i zakres badania ewaluacyjnego.....	11
Metodyka oceny operacji.....	12
Ocena wyników realizacji operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania (obszar E).....	15
Złożone wnioski o operację.....	15
Podpisane umowy.....	19
Zrealizowane umowy i płatności.....	24
Odrzucone wnioski o przyznanie pomocy, w tym ze statusem „rezygnacja”.....	26
Inwestycje planowane i zrealizowane w ujęciu ilościowym i jakościowym.....	30
Koszty inwestycji – planowane-umowa a płatność końcowa.....	42
Przyczyny odrzucenia wniosków o dofinansowanie operacji.....	45
Badania ankietowe.....	59
Wnioskodawcy.....	59
Beneficjenci.....	73
Eksperti oceniający wnioski.....	80
Wyznaczenie obszarów zagrożonych wystąpieniem suszy w Polsce jako priorytetowych do wdrażania nawodnień.....	90
Najlepsze praktyki nawadniania upraw - precyzyjne nawadnianie.....	91
Podsumowanie.....	101
Rekomendacje.....	105
Spis rysunków.....	111
Spis tabel.....	113
Załączniki.....	114

Wstęp

Klimat Polski charakteryzuje się występowaniem okresowych niedoborów opadów atmosferycznych. Obecne zmiany klimatu wpływają na zwiększenie częstości i długości okresów posusznych i deficytu opadów dla upraw rolniczych. Ostatnio klęska suszy w Polsce została stwierdzona w latach 2015, 2018 i 2019. Spowodowała wtedy straty w plonach na znacznej części Polski (w 2018 roku straty wyniosły 15-60% wartości średniej rocznej produkcji w poszczególnych uprawach). Wsparcie finansowe gospodarstw dotkniętych klęską suszy stanowi dodatkowe obciążenie dla budżetu państwa. W 2015 r. Rząd na pomoc dla rolników dotkniętych skutkami suszy przeznaczył 488 mln zł, w latach 2018 i 2019 wg danych Najwyższej Izby Kontroli po około 2 mld zł. Ze względu na ograniczone zasoby wody, szczególnie w środkowej części Polski, ich racjonalne wykorzystanie jest bardzo istotne.

Naturalną cechą klimatu Polski jest występowanie susz, szczególnie uciążliwych dla obszarów rolniczych w okresie wegetacyjnym. W małych zlewniach rolniczych zwłaszcza nizinnych, mających podstawowe znaczenie dla środowiska przyrodniczego i gospodarki, zabezpieczenie potrzebnej ilości wody na potrzeby rolnictwa, w okresach niedoborów wody, stanowi istotny problem.

Stopień negatywnego oddziaływania zjawiska suszy na rolnictwo jest uzależniony od okresu i miejsca, w którym się pojawia. Reakcja roślin na suszę zależy od ich gatunku i fazy rozwojowej oraz od rodzaju gleb, na których są uprawiane. Susze letnie w sposób ujemny wpływają na plon ziemniaków i drugiego odrostu runi łąkowej oraz pastewnych upraw polowych. Natomiast susze wczesnowiosenne i jesienne zwykle stanowią przyczynę zmniejszenia plonów zbóż ozimych, a wiosenne – zbóż jarych, pierwszego odrostu runi łąkowej oraz wydajności pastwisk. Na negatywne skutki obniżania się poziomu wód gruntowych w czasie suszy hydrologicznej, szczególnie narażone są gleby o typie gruntowo-wodnym i opadowo-gruntowo-wodnym, w których podsiąkanie kapilarne ma olbrzymie znaczenie dla wegetacji roślin, gdyż ubytki wody ze strefy korzeniowej mogą być częściowo lub nawet całkowicie uzupełniane przez podsiąkanie z warstw głębszych (Łabędzki, 2006¹, Ciepeliowski i inni 2003²).

Konsekwencją ekstremalnych susz, a takie wystąpiły w Polsce od początku lat 80. ubiegłego wieku do chwili obecnej kilkanaście razy, jest nadmierne przesuszenie gleb, co z kolei wpływa negatywnie na wielkość oraz jakość plonów. Do negatywnych skutków można

---

¹ Łabędzki L. 2006. Susze rolnicze – zarys problematyki oraz metody monitorowania i klasyfikacji. Woda-Środowisko-Obszary Wiejskie. Rozprawy naukowe i monografie. Nr 17. ISBN 83-88763-63-6 pp. 107.

² Ciepeliowski A., Głogowska E., Kaznowska E., Michalczyk Z. 2003: Kształtowanie się niżówek w rzekach jako wskaźnik zagrożenia gleb w wyniku występowania suszy hydrologicznej. Zadanie badawcze w ramach ekspertyzy naukowej: Ocena stanu zagrożenia gleb na terenie Polski degradacją spowodowaną niedoborami wody, długotrwałymi suszami i zmianami klimatu wraz z projektem strategii i programu działań na rzecz ochrony gleb. Zakład Gleboznawstwa Instytutu Nauki o Ziemi, (maszynopis) UMCS.

zaliczyć również brak paszy, wzrost cen żywności, utrudnienia w przeprowadzeniu podstawowych zabiegów agrotechnicznych (zasiew ozimin, zbiory ziemniaków) i poborze wody dla celów bytowo-gospodarczych (Kaznowska, 2011³). Dość częstym zjawiskiem potęgującym skutki suszy glebowej, rolniczej i hydrologicznej jest równoczesne utrzymywanie się fali upałów (z *ang.* *heat wave*), kiedy przez kilka kolejnych dni temperatura powietrza przewyższa 30°C. Szczególnie niebezpieczna jest dla upraw, gdy występuje w trakcie krytycznych dla roślin faz rozwoju, np. kwitnienie, zawiązywanie owoców, tworzenie organów spichrzowych.

Zmiany klimatyczne i ich skutki w postaci okresów suszy obserwuje się na całym obszarze Unii Europejskiej, stąd w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.⁴ w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) znalazły się zapisy umożliwiające wspieranie w ramach EFRROW inwestycji w nawadnianie, aby zapewnić korzyści gospodarcze i korzyści dla środowiska, pod warunkiem zapewnienia zrównoważonego charakteru nawadniania (art. 46). Powyższy dokument zobligował państwa członkowskie UE do stworzenia warunków realizowania inwestycji w nawodnienia w gospodarstwach w celu poprawy gospodarowania wodą i zapewnienia zasobów wody dla potrzeb uprawianych roślin. Dzięki rozporządzeniu UE⁴ i krajowym rozporządzeniom MRiRW⁵ stworzono nowy, odrębny obszar wsparcia, dla którego określony został oddzielny limit pomocy i specyficzne dla tego rodzaju pomocy wymagania, a tym samym kryteria dostępu oraz kryteria wyboru operacji, za które przyznawane są punkty warunkujące przyznanie pomocy. Inwestycje służące poprawie istniejącej infrastruktury lub urządzeń nawadniających powinny prowadzić do minimalnego zwiększenia efektywności zużycia wody, wyrażonej jako potencjalna oszczędność wody.

Racjonalne nawadnianie zwiększa efektywność wykorzystania wody w produkcji roślinnej, co przekłada się na optymalizację plonowania poprawiając jego jakość i wielkość. Liczne przykłady z kraju i zagranicy świadczą o zwwyżce plonu spowodowanej nawadnianiem. Przykładowo, nawadnianie zbóż i roślin okopowych może zwiększyć plon od 10 do nawet 50%.

---

³ Kaznowska E. Analysis of low fop charakterystyce and druh Ferency in agrokultura catch-ments, [In:] Prediction and the reduction of diffuse pollution, solid emission and extremeflows from rural areas-case study of small agrokultura catchments, Ed. By K. Banasik, L. ØYgarden & L. Hejduk, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2011, 51-77

⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 487, z późniejszymi zmianami), zwanego dalej „rozporządzenie (UE) nr 1305/2013”

⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 sierpnia 2019 r. (Dz.U.2019, poz.1584) zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu "Modernizacja gospodarstw rolnych" w ramach poddziałania "Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

(<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001584>)

Wzrost plonów notowano również w sadach (30-35%), jagodnikach (w latach suchych nawet 100-200%) i w uprawie warzyw (30-50%) (Dobrzyńska, Dembek 2021)⁶.

Jednym z najistotniejszych zagrożeń dla rolnictwa jest susza rolnicza. W Polsce zjawisko to występuje coraz częściej, na co wpływ ma również notowana od lat 80. XX wieku tendencja wzrostu temperatury powietrza, powodując nadmierne przesuszenie gleb, co z kolei wpływa negatywnie na wielkość i jakość plonów. Obserwowane i przewidywane zmiany klimatyczne, w tym wzrost globalnej temperatury powietrza oraz nierównomierny rozkład opadów powodujący długotrwałe susze lub krótkotrwałe okresy podtopień i powodzi, a w konsekwencji ogrom strat, jakie z tego tytułu powstają, zostały dostrzeżone również przez MRiRW. W celu poprawy gospodarki wodnej i zwiększenia zasobów wody dla potrzeb uprawianych roślin oraz zapobieganiu stratom, stworzono możliwość realizowania inwestycji w nawodnienia w gospodarstwach. Jest to, odrębny obszar wsparcia, dla którego określony został oddzielny limit pomocy w ramach PROW 2014-2020 i specyficzne dla tego rodzaju pomocy wymagania, a tym samym kryteria dostępu oraz kryteria wyboru operacji, za które przyznawane są punkty warunkujące przyznanie pomocy.

Proponowane przez MRiRW wsparcie finansowe najbardziej zainteresowało rolników gospodarujących na obszarach, gdzie susza jest szczególnie powtarzalna, obejmujących województwa: wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie i mazowieckie. Jednocześnie w wielu lokalizacjach tych województw istnieją warunki wykorzystania wód podziemnych do nawodnień, co zachęcało rolników do składania wniosków o dotację. W praktyce okazało się, że spełnienie warunków przyznania dofinansowania inwestycji na melioracje nawadniające w ramach operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” okazało się dużą barierą dla rolników, a szczegółowe wyjaśnienia przedstawia niniejszy raport.

Raport prezentuje pierwsze, wyniki ewaluacji operacji *Modernizacja gospodarstw rolnych – w obszarze nawadniania w gospodarstwie, w ramach Poddziałania 4.1.3 Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych*, w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020). Raport został opracowany przez pracowników ITP-PIB oraz IUNG-PIB na zlecenie MRiRW w ramach zadania dotacyjnego pt. „Wsparcie prac związanych z przygotowaniem Planu Strategicznego WPR na lata 2023-2027”.

Raport stanowi podsumowanie przeprowadzonych przez ARiMR w latach 2019-2021, czterech pierwszych naborów wniosków o dofinansowanie operacji w obszarze nawadniania w gospodarstwie.

Głównym celem badania była analiza i ocena dotychczasowych wyników realizacji operacji *Modernizacja gospodarstw rolnych w obszarze nawadniania*, w ramach której pomoc

---

⁶ Gospodarowanie wodą w rolnictwie w obliczu susz. 2021. Red: Dobrzyńska N. i Dembek W. MRiRW. Warszawa, ss.19

jest przyznawana, jeżeli inwestycja objęta tą operacją spełnia warunki określone w art. 46 ust. 1–4, ust. 5 akapit pierwszy i ust. 6 akapit pierwszy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej nr 1305/2013⁴, z tym że współczynnik procentowy, o którym mowa w art. 46 ust. 4 akapit pierwszy i ust. 6 akapit pierwszy rozporządzenia nr 1305/2013, wynosi co najmniej 10%. Raport ma dać wskazówki dla usprawnienia dalszego procesu procedowania wniosków o operacje w zakresie inwestycji nawodnieniowych.

Dofinansowanie do inwestycji w obszarze nawadniania (obszar E) w ramach operacji *Modernizacja gospodarstw rolnych*, po raz pierwszy wprowadzono w 2019 r.

Wsparcie do inwestycji obejmuje trzy rodzaje operacji: 1) wykonanie nowego nawodnienia, 2) ulepszenie istniejącej instalacji nawadniającej oraz 3) ulepszenie instalacji nawadniającej wraz z powiększeniem nawadnianego obszaru.

Niniejszy raport opracowano w oparciu o wyniki czterech pierwszych naborów o operacje w obszarze nawadniania w terminach:

- I nabór: 25.09.2019 – 22.11.2019,
- II nabór: 21.02.2020 – 20.07.2020,
- III nabór: 30.11.2020 – 28.01.2021,
- IV nabór: 21.06.2021 – 20.09.2021.

Informacja o planowanych terminach naborów była udostępniona na stronie internetowej MRiRW i ARiMR z kilkumiesięcznym wyprzedzeniem⁷.

Do szczegółowej analizy w ramach naborów wybrano cztery kluczowe województwa: kujawsko-pomorskie, łódzkie, mazowieckie i wielkopolskie. Województwa te dominowały pod względem liczby złożonych wniosków w poszczególnych Oddziałach Regionalnych ARiMR. W tych województwach, położonych w centralnym pasie Polski złożono 1652 wnioski, stanowiące 74,4% liczby wniosków o operację z całego kraju. Istotną rolę przy wyborze tych województw odegrał również fakt, iż obejmują one obszary najbardziej zagrożone deficytem wody, a jednocześnie obszary charakteryzujące się dużym potencjałem rolniczym, jak Wielkopolska i Kujawy.

Założenia i cel operacji

Podstawą ubiegania się o przyznanie pomocy na operację „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach poddziałania 4.1 „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie, objętego PROW 2014–2020 w czterech

---

⁷ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/harmonogram-naboru-wnioskow-prow-2014-2020>

pierwszych naborach były dokumenty aplikacyjne obejmujące wniosek o przyznanie pomocy wraz z załącznikami.

Wniosek o przyznanie pomocy obejmował:

- a) Opis Planowanej Operacji
- b) Zestawienie Rzeczowo-Finansowe Operacji
- c) Plan Finansowy Operacji
- d) Załączniki:
  - wniosek o wpis do ewidencji producentów, jeśli Wnioskodawca nie posiada takiego numeru;
  - ostateczna decyzja zatwierdzająca projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopią tego projektu, wykonanego zgodnie z przepisami Prawa geologicznego i górniczego wraz z kopią decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, jeżeli jest wymagana, zgodnie z przepisami o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych wymagającą sporządzenia takiego projektu, a podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy nie posiada w dniu składania wniosku o przyznanie pomocy ostatecznego pozwolenia wodnoprawnego – kopia;
  - ostateczne pozwolenie wodnoprawne wraz z kopią operatu wodnoprawnego, na podstawie którego wydano to pozwolenie – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych, na realizację której jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, a podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy w dniu składania wniosku o przyznanie pomocy posiada ostateczne pozwolenie wodnoprawne – kopia;
  - ostateczne pozwolenie wodnoprawne na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw wraz z kopią operatu wodnoprawnego, na podstawie którego wydano to pozwolenie – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą poboru wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw, na realizację której jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, z wyjątkiem przypadku, w którym operacja obejmuje również inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych, w przypadku której podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy dołącza dokumenty, o których mowa w lit. a) – kopia,
  - zgłoszenie wodnoprawne wraz z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego – w przypadku operacji w obszarze nawadniania

w gospodarstwie, jeżeli operacja obejmuje inwestycję, na realizację której nie jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego – kopia.

Powyższe załączniki tzw. dokumenty preselekcyjne, w trakcie I i II naboru stanowią podstawę wstępnej weryfikacji spełniania podstawowych wymogów w trakcie oceny formalnej wniosków.

W ramach obszaru nawadniania w gospodarstwie wyodrębniono następujące kategorie operacji (inwestycji) obejmujące:

- ulepszanie istniejącej instalacji nawadniającej,
- powiększanie obszaru nawadnianego,
- ulepszanie istniejącej instalacji i powiększania obszaru nawadnianego – łącznie.

W oparciu o przepisy unijne (art. 46 rozporządzenia UE nr 1305/2013⁴) określono dla każdej kategorii operacji warunki kwalifikowalności, dotyczące m.in.: (i) minimalnej potencjalnej oszczędności wody (w przypadku gdy operacja dotyczy np. ulepszenia instalacji nawadniającej), (ii) rzeczywistej (efektywnej) oszczędności wody (dotyczy inwestycji wpływających na jednolite części wód powierzchniowych lub podziemnych, których stan ze względu na ilość wody został w odpowiednim planie gospodarowania wodami w dorzeczu określony jako mniej niż dobry), (iii) braku znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko.

W przypadku operacji dotyczących ulepszenia istniejącej instalacji nawadniającej lub operacji obejmujących zarówno powiększenie obszaru nawadnianego, jak i ulepszenie istniejącej instalacji nawadniającej, na etapie ubiegania się o wsparcie Wnioskodawca powinien wykazać minimalną oszczędność wody, na poziomie co najmniej 10%. Należy dodać, że w zależności od rodzaju operacji, która była realizowana w obszarze nawadniania w gospodarstwie, oraz tego, czy miała ona mieć wpływ na jednolite części wód podziemnych lub powierzchniowych, inwestycja musiała spełniać pozostałe kryteria/wymogi wynikające z powyższego art. 46. Rodzaj inwestycji decydował również o potrzebie złożenia przez Wnioskodawcę właściwej i wymaganej dokumentacji.

Podstawą prawną do dofinansowania operacji w obszarze nawadnianie w gospodarstwie, poddziałanie "Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych" w ramach PROW 2014-2020 było Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 sierpnia 2019 r., Dz.U. 2019, poz. 1584⁸.

---

⁸ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 sierpnia 2019 r. (Dz.U.2019, poz.1584) zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu "Modernizacja gospodarstw rolnych" w ramach poddziałania "Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001584>)

Wnioskodawca, po spełnieniu wymogów poszczególnych naborów wniosków, mógł uzyskać dofinansowanie poniesionych przez niego kosztów na realizację danej inwestycji. Poziom dofinansowania wynosił standardowo 50% poniesionych kosztów kwalifikowalnych, a w przypadku „młodych rolników” dofinansowanie mogło wynieść 60%.

Pomoc przyznawano w formie refundacji części kosztów kwalifikowalnych, do których należą m.in. koszty: wykonania ujęć wody, zakupu nowych maszyn i urządzeń wykorzystywanych do nawadniania w gospodarstwie, budowy albo zakupu elementów infrastruktury technicznej niezbędnych do nawadniania w gospodarstwie. Maksymalna kwota pomocy jaką mógł uzyskać rolnik na operację w obszarze nawadniania w gospodarstwie, w całym okresie realizacji PROW 2014 - 2020 wynosiła 100 tys. zł na jednego Beneficjenta i jedno gospodarstwo.

W ramach analizowanych naborów do realizacji przyjmowano operacje, w których planowana minimalna wysokość kosztów kwalifikowalnych inwestycji wyniosła co najmniej 15 tys. zł. Z kolei maksymalna kwota pomocy nie mogła przekroczyć 100 tys. zł.

We wszystkich naborach preferowane były wnioski napływające z gmin, na obszarze których w okresie od 2007 r. do 2018 r. w każdym roku wystąpiła susza (dla upraw ziemniaków, chmielu, warzyw gruntowych, krzewów owocowych, drzew owocowych, truskawek lub roślin strączkowych), za które przyznawano 15 punktów. W przypadku, gdy susza dla tych upraw nie wystąpiła w każdym roku – punkty przyznawano proporcjonalnie do liczby lat, w których w tym okresie na obszarze tej gminy wystąpiła susza. W przypadku, gdy operacja miała być realizowana na obszarze kilku gmin, punkty przyznawano w odniesieniu do tej gminy, na obszarze której liczba lat, w których wystąpiła susza była większa.

Osoba zainteresowana uzyskaniem wsparcia na Operację musiała złożyć wniosek o przyznanie pomocy wraz z kompletem załączników w terminie podanym do publicznej wiadomości przez Prezesa ARiMR w Ogłoszeniu o naborze wniosków o przyznanie pomocy.

Cel i zakres badania ewaluacyjnego

Celem niniejszego badania ewaluacyjnego była analiza i ocena dotychczasowych rezultatów realizacji operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie (obszar E) w ramach PROW 2014-2020.

Problemem do rozwiązania są następujące pytania (i) dlaczego w dotychczasowych czterech naborach wniosków o dofinansowanie inwestycji w obszarze nawadniania zawarto małą ilość umów w stosunku do liczby złożonych wniosków (19%); (ii) jakie były przyczyny odrzucenia tak dużej ilości wniosków; (iii) co należy poprawić lub udoskonalić w kolejnych planowanych naborach.

W opracowaniu, w szczegółowym zakresie odniesiono się do kwestii określonych w Raporcie metodologicznym (Załącznik nr 1 do niniejszego opracowania).

Metodyka oceny operacji

Ewaluację operacji oparto o metody badawcze założone na początku realizacji zadania w raporcie metodologicznym.

W ramach niniejszej ewaluacji wykorzystano następujące metody badawcze:

- Wstępna analiza danych zastanych (ang. desk research). Na tym etapie dokonano analizy założeń operacji, wstępnych materiałów od Zamawiającego oraz jego oczekiwań zdefiniowanych w stosunku do zadania. Na tej podstawie Wykonawca przygotował raport metodologiczny na potrzeby ewaluacji. Wstępna analiza dokumentacji związanej z operacją umożliwiła sformułowanie zakresu danych, o które następnie wnioskowano do ARiMR.
- Opracowanie raportu metodologicznego. Zespół ewaluacyjny przygotował projekt raportu metodologicznego i przekazał go Zamawiającemu, który zapoznał się z jego treścią i wniósł do niego uwagi.
- Analiza danych zastanych. W ramach tego etapu przeprowadzono analizę danych monitorujących przedmiotowe nabory wniosków o operacje. Dane, na pisemny wniosek, pozyskano z Departamentu Analiz i Sprawozdawczości ARiMR. Przeprowadzone badanie pozwoliło na ocenę wyników operacji w ujęciu ilościowym i jakościowym, w odniesieniu do przyjętego zakresu opracowania.
- Badania ankietowe wspomaganie indywidualnym wywiadem telefonicznym. Na tym etapie analiz przeprowadzono badania jakościowe z wykorzystaniem wcześniej opracowanych kwestionariuszy. Badania ankietowe przeprowadzono na różnych grupach respondentów. Do przeprowadzenia badań ankietowych wśród Wnioskodawców i Beneficjentów wybrano obszar województwa kujawsko-pomorskiego. Badania ankietowe Oceniających oparto na grupie pracowników ARiMR z kluczowych województw. Dane Beneficjentów operacji oraz pracowników ARiMR oceniających wnioski o operację uzyskano, również na pisemny wniosek, z Departamentu Analiz i Sprawozdawczości ARiMR z uwzględnieniem przepisów dot. RODO.
  - 1) Badanie skierowane do pracowników ARiMR – oceniających wnioski o operację. Badanie przeprowadzono w drugiej i trzeciej dekadzie lipca 2022 r. z wykorzystaniem kwestionariusza, będącego narzędziem badawczym (Załącznik nr 3). Ankiety drogą elektroniczną (mailowo) rozesłano do 21 pracowników jednostek regionalnych ARiMR, zajmujących się oceną wniosków dotyczących operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania. Uzyskano

17 wypełnionych ankiet: sześć z woj. kujawsko-pomorskiego, po pięć z łódzkiego i mazowieckiego oraz jedną z wielkopolskiego.

- 2) Badanie skierowane do Wnioskodawców. Na wstępnym etapie realizacji zadania planowano przeprowadzić dwa rodzaje badań: a) Badania skierowane do podmiotu, którego wniosek został odrzucony na etapie preselekcji oraz b) Badania skierowane do podmiotu, którego wniosek nie otrzymał dofinansowania, został odrzucony na późniejszym etapie. Jedno i drugie badanie miało być skierowane do grupy Wnioskodawców. Wykonawca, wiedząc, iż nie jest w stanie uzyskać dwóch grup o zakładanych kryteriach postanowił przeprowadzić jeden rodzaj badania, bez różnicowania na przyczynę odrzucenia wniosku.

W celu uzyskania danych kontaktowych do Wnioskodawców operacji zwrócono się do doradców ds. wody w Kujawsko-Pomorskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego w Minikowie z prośbą o wskazanie osób, które wg ich wiedzy składały wnioski w przedmiotowej operacji. Uzyskano informacje, że w większości przypadków wnioski o operację nie były wypełniane samodzielnie przez rolników, a z pomocą doradców rolnych. W oparciu o tę wiedzę, Wykonawca postanowił za pośrednictwem Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie skierować drogą elektroniczną ankietę do doradców z Powiatowych Zespołów Doradztwa Rolniczego w województwie kujawsko-pomorskim, którzy brali czynny udział w opracowywaniu wniosków o operację (Załącznik nr 4). Z uwagi, na fakt, że doradcy zajmujący się działaniem "Modernizacja gospodarstw rolnych" w obszarze nawadniania w gospodarstwie, pomagali wypełniać niejednokrotnie kilka wniosków, poproszeni byli o wypełnienie ankiet w ujęciu całościowym, z ogólnym spojrzeniem na operację. Dodatkowo, poproszono ich o przekazanie ankiet rolnikom, którzy mogliby takie ankietę wypełnić. Badanie przeprowadzono w sierpniu 2022 r. Ankietę skierowano do wszystkich PZDR w kujawsko-pomorskim.

Uzyskano 10 wypełnionych ankiet z sześciu PZDR w województwie, natomiast część doradców odpowiedziała, że „nie brali udziału w zbieraniu ankiet z powodu braku zainteresowania ankietyzacją wśród rolników” i jedną ankietę bezpośrednio od Wnioskodawcy.

- 3) Badania skierowane do Beneficjentów operacji. Badanie ankietowe obejmowało grupę Beneficjentów czyli podmioty, z którymi ARiMR podpisała umowę o przyznaniu pomocy na realizację operacji. W tej grupie znajdują się również Beneficjenci, którzy mają zrealizowane umowy i zrefundowane płatności.

Badanie to przeprowadzono na Beneficjentach z województwa kujawsko-pomorskiego. Na początku sierpnia br. zwrócono się do ARiMR z wnioskiem o dane

kontaktowe (telefon, e-mail) do 22 Beneficjentów, którzy zrealizowali operację i otrzymali dofinansowanie oraz 80 Beneficjentów, którzy podpisali umowy o dofinansowanie operacji z powiatów aleksandrowskiego, inowrocławskiego, radziejowskiego, włocławskiego i żnińskiego. Na 102 Beneficjentów, w 16 przypadkach brakowało danych. Z uwagi, że tylko w kilku przypadkach uzyskano adresy mailowe, badanie ankietowe podzielono na etapy. Badanie ankietowe rozpoczęto w połowie sierpnia br. W pierwszej kolejności wysłano do Beneficjentów sms z prośbą o kontakt telefoniczny. Jeśli otrzymano telefon zwrotny, wówczas ankieter – Wykonawca objaśnił cel kontaktu z Beneficjentem, a następnie proszono go o podanie adresu mailowego celem przesłania kwestionariusza (Załącznik nr 5). Z uwagi na pełnię okresu wegetacyjnego, dla Beneficjentów czas intensywnych prac polowych, czas zbiorów, jak również okres wakacyjny, badanie ankietowe trwało aż do drugiej dekady września br. Do Beneficjentów niejednokrotnie zwracano się po kilka razy z prośbą o wypełnienie ankiety. Większość uzyskanych ankiet to ankiety wypełnione i odesłane przez Beneficjentów, tylko w 4 przypadkach Wykonawca przeprowadził ankietę telefonicznie. Ostatecznie uzyskano 27 kwestionariuszy, wśród których sześć wypełnili Beneficjenci, którzy zrealizowali już umowy i płatności.

- Zestawienie wyników zrealizowanych badań ankietowych. Podczas tego procesu przygotowano do dalszych prac dane ilościowe i jakościowe z badań przeprowadzonych na trzech grupach respondentów.
- Analiza statystyczna. W ramach tego etapu zestawiono i opisano statystycznie istotne dane ilościowe pozyskane podczas analizy danych zastanych oraz badań ankietowych wspomaganych wywiadem telefonicznym. Na tej podstawie dokonano graficznej interpretacji oraz wizualizacji (wykresy, mapy). Dane jakościowe dodatkowo wzmocniły opis i wnioskowanie w procesie ewaluacji operacji.
- Przygotowanie opracowań w zakresie:
  - a) Wyznaczenia obszarów zagrożonych wystąpieniem suszy w Polsce;
  - b) Praktyk nawodnieniowych.
- Prace nad przygotowaniem raportu końcowego.

Ocena wyników realizacji operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania (obszar E)

Złożone wnioski o operację

Pomoc w ramach operacji dotyczącej inwestycji w obszarze nawadniania była skierowana do każdego rolnika (art. 17 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013⁴) na terenie całej Polski. Wnioski składano w Regionalnych (wojewódzkich) Oddziałach ARiMR.

Łączna liczba złożonych wniosków o przyznanie pomocy w ramach Modernizacji gospodarstw rolnych w obszarze nawadniania, na dzień 28.02.2022 r. wg pierwszych informacji pozyskanych z MRiRW to 2206 na kwotę 172 993 397,28 zł. Stan danych na 03.04.2022 r. pokazał, że ogólna liczba wniosków złożona w ramach pierwszych czterech naborów to 2208 na kwotę 172 868 870,28 zł. Po niespełna dekadzie (10.04.2022 r.) w sprawozdaniu tygodniowym ARiMR raportował do MRiRW łączną ilość wniosków złożonych na 2207 (172 758 684,28 zł). Dane z ARiMR wykazywane w różnych raportach nieznacznie różnią się (Tabela 1). Z uwagi na te różnice, choć niewielkie, dalsze analizy w ramach niniejszego dokumentu wykonywano w oparciu o dane na dzień 30.04.2022 r., pozyskane na wniosek złożony bezpośrednio do ARiMR.

Tabela 1. Ilość i kwota złożonych wniosków o pomoc w obszarze nawadniania w Polsce, wg raportów ARiMR do MRiRW

Stan na dzień	Ilość	Kwota (zł)
28.02.2022 r.	2206	172 993 397,28
03.04.2022 r.	2208	172 868 870,28
10.04.2022 r.	2207	172 758 684,28
30.04.2022 r.	2079*	-
30.04.2022 r.	2221**	-

Objaśnienia: * - wg Regionalnego Oddziału ARiMR; ** - wg województwa
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MRiRW

Zgodnie z danymi uzyskanymi bezpośrednio z ARiMR (stan na dzień 30.04.2022 r.) w ramach pierwszych czterech naborów wniosków w latach 2019-2021, łącznie we wszystkich Oddziałach Regionalnych ARiMR w Polsce, złożono 2221 wniosków o przyznanie pomocy, podpisano 364 umów o przyznanie pomocy, na łączną kwotę 25 407 299,40 zł i zrealizowano 104 umowy o przyznanie pomocy, których wnioski o płatność wyniosły łącznie 5 968 702,30 zł, a po autoryzacji zrealizowane płatności stanowiły kwotę 5 835 776,50 zł (o 132 925,80 zł mniejszą niż planowana).

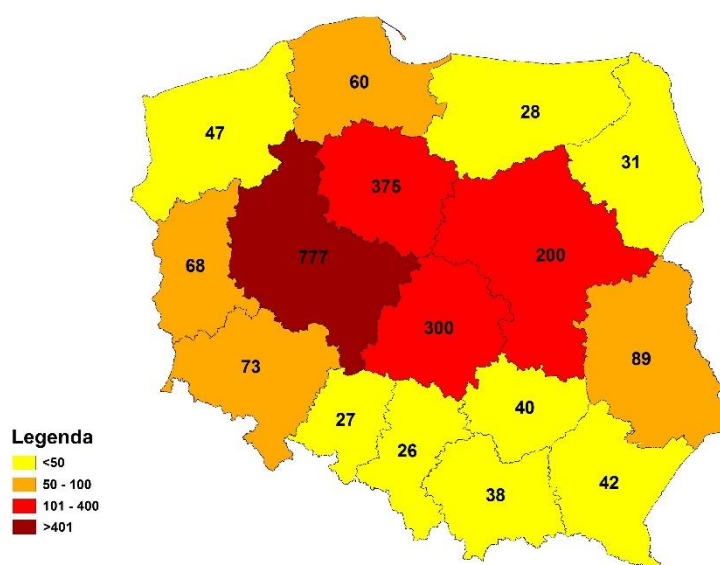
Łączna liczba złożonych wniosków (

Tabela 2,

Rysunek 1) różniła się między sobą w zależności od miejsca złożenia wniosku – Oddział Regionalny (2221) i miejsca realizacji operacji – województwo (2079). Sumując liczbę zawartych umów i odrzuconych wniosków na dzień 30.04.2022 r. uzyskano rozbieżności w ujęciu ARiMR (2173) i miejsca realizacji (2042). Zaistniałe rozbieżności wynikają z faktu, iż część WoPP złożona w Oddziałach Regionalnych ARiMR nie posiadała informacji o miejscu realizacji operacji (województwo, powiat, gmina). Jak podaje ARiMR w przypadku odmowy przyznania pomocy nie wszyscy Wnioskodawcy uzupełniają miejsce realizacji operacji.

We wszystkich czterech naborach wnioski złożono w każdym województwie. W 142 przypadkach (6%) nie wskazano miejsca (województwa) realizacji operacji. Największe zainteresowanie i liczba zgłoszeń były w województwach: wielkopolskim (735), kujawsko-pomorskim (372), łódzkim (291) i mazowieckim (187), co stanowiło ponad 76% liczby wszystkich złożonych wniosków. Złożono w nich 1585 WoPP. Województwa te położone są na obszarze centralnego pasa Polski, charakteryzują się dużą (rozwinętą) produkcją rolniczą i jednocześnie dużymi potrzebami prowadzenia uzupełniających nawodnień, gdyż znajdują się na obszarze z największym niedoborem opadów atmosferycznych w Polsce. Te cztery województwa objęto szczegółową analizą w dalszej części opracowania. Najwięcej wniosków złożono w powiatach, które znajdują się na obszarze intensywnie użytkowanym rolniczo (uprawy polowe i ogrodniczo-sadownicze).

Rysunek 1. Liczba złożonych wniosków o operację „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie wg Oddziału ARiMR – miejsca złożenia wniosku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 2. Liczba złożonych wniosków o operację „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie

Lp.	Województwo	Liczba złożonych wniosków wg Oddziału Regionalnego ARiMR (miejsce złożenia wniosku o przyznanie pomocy)	Liczba złożonych wniosków wg województwa realizacji operacji – w przypadku odmowy przyznania pomocy nie wszyscy Wnioskodawcy uzupełniają miejsce realizacji operacji	Liczba złożonych wniosków w danym Oddziale Regionalnym bez wskazania miejsca realizacji
1	Dolnośląskie	73	65	10
2	Kujawsko-Pomorskie	375	372	4
3	Lubelskie	89	88	3
4	Lubuskie	68	54	13
5	Łódzkie	300	291	9
6	Małopolskie	38	20	18
7	Mazowieckie	200	187	11
8	Opolskie	27	26	1
9	Podkarpackie	42	41	1
10	Podlaskie	31	27	4
11	Pomorskie	60	47	13
12	Śląskie	26	26	-
13	Świętokrzyskie	40	34	6
14	Warmińsko-Mazurskie	28	27	1
15	Wielkopolskie	777	735	41
16	Zachodniopomorskie	47	39	7
	Polska	2221	2079	142

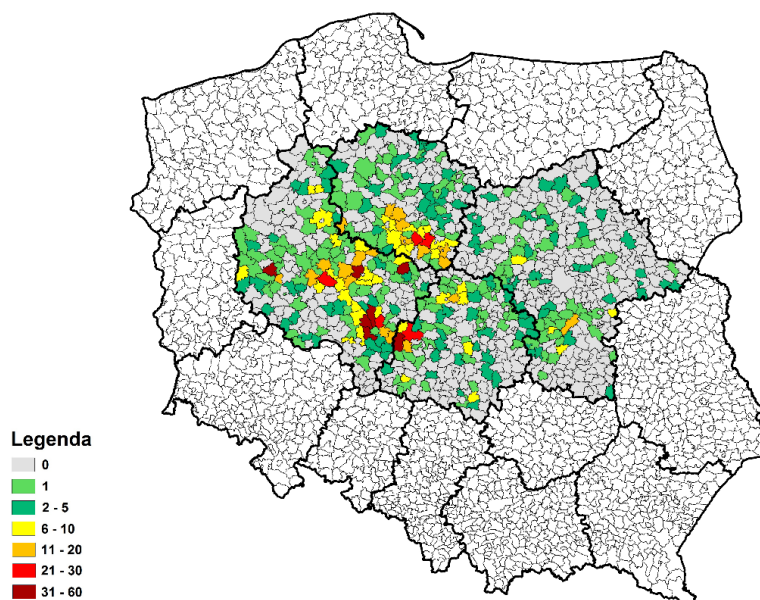
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

W analizowanych czterech województwach najwięcej wniosków (Rysunek 2) skierowano z gmin znajdujących się na obszarze dorzecza Odry oraz strefy wododziałowej między dorzeczami Wisły i Odry. Obejmują one m.in. południową część województwa kujawsko-pomorskiego (Kujawy) – powiaty włocławski (101 wniosków), inowrocławski (72) i radziejowski (62), z których złożono łącznie 63,3% wniosków z tego województwa (tab. 3). W województwie wielkopolskim najwięcej wniosków złożono w powiatach kaliskim, słupeckim, konińskim i ostrowskim (odpowiednio 107, 72, 69 i 65 wniosków, co stanowiło 42,6% wniosków z województwa). W łódzkim najwięcej wniosków złożono w powiecie sieradzkim (117 co stanowiło 40,2 % wniosków z województwa), na drugim miejscu uplasował się powiat łęczycki, natomiast na Mazowszu w powiecie grójeckim (43 – 23,0%) specjalizującym się w produkcji sadowniczej.

Najwięcej wniosków o dofinansowanie operacji w obszarze nawadniania złożono w gminie Błaszki (53), położonej w regionie łódzkim oraz w gminie Nowe Skalmierzyce (52)

w Wielkopolsce. W gminach tych odnotowano również największą liczbę lat (10), w których, zgodnie z ekspertyzą IUNG (Załącznik nr 2) wystąpiła susza w latach 2007-2018.

Rysunek 2. Liczba wniosków o przyznanie pomocy w obszarze nawadniania złożona w trakcie czterech pierwszych naborów, w ujęciu gmin w województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim i wielkopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 3. Liczba wniosków o przyznanie pomocy złożona w poszczególnych powiatach kluczowych województw

Kujawsko-Pomorskie		Łódzkie		Mazowieckie		Wielkopolskie	
powiat	wnioski	powiat	wnioski	powiat	wnioski	powiat	wnioski
aleksandrowski	34	bełchatowski	2	białobrzeski	15	chodzieski	3
brodnicki	4	brzeziński	4	ciechanowski	9	czarnkowsko-trzcianecki	2
bydgoski	11	kutnowski	20	garwoliński	14	gnieźniński	45
Bydgoszcz	1	łaski	3	grójecki	43	gostyński	0
chełmiński	6	łęczycki	42	kozienicki	4	grodziski	26
golubsko-dobrzyński	8	łowicki	14	lipski	1	jarociński	13
Grudziądz	1	łódzki wschodni	10	łosicki	4	kaliski	107
grudziądzki	10	pabianicki	5	makowski	4	Kalisz	3
inowrocławski	72	pajęczański	2	miński	3	kępiński	0
lipnowski	7	piotrkowski	9	mławski	2	kolski	11
mogileński	7	poddębicki	9	nowodworski	5	koniński	69
nakielski	7	radomszczański	11	ostrołęcki	1	kościański	7
radziejowski	62	rawski	3	ostrowski	1	krotoszyński	2
rypiński	4	sieradzki	117	otwocki	2	leszczyński	3

sępoleński	1	skierniewicki	11	piaseczyński	3	międzychodzki	6
świecki	9	tomaszowski	5	Płock	1	nowotomyski	50
toruński	10	wieluński	13	płocki	9	obornicki	2
tucholski	2	wieruszowski	1	płoński	17	ostrowski	65
włocławski	101	zduńskowolski	5	przasnyski	2	ostrzeszowski	4
żniński	14	zgierski	5	przysuski	8	pilski	21
				pułtusi	3	pleszewski	52
				radomski	2	Poznań	2
				siedlecki	3	poznański	48
				sochaczewski	9	rawicki	6
				sierpecki	2	śłupecki	72
				sokołowski	1	szamotulski	11
				warszawski zachodni	5	średzki	39
				węgrowski	2	śremski	1
				wołomiński	4	turecki	1
				wyszkowski	6	wągrowiecki	15
				żuromiński	1	wolsztyński	1
				żyrardowski	1	wrzesiński	42
						złotowski	6
Razem	371		291		187		735

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

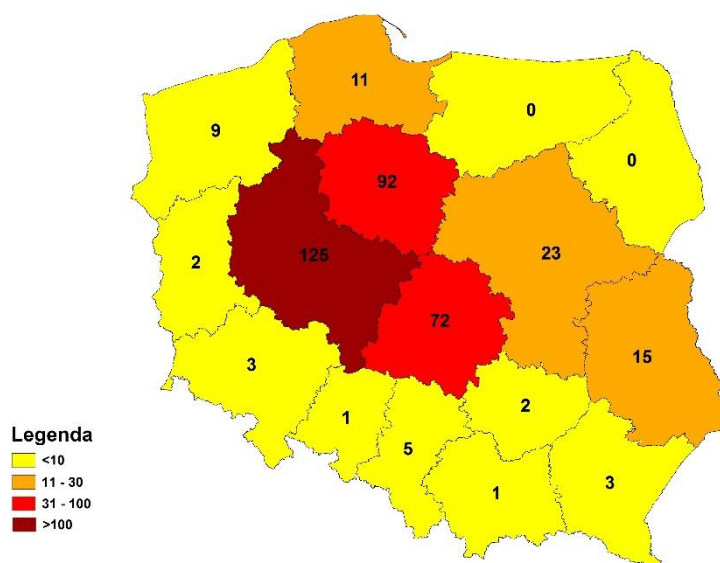
Podpisane umowy

Łączna liczba umów zawartych na realizację operacji w ramach czterech pierwszych naborów wyniosła w Polsce 364, co stanowiło lekko ponad 16% wszystkich złożonych wniosków. Spośród całkowitej sumy umów aż 87% (312) to umowy odnoszące się do czterech analizowanych województw (Rysunek 3).

W porównaniu z liczbą złożonych wniosków, podpisane umowy stanowiły w województwie kujawsko-pomorskim 24,5%, łódzkim 24%, wielkopolskim 16,1% i mazowieckim 11,5%.

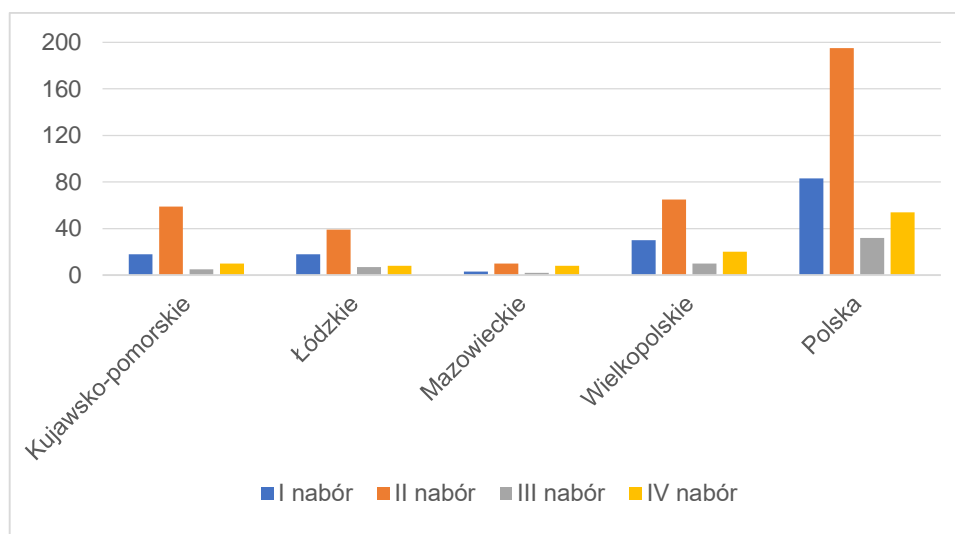
Najwięcej umów, zarówno w analizowanych województwach (173), jak i całym kraju (195) zawarto w oparciu o wnioski złożone w drugim naborze (21.02-20.07.2020), przypadającym na początkowy okres pandemii SARS-CoV-2. Najmniej umów, podpisano natomiast na podstawie wniosków z trzeciego naboru. W całym kraju było ich 32, a w kluczowych województwach 24. W czwartym naborze, w stosunku do naboru poprzedniego, zanotowano niewielki wzrost podpisanych umów na realizację operacji w zakresie inwestycji nawodnieniowych (Rysunek 4).

Rysunek 3. Liczba umów podpisanych w ramach operacji w ujęciu województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Rysunek 4. Liczba podpisanych umów w poszczególnych naborach wniosków o przyznanie pomocy, w kluczowych województwach i w całej Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Spośród 2221 WoPP złożonych w całym kraju, umowy o przyznaniu pomocy do inwestycji w obszarze nawadniania zawarto tylko w 364 przypadkach (16,4%) na łączną kwotę 25 407 299,40 zł, przy średniej kwocie pomocy przypadającej na Beneficjenta równej 69 800,27 zł. Umowy na maksymalną kwotę dofinansowania (100 000 zł) obejmowały 91 wniosków.

Punkty w ramach operacji, można było uzyskać w trzech kategoriach: 1) za oszczędność wody, 2) za realizację operacji w gminie, na obszarze której wystąpiła susza w latach 2007-2018, 3) za realizację zobowiązań rolno-środowiskowych.

Suma punktów we wnioskach, na podstawie których podpisano umowy, kształtowała się od 3,75 do 20,50. Minimalną liczbę punktów uzyskał tylko jeden wniosek, z woj. lubelskiego (powiat bialski), a zdobyta suma punktów odnosiła się do kategorii związanej z realizacją operacji na obszarze gminy, w której wystąpiła susza. Maksymalną sumę punktów uzyskały dwa wnioski, z woj. łódzkiego (powiat sieradzki) i wielkopolskiego (powiat jarociński). W obu przypadkach uzyskano 8 punktów za oszczędność wody oraz 12,5 punktów za „suszę”.

Największą liczbę punktów można było uzyskać za realizację Operacji w obszarze, na którym w latach 2007-2018 wystąpiła susza (12 lat). Jeśli suszę odnotowano w każdym z 12 lat, wówczas maksymalnie przyznawano 15 punktów. W przypadku mniejszej liczby lat, punkty przyznawano proporcjonalnie⁹.

Na 364 podpisane umowy, w 248 przypadkach punkty uzyskano wyłącznie z tytułu suszy. Największa liczba punktów przyznana z tego tytułu to 12,5 i dotyczyła gmin, w których odnotowano 10 lat suszowych. Taką sumę uzyskało najwięcej wniosków z woj. wielkopolskiego (41) oraz kujawsko-pomorskiego i łódzkiego (po 16), a więc z obszarów Polski, które najbardziej dotknięte są niedoborem wody¹⁰.

Punkty za oszczędność wody przyznano w odniesieniu do 69 wniosków. W całej operacji można było uzyskać od 0 do 10 punktów¹¹. Cztery punkty uzyskało 46 wniosków z województw lubelskiego, kujawsko-pomorskiego, łódzkiego i wielkopolskiego. Sześć punktów zdobyło 15 wniosków, a osiem punktów – 7 wniosków. Tylko w jednym przypadku odnotowano przyznanie maksymalnej liczby punktów (10) w tej kategorii, dotyczył on powiatu otwockiego w województwie mazowieckim.

Punkty (1 lub 2)¹² za realizację zobowiązań rolno-środowiskowych otrzymało 50 wniosków z siedmiu województw: kujawsko-pomorskie (20), lubelskie (7), łódzkie (2), mazowieckie i pomorskie (po 1), wielkopolskie (17) i zachodniopomorskie (2). Tylko w siedmiu przypadkach przyznano 2 punkty (lubelskie i wielkopolskie – po trzy wnioski oraz zachodniopomorskie – (1).

W analizowanych czterech województwach podpisano w sumie 312 umów (jest to około 1/5 wszystkich wniosków złożonych w tych województwach) na łączną kwotę

---

⁹ Dz.U. 2019 poz. 1584, §16, ust. 8 pkt 3

¹⁰ Ekspertyza „Wyznaczenie obszarów w różnym stopniu zagrożonych wystąpieniem suszy w Polsce na potrzeby wdrażania operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020”. IUNG, Puławy, lipiec 2019 r.

¹¹ Dz.U. 2019 poz. 1584, §16, ust. 8 pkt 1 i 2

¹² Dz.U. 2019 poz. 1584, §16, ust. 8 pkt 4

21 483 439,30 zł, co stanowi 84,6% ogólnej kwoty wszystkich umów. Najwięcej podpisanych umów dotyczyło wniosków II naboru (173), gdzie łączna kwota o pomoc wyniosła 12 056 275,60 zł (tab. 4) i obejmuje ponad połowę (56,1%) środków rozdysponowanych w ramach analizowanych naborów.

Tabela 4. Łączna kwota pomocy w obszarze nawadniania w województwach kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim i wielkopolskim

Kwota pomocy (zł)	I nabór	II nabór	III nabór	IV nabór	Razem
średnio	65 657,55	69 689,45	61 712,34	74 254,27	68 857,18
minimum	18 713,50	20 700,00	17 550,00	27 500,00	17 550,00
całkowita	4 530 371,10	12 056 257,60	1 481 096,10	3 415 696,50	21 483 439,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Najwięcej wniosków złożono w województwie wielkopolskim (tab. 3). Liczba ta przełożyła się na liczbę podpisanych umów (125), która spośród analizowanych województw była największa (rys. 5). Łączna kwota zawartych umów wyniosła 9 701 049,80 zł. Na dzień 30.04.2022 r., najwięcej umów dotyczyło wniosków złożonych w drugim naborze (65), najmniej zaś w trzecim (10).

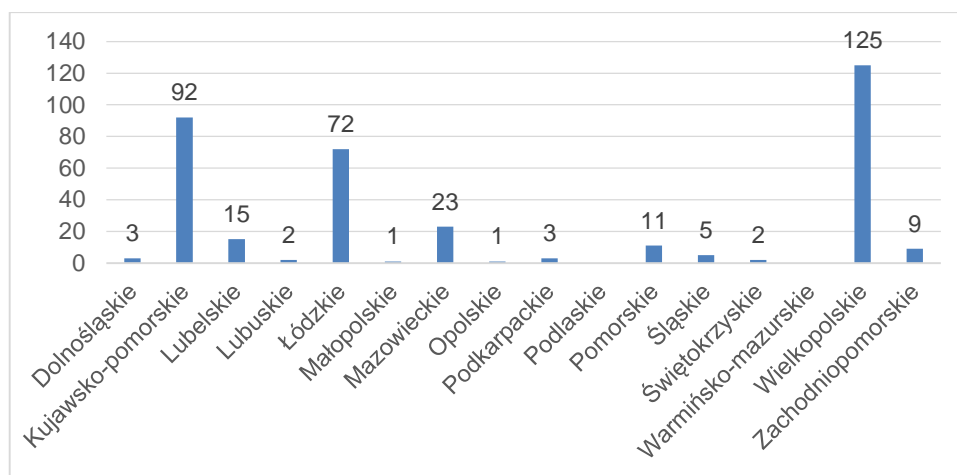
W ujęciu powiatowym, w woj. wielkopolskim najwięcej umów podpisano w powiatach kaliskim (18 umów na kwotę 1 537 178,70 zł) i konińskim (17 umów na kwotę 1 240 447,50 zł), słupeckim (12 umów na kwotę 818 909,50 zł) oraz średzkim i wrzesińskim (po 11 umów, odpowiednio na kwoty 831 299,80 zł i 878 796,00 zł). Łączna liczba umów zawartych w tych powiatach stanowiła ponad 55% umów z Wielkopolski.

Przykładowo, w całym województwie mazowieckim dotychczas zawarto 23 umowy na łączną kwotę 1 733 720 zł. Najwięcej umów dotyczyło powiatu grójeckiego (8), które jest największym zagłębieniem sadowniczym w Polsce. Procentowy wskaźnik zawartych umów w stosunku do wniosków złożonych wynosi na Mazowszu zaledwie 12,3%. Najwięcej umów o dofinansowanie operacji podpisano w ramach konkursu z naborów II i IV – sześć umów na wykonanie studni, dwie na zbiorniki oraz 12 na nowe maszyny i urządzenia, w 11 przypadkach nie sprecyzowano zakupu. Niektóre wnioski o dofinansowanie dotyczyły kilku inwestycji (np. studnie i nowe maszyny). Maksymalna liczba punktów uzyskana w tym województwie to 20, minimalna – 6,25. W jednym przypadku przyznano punkt za zobowiązania rolnośrodowiskowe. Za oszczędność wody maksymalnie przydzielono 10 pkt. i taką sumę uzyskał w mazowieckim jeden wniosek. Najczęściej jednak (13 wniosków) Wnioskodawcom nie przydzielono żadnego punktu (0), w sześciu przypadkach przyznano 4 punkty, zaś w dwóch wnioskach 6 punktów.

Za położenie w gminie, w której w latach 2007-2018 wystąpiła susza uzyskano od 6,25 do 11,25 punktów.

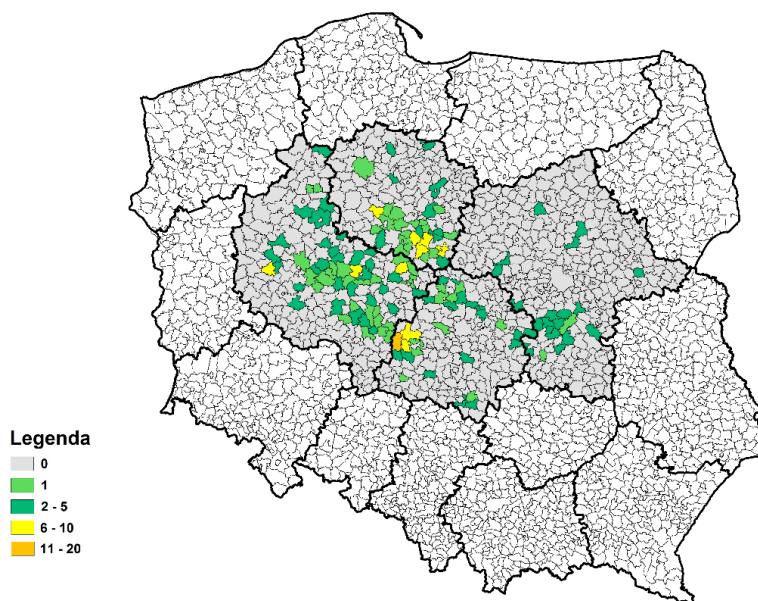
Przestrzenny rozkład, w skali gmin, podpisanych z ARiMR umów na realizację operacji w analizowanych województwach przedstawiono na rysunku 6. Najwięcej umów podpisano w przypadku wniosków złożonych w gminach obejmującym obszar od centralnej części województwa wielkopolskiego, poprzez południową część kujawsko-pomorskiego, przyległe do tych województw obszary województwa łódzkiego, aż po południowo-zachodnią część województwa mazowieckiego. Najwięcej umów (17) podpisano w gminie Błaszki w województwie łódzkim, w powiecie sieradzkim, położonej na obszarze Polski, w którym w latach 2007-2018 zarejestrowano (wg IUNG) najwięcej lat suchych. Siedem umów w tej gminie dotyczyło budowy studni, a w 16 zaplanowano również zakup sprzętu nawodnieniowego.

Rysunek 5. Liczba wniosków wg Oddziałów Regionalnych, w ramach których podpisano umowy o przyznaniu pomocy do operacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Rysunek 6. Liczba podpisanych umów o przyznanie pomocy w obszarze nawadniania, w trakcie czterech pierwszych naborów, w ujęciu gmin w województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim i wielkopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Punktacja wniosków, na podstawie których podpisano umowy o przyznaniu pomocy wyniosła średnio 11,41 punktów, wahając się od 3,75 (jeden wniosek – powiat bialski, woj. lubelskie) do 20,50 punktów, w przypadku dwóch wniosków z powiatu jarocińskiego (woj. wielkopolskie) i sieradzkiego (woj. łódzkie). We wniosku z najniższą liczbą punktów, punkty przyznano tylko za realizację operacji w gminie, na obszarze której, w okresie od 2007 r. do 2018 r. wystąpiła susza. Punkty przyznano proporcjonalnie do liczby lat, w których wystąpiła susza (np. 3 lata).

Maksymalna liczba punktów jaką można było zdobyć w ramach operacji to 25,5. Największa liczba punktów, jaką osiągnęły wnioski w trakcie analizowanych naborów to 20,5. Taką punktację osiągnęły dwa wnioski (woj. wielkopolskie – powiat jarociński i woj. łódzkie – powiat sieradzki), które uzyskały po 12,5 punktów za kryterium wystąpienie lat z suszą oraz 8 punktów za oszczędność wody.

Zrealizowane umowy i płatności

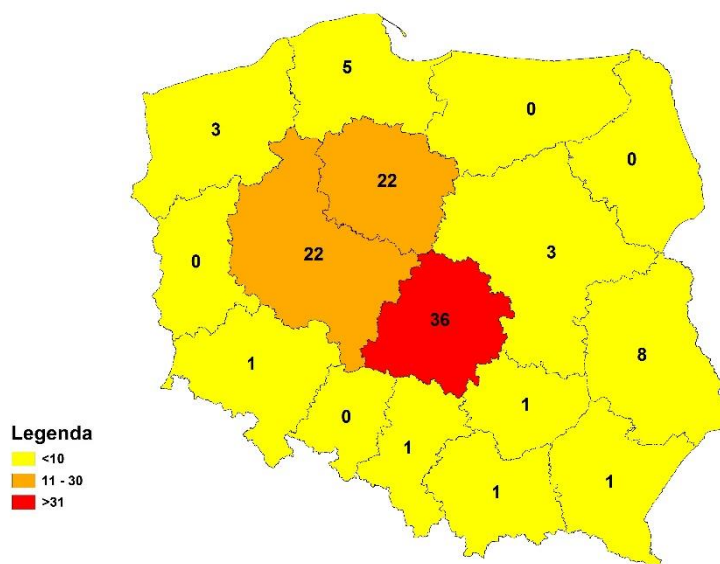
Spośród wszystkich umów o przyznaniu pomocy, zawartych w ramach czterech naborów, do tej pory w całym kraju (*na dzień 30.04.2022 r.*) zrealizowano płatności w stosunku do 104 umów (Rysunek 77). Liczbę zrealizowanych umów w odniesieniu do naborów przedstawia tab. 4.

Zrefundowane płatności wyniosły łącznie w Polsce 5 835 776,50 zł. Różnica pomiędzy planowanymi a zrealizowanymi płatnościami wyniosła 132 925,80 zł. Beneficjentami we wszystkich przypadkach były osoby fizyczne, z czego tylko 15 rolników (14%) miało status „młody rolnik”, uprawniający do przyznania pomocy w wysokości 60% kosztów kwalifikowalnych.

W kluczowych czterech województwach zrealizowano 83 umowy, co stanowiło 80% wszystkich zakończonych umów. Łączna kwota wypłacona z tytułu zrealizowanych umów to 4 515 909,00 zł i jest o 114 689,20 zł mniejsza aniżeli zaplanowana na etapie wnioskowania. Do tej pory najwięcej zrealizowanych umów i zrefundowanych płatności odnotowano w woj. łódzkim (36; 1 677 092,20 zł) oraz w kujawsko-pomorskim i wielkopolskim (po 22; odpowiednio 1 130 183,80 zł i 1 574 434,00 zł).

Rysunek 7. Liczba zrealizowanych umów w ramach operacji w ujęciu województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 5. Liczba zrealizowanych umów wg naborów

Województwo	Liczba zrealizowanych umów			
	I nabór	II nabór	III nabór	IV nabór
Dolnośląskie	1	-	-	-
Kujawsko-pomorskie	10	10	2	0
Lubelskie	4	3	1	-
Lubuskie	-	-	-	-
Łódzkie	13	19	4	0
Małopolskie	-	1	-	-
Mazowieckie	2	1	0	0
Opolskie	-	-	-	-

Podkarpackie	-	1	-	-
Podlaskie	-	-	-	-
Pomorskie	3	-	2	-
Śląskie	-	-	1	-
Świętokrzyskie	-	1	-	-
Warmińsko-mazurskie	-	-	-	-
Wielkopolskie	14	7	1	0
Zachodniopomorskie	2	1	-	-
Razem	49	44	11	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Odrzucone wnioski o przyznanie pomocy, w tym ze statusem „rezygnacja”

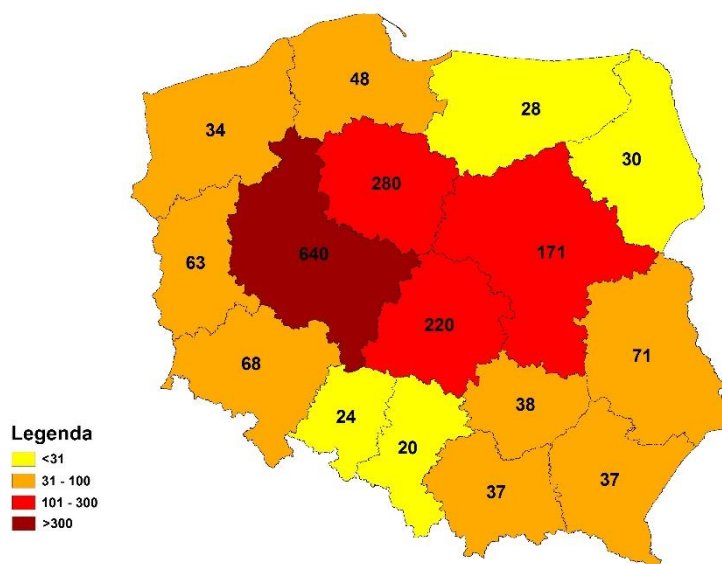
Zainteresowanie naborami wniosków o dofinansowanie w zakresie infrastruktury nawodnieniowej w latach 2019-2021 było duże, szczególnie w regionach intensywnej produkcji rolniczej, doświadczających jednocześnie największych deficytów opadów atmosferycznych w kraju. Obszary te obejmowały cztery kluczowe województwa, objęte szczegółową analizą w niniejszym opracowaniu. Duże zainteresowanie w postaci złożonych wniosków o dofinansowanie operacji (WoPP) przełożyło się również na duży odsetek wniosków odrzuconych. W niniejszym rozdziale przedstawiono rozkład ilościowy oraz przyczyny odrzucenia wniosków w dotychczasowych czterech naborach we wszystkich województwach, jak i w wybranych kluczowych.

W całym kraju odrzucono 1809 WoPP (**Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.** co stanowiło 81,5% wszystkich wniosków złożonych w trakcie czterech naborów o dofinansowanie operacji w obszarze nawadniania. W związku z tym, że największy odsetek wniosków złożono w czterech analizowanych województwach (ponad 70%), również liczba odrzuconych wniosków w tych województwach była największa. W województwie wielkopolskim odrzucono 640 wniosków (co stanowiło 82,4% złożonych wniosków), w kujawsko-pomorskim 280 (74,7%) (rys. 8, 9). Podobny procent odrzucenia zanotowano w łódzkim 73,3% (220 wniosków). W mazowieckim odnotowano największy procent odrzuconych wniosków (171, co stanowiło 85,5% złożonych w tym województwie wniosków).

Spośród analizowanych naborów, najwięcej wniosków złożono w II naborze. Liczba złożonych w Polsce WoPP wyniosła 870, a w szczegółowo analizowanych województwach 661. W tym naborze podpisano najwięcej umów z Beneficjentami – 195, a 173 umowy dotyczyły kluczowych województw, ale również odrzucono najwięcej wniosków – 668, co stanowiło 37% w stosunku do sumy odrzuconych wniosków we wszystkich naborach z powodu niespełnienia wymaganych kryteriów.

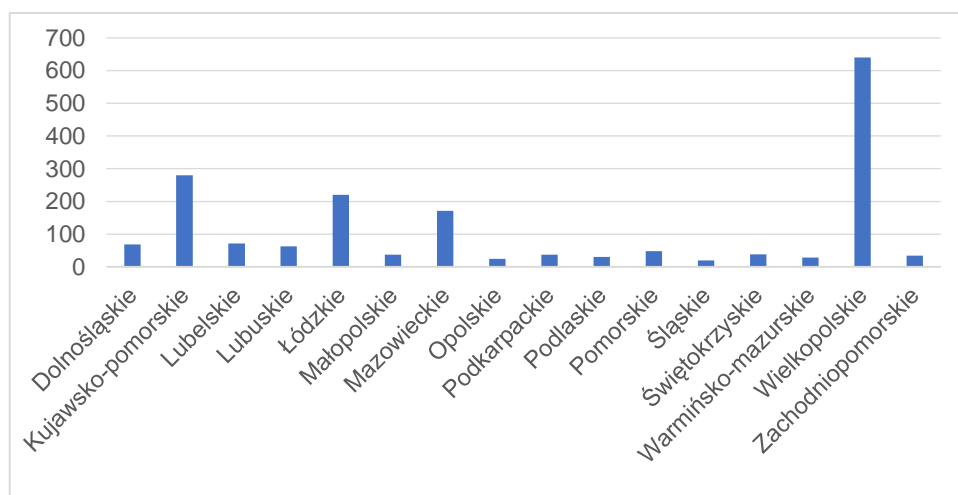
Porównując liczbę odrzuconych wniosków do liczby złożonych, największy procent wniosków odrzucono w trzecim naborze (91%), a najmniejszy w drugim (77%) (rys. 10).

Rysunek 8. Liczba odrzuconych wniosków o przyznanie pomocy w ramach czterech naborów wg Oddziału Regionalnego ARiMR

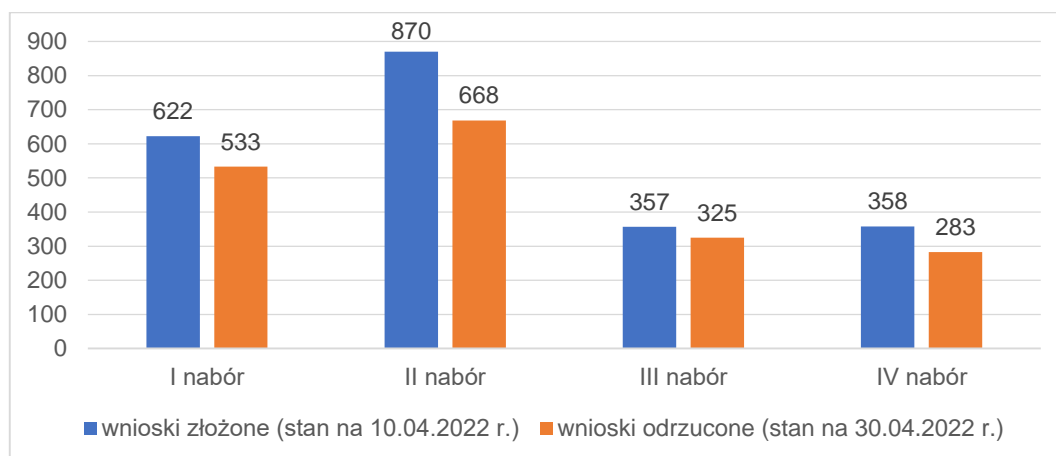
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Rysunek 9. Liczba wniosków odrzuconych w ramach czterech naborów o operację wg Oddziału Regionalnego ARiMR

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Rysunek 10. Liczba wniosków złożonych i odrzuconych w ramach czterech pierwszych naborów o Operację w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Największe zainteresowanie budziły dwa pierwsze nabory, a szczególnie drugi. W późniejszym czasie zainteresowanie Operacją zmniejszyło się. Przyczyny takiego stanu przeanalizowano w kolejnych rozdziałach tego opracowania.

Wyróżniono trzy rodzaje przyczyn odrzucenia wniosków, które zostały zdefiniowane przez ARiMR jako: (i) odmowa na etapie preselekcji, (ii) rezygnacja Wnioskodawcy oraz (iii) odmowa przyznania pomocy (tab. 5). Należy tu podkreślić, że pod pojęciem rezygnacja Wnioskodawcy, jak ujął to jeden z Oceniających kryje się również tzw. „cicha rezygnacja”, związana np. z nieuzupełnieniem wniosku pomimo dwukrotnego wezwania ARiMR. W takiej sytuacji, jak wskazuje Oceniający *następuje odmowa przyznania pomocy z uwagi na brak dokumentów, natomiast w praktyce jest to rezygnacja*, gdyż Wnioskodawcy składają wniosek a potem ich nie uzupełniają.

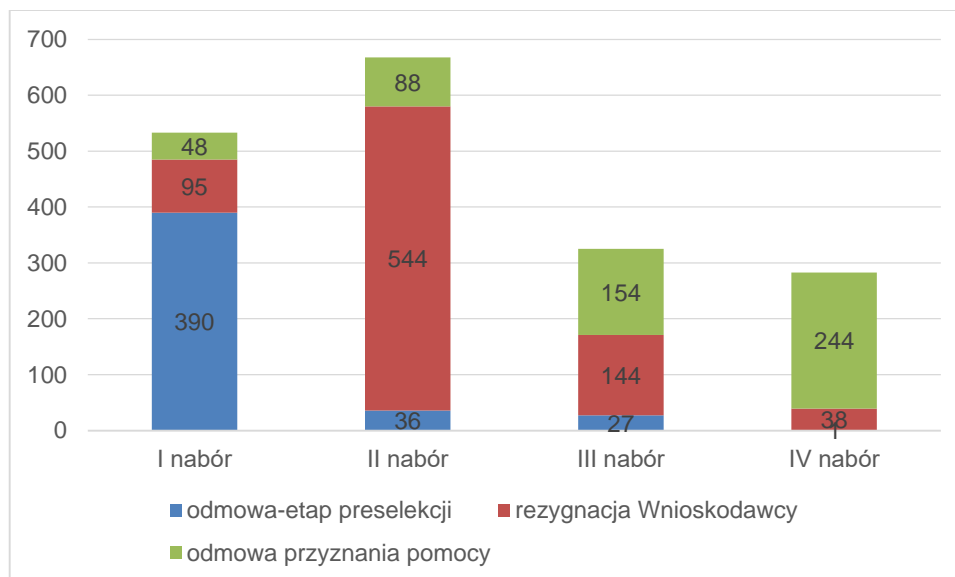
Wśród wymienionych, najczęstszą przyczyną odrzuceń (45,4%) było podjęcie decyzji przez Wnioskodawcę o rezygnacji z dalszego ubiegania się o dofinansowanie, co w szczególności miało miejsce w trakcie II naboru. Z kolei w I naborze, przeważającym kryterium odrzucenia była odmowa ARiMR na etapie preselekcji (390 wniosków). Odmowa ta związana była z brakiem wszystkich niezbędnych dokumentów wymaganych/niezbędnych wg rozporządzenia wykonawczego⁸ w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje w I naborze. Założenia programu obligowały wszystkich Wnioskodawców do przedłożenia wymaganych załączników już na etapie składania wniosku o pomoc. W kolejnych naborach liczba odmów na dofinansowanie malała i tak w II naborze było ich 36, w III – 27, a w IV – jeden (rys. 11).

Tabela 6. Liczba odrzuconych wniosków ze względu na kryterium odrzucenia

Województwo	Odmowa na etapie preselekcji	Rezygnacja Wnioskodawcy	Odmowa przyznania pomocy
Dolnośląskie	13	26	29
Kujawsko-Pomorskie	47	97	136
Lubelskie	14	30	27
Lubuskie	8	16	39
Łódzkie	61	94	65
Małopolskie	19	3	15
Mazowieckie	35	105	31
Opolskie	8	11	5
Podkarpackie	7	18	12
Podlaskie	11	2	17
Pomorskie	21	3	24
Śląskie	4	5	11
Świętokrzyskie	11	22	5
Warmińsko-Mazurskie	5	6	17
Wielkopolskie	175	368	97
Zachodniopomorskie	15	15	4
Polska	454	821	534

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Rysunek 11. Liczba wniosków odrzuconych w całej Polsce, w poszczególnych naborach ze względu na rodzaj odrzucenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

W całym kraju najwięcej wniosków zarówno złożono, jak i odrzucono w II naborze. Udział wniosków odrzuconych z powodów formalnych, w szczególności braku wymaganych

dokumentów na etapie preselekcyjnym był największy w I naborze. W II naborze, który przypadał częściowo na okres pandemii z powodu SARS-CoV-2 największą liczbę stanowiły odrzucone wnioski z powodu rezygnacji Beneficjentów. We wszystkich czterech naborach w trakcie procedury wnioskowania zrezygnowało aż 821 Wnioskodawców, stanowiąc około 37% wszystkich złożonych wniosków. Prawdopodobną przyczyną tych rezygnacji był brak możliwości zgromadzenia i dostarczenia do ARiMR wymaganej dokumentacji, w tym geologicznej, środowiskowej, operatu i pozwoleń wodnoprawnych. Wiązało się to często, według opinii rolników, z długotrwałą procedurą obiegu dokumentów dotyczących otrzymania finalnego dokumentu w postaci pozwolenia wodnoprawnego. W II naborze i w kolejnych, istniała możliwość dostarczenia takich dokumentów w okresie późniejszym, to znaczy po preselekcji. Jednak, często dosyłane dokumenty nie były wystarczające lub ich treść wymagała uzupełnienia. Wiązało się to z dodatkowymi opłatami Wnioskodawców za opracowanie i wydanie nowego dokumentu oraz wydłużeniem czasu procedowania administracyjnego tych dokumentów. W IV naborze, m.in. z powodu mniej rygorystycznych warunków na etapie preselekcji, odrzucono na tym etapie tylko jeden wniosek.

Najwięcej wniosków odrzuconych z powodu „rezygnacji Wnioskodawcy” odnotowano wśród Wnioskodawców z województwa wielkopolskiego, aż 368, co wobec liczby 735 złożonych wniosków stanowi 50%. Udział procentowy odrzuconych wniosków z powodu rezygnacji Wnioskodawców w pozostałych trzech szczegółowo analizowanych województwach był następujący: mazowieckie 56,1%, łódzkie 32,3% i kujawsko-pomorskie 26,1%.

Inwestycje planowane i zrealizowane w ujęciu ilościowym i jakościowym

W Polsce podstawowym źródłem wody dla roślin uprawnych są opady atmosferyczne. Niewystarczająca ilość wody opadowej oraz niekorzystny ich rozkład w czasie, skutkują potrzebą stosowania nawodnień w celu uzupełnienia tych niedoborów. Woda do nawadniania czerpana jest ze źródeł powierzchniowych i podziemnych.

Wsparcie w obszarze nawadniania w gospodarstwie przyznawano na inwestycje związane z:

- a) wykonaniem ujęć wody podziemnej (studnie) i powierzchniowej (zbiorniki),
- b) zakupem nowych maszyn i urządzeń wykorzystywanych do nawadniania w gospodarstwie,
- c) budową albo zakupem elementów infrastruktury technicznej niezbędnej do nawadniania w gospodarstwie.

Zgodnie z instrukcją wypełniania wniosków¹³, koszty podlegające refundacji mogły obejmować: (i) wykonanie ujęć wody na potrzeby nawadniania w gospodarstwie, w tym studni lub zbiorników, (ii) zakup nowych maszyn i urządzeń, w szczególności do poboru, mierzenia poboru, magazynowania, uzdatniania, odzyskiwania lub rozprowadzania wody, a także nowych instalacji do rozprowadzania wody oraz instalacji nowych systemów nawadniających i systemów do sterowania nawadnianiem, (iii) budowę, zakup lub instalację elementów infrastruktury technicznej niezbędnych do nawadniania w gospodarstwie, w tym zakup i instalację urządzeń do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, (iv) zakup sprzętu komputerowego i oprogramowania na potrzeby nawadniania w gospodarstwie, (v) opłat za patenty lub licencje.

Dane uzyskane z ARiMR, monitorujące wyniki kolejnych naborów o operacje w obszarze nawadniania, pozwoliły na ocenę planowanych w ramach operacji inwestycji, ogólną w odniesieniu do zawartych umów, a bardziej szczegółową tylko w odniesieniu do umów i płatności zrealizowanych i zakończonych.

W ramach operacji w obszarze nawadniania w gospodarstwie, większość planowanych inwestycji w ramach podpisanych umów (86%, 314 umów) dotyczyła obszaru nowo nawadnianego, w ramach którego najwięcej podpisanych umów (255) obejmowało operacje polegające na powiększaniu obszaru nawadnianego, a tylko 4 cztery umowy dotyczyły ulepszania istniejącej instalacji nawadniającej. Umów na operacje obejmujące łącznie ulepszania istniejącej instalacji i powiększania obszaru nawadnianego odnotowano 15. Pokazuje to, że celem Beneficjentów umów jest objęcie nawadnianiem jak największej powierzchni upraw i zapewnienie roślinom niezbędnych ilości wody.

Na 364 umowy o przyznaniu pomocy, zawarte w całej Polsce, w ramach czterech pierwszych naborów, najczęściej planowanymi do realizacji inwestycjami były te związane z zakupem nowych maszyn i urządzeń – 338 umów (Tabela 7). Budowę nowych ujęć wody zaplanowano w ramach 238 umów, z których aż 94% (224 umowy) dotyczyła budowy studni. Blisko 92% wszystkich planowanych studni przypada na województwa, które są najbardziej deficytowe w wodę dla rolnictwa. Niewielkie zainteresowanie natomiast wykazano w stosunku do budowy zbiorników wodnych. Zaledwie ok. 2,5% (14) zawartych umów w Polsce miało w planach ujęty ten rodzaj operacji. W zawartych umowach z obszaru kluczowych województw jedynie w Wielkopolsce (powiat gnieźnieński, kolski, koniński i wrzesiński) oraz na Mazowszu (powiat przysuski i ciechanowski) zaplanowano pojedyncze budowy zbiorników.

---

¹³ Instrukcja wypełniania wniosku o przyznanie pomocy na operacje typu „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach poddziałania 4.1 „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Planowane inwestycje dotyczące zakupu nowych maszyn i urządzeń zgodnie z założeniami operacji mogły obejmować w szczególności inwestycje w zakresie urządzeń do poboru wody oraz jej mierzenia, urządzenia do uzdatniania, odzyskiwania oraz rozprowadzania wody, instalacje do rozprowadzania wody czy też systemy nawadniające.

Tabela 7. Liczba planowanych do realizacji inwestycji w ujęciu województw na podstawie zawartych umów o dofinansowanie inwestycji

Województwo	Ujęcie wody		Zakup nowych maszyn i urządzeń	Razem
	studnie	zbiorniki		
Dolnośląskie	1	-	3	4
Kujawsko-Pomorskie	75	-	89	164
Lubelskie	7	3	15	22
Lubuskie	-	-	2	5
Łódzkie	29	-	70	99
Małopolskie	1	-	1	2
Mazowieckie	11	3	22	36
Opolskie	-	-	-	-
Podkarpackie	-	-	3	3
Podlaskie	-	-	-	0
Pomorskie	2	-	11	13
Śląskie	1	-	5	6
Świętokrzyskie	1	-	2	3
Warmińsko-Mazurskie	-	-	-	-
Wielkopolskie	91	4	106	201
Zachodniopomorskie	5	4	9	18
Polska	224	14	338	576

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

W analizowanych kluczowych województwach największa liczba Beneficjentów (106) ubiegała się o wsparcie w ramach inwestycji dotyczących zakupu nowych maszyn i urządzeń.

W ramach 83 zrealizowanych umów i płatności w czterech województwach, w 56 przypadkach inwestycje dotyczyły tylko zakupu nowych maszyn i urządzeń na łączną kwotę 2 806 939,80 zł, w przedziale od 17 550 zł do maksymalnej kwoty dofinansowania tj. 100 000,00 zł.

W przypadku trzech umów, z kujawsko-pomorskiego (2) i łódzkiego (1), Beneficjenci wnioskowali wyłącznie o dofinansowanie do budowy ujęć wód podziemnych. Kwota umowy na ten rodzaj inwestycji wyniosła w tym przypadku średnio 22 847,33 zł. W 28% przypadków Beneficjenci wnioskowali o dofinansowanie inwestycji obejmujących zarówno budowę studni głębinowej, jak i zakup maszyn i urządzeń do nawadniania.

W woj. wielkopolskim (powiaty gnieźnieński, koniński, pilski, pleszewski i wrzesiński) do tej pory ze środków operacji, sfinansowano budowę 7 ujęć wody do nawadniania, w tym 6

studni głębinowych i jednego zbiornika. Wnioskowano jednocześnie o zakup nowych maszyn i urządzeń, głównie deszczowni wraz z urządzeniami przesyłowymi służącymi rozprowadzaniu wody, pompami głębinowymi, pomiarowymi i oczyszczającymi, niezbędnym osprzętem oraz dokumentacją hydrogeologiczną na łączną kwotę 473 757,00 zł.

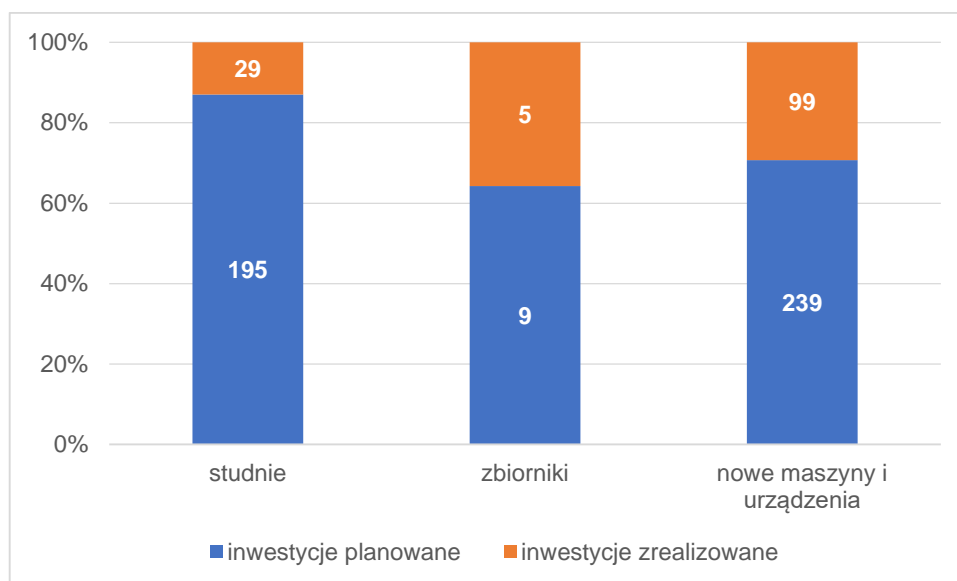
W całym kraju według dotychczas podpisanych umów najwięcej inwestycji zaplanowano odnośnie zakupu nowych maszyn i urządzeń (338), spośród których na dzień 30.04.2022 r. zrealizowano 99 umów, co stanowi ok. 29% liczby zaplanowanych inwestycji w tym obszarze.

W ramach inwestycji w maszyny i urządzenia, Beneficjenci najczęściej kupowali deszczownie szpulowe. Takich przypadków było blisko 55. Wydajność deszczowni kształtowała się w granicach 1-130 m³/ha, przy czym najwięcej (14) zakupiono deszczowni o wydanku rzędu 16-42 m³/h i 20/21-60 m³/h (11). W jednym tylko przypadku dokonano zakupu urządzenia o wydajności 25-130 m³/h. Razem z zakupem deszczowni nabywano węże o długości 250-650 m, najczęściej 350-540 m oraz średnicy 70-110, najczęściej 82/90 mm, jak również sterowniki elektroniczne zapewniające automatyczną pracę deszczowni, zraszacze, komputery sterujące. Spośród innych maszyn i urządzeń zakupiono: (i) systemy / instalacje nawadniania kropłowego (ok. 15 umów) o długości linii kroplujących od 3000 mb do 42000 mb, wraz z okablowaniem, sterownikami, filtrami, zaworami; (ii) komputery sterujące pracą systemu nawodnieniowego; (iii) pompy głębinowe najczęściej o mocy 11 kW; (iv) mierniki poboru wody (wodomierze); (v) stacje meteorologiczne (zaopatrzone w wiatromierz, deszczomierz, termometr oraz higrometr).

Spośród zaplanowanych 224 umów na wykonanie studni, dotychczas zrealizowano 29 co stanowi zaledwie 13% tego typu inwestycji (

Rysunek 122).

Rysunek 12. Udział procentowy (%) oraz liczba inwestycji zaplanowanych w umowach o przyznaniu pomocy w czterech naborach oraz dotychczas zrealizowanych w Polsce, z podziałem na rodzaje inwestycji

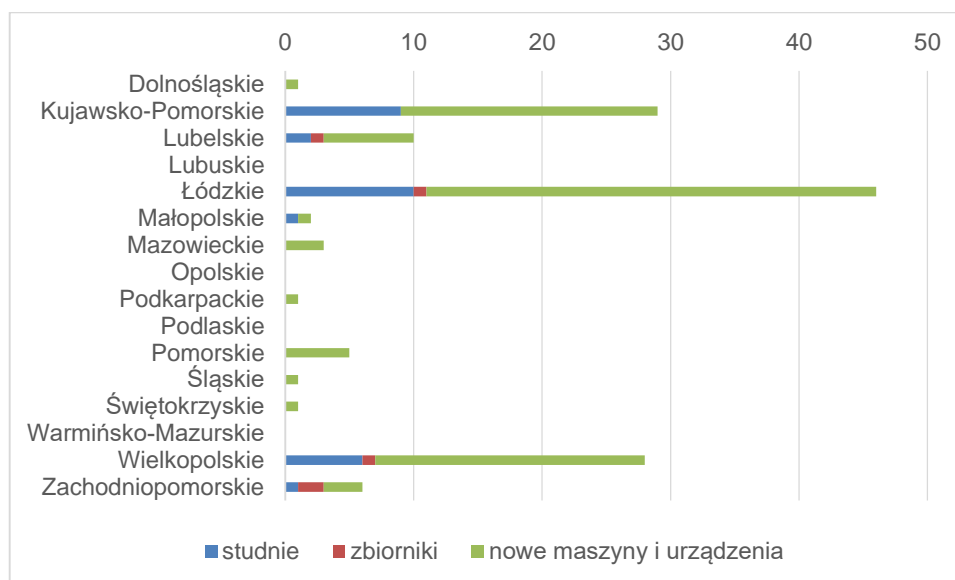
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

W całej Polsce, w ramach 364 podpisanych umów zaplanowano wykonanie łącznie 576 inwestycji – niektóre umowy dotyczyły większej niż jedna liczby lub rodzaju inwestycji. Najwięcej inwestycji zaplanowano w województwie wielkopolskim (tab. 7), zarówno odnośnie nowych maszyn i urządzeń (106), jak i studni (91). Drugim pod tym względem województwem było kujawsko-pomorskie (75 studni, 85 maszyn i urządzeń). Niewielką liczbę stanowiły zbiorniki do gromadzenia i ujmowania wody powierzchniowej w celu nawadniania.

W ramach przeprowadzonych czterech naborów zrealizowano (do kwietnia 2022 r.) w całej Polsce 104 umowy, a w kluczowych województwach 79. Największym zainteresowaniem Wnioskodawców cieszyły się nowe maszyny i urządzenia, również i w tym zakresie podpisano i zrealizowano najwięcej umów (rys. 12). Największą liczbę inwestycji (46) zrealizowano w województwie łódzkim, z czego 35 stanowiły nowe maszyny i urządzenia (rys. 13). W tym województwie zrealizowano dotychczas również najwięcej umów dotyczących budowy studni (10), podobnie w województwie kujawsko-pomorskim zrealizowano 9 umów na budowę studni (rys. 13).

Spośród analizowanych czterech województw najmniej umów zrealizowano dotychczas w mazowieckim (3) i dotyczyły one tylko inwestycji w nowe maszyny i urządzenia.

Rysunek 13. Liczba zrealizowanych inwestycji w ujęciu województw, na podstawie zrealizowanych umów i płatności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

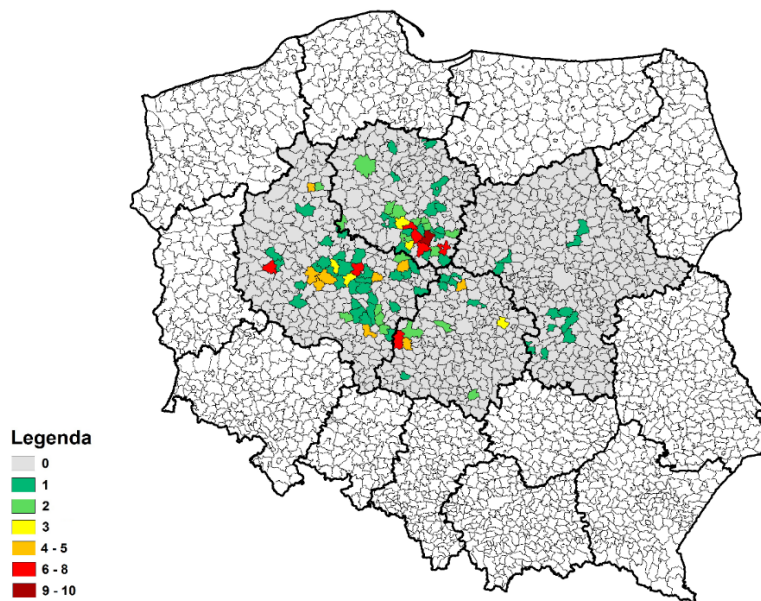
Wśród źródeł wody do nawadniania we wnioskach o operacje dominowały studnie. Najczęściej o ten rodzaj ujęcia wnioskowali rolnicy z województw leżących w pasie nizin środkowo-polskich, cierpiących na niedobór wody opadowej, z których najwięcej umów o pomoc na ten rodzaj inwestycji (91) podpisali Beneficjenci z Wielkopolski oraz z Kujaw.

W województwie kujawsko-pomorskim, najwięcej umów o pomoc na budowę studni podpisano w gminach powiatu włocławskiego (Brześć Kujawski – 10, Lubraniec – 7) oraz w województwie łódzkim, w gminie Błaszki (7) leżącej w powiecie sieradzkim. Gminy te znajdują się na obszarze, na którym w latach 2007-2018 najczęściej zarejestrowano wystąpienie suszy rolniczej (rys. 14).

Wśród umów podpisanych w kluczowych czterech województwach tylko 14 dotyczyło budowy zbiorników retencyjnych, z których 5 udało się zrealizować.

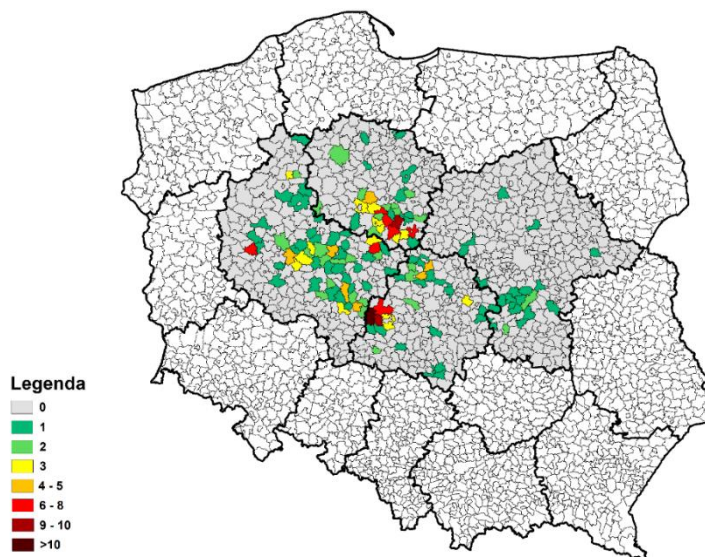
Badania przeprowadzone wśród polskich rolników w ramach projektu FERTINNOWA (CDR, 2018) pokazuje, że 80% badanych korzysta z tylko z jednego źródła wody, a 15% z dwóch niezależnych źródeł wody. Analiza wyników operacji pokazała, że tylko 1% umów dotyczyła inwestycji na dwa ujęcia wody.

Rysunek 14. Liczba planowanych inwestycji w zakresie budowy studni, w ujęciu gmin woj. kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego i wielkopolskiego, w oparciu o umowy o przyznaniu pomocy

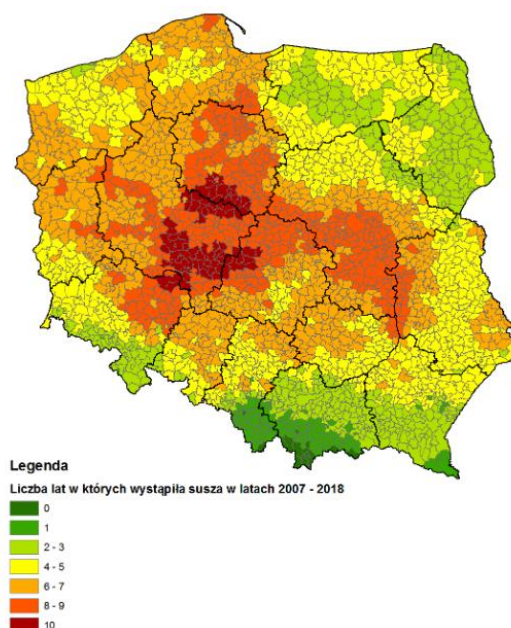
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Rysunek 15. Liczba planowanych inwestycji w zakresie zakupu nowych maszyn i urządzeń, w ujęciu gmin woj. kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego i wielkopolskiego, w oparciu o umowy o przyznaniu pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Rysunek 16. Przestrzenny rozkład wielkości parametru „liczba lat, w których wystąpiła susza” wyznaczonego dla poziomu gminy

Źródło: IUNG¹⁰

Dane jakościowe dotyczące inwestycji w ramach czterech pierwszych naborów dotyczą tylko inwestycji, które są już zrealizowane w ramach zakończonych umów i zrealizowanych płatności.

W całym kraju, dotychczas, zgodnie z danymi *na dzień 30.04.2022 r.*, w ramach naborów I-IV zrealizowano 133 inwestycje, czyli 23% z zaplanowanych operacji w zawartych umowach o przyznaniu pomocy. W ramach 99 zrealizowanych umów dokonano zakupu maszyn i urządzeń, a budowa nowych ujęć wody obejmowała 34 inwestycje. Najwięcej inwestycji w ramach analizowanych naborów zrealizowano w województwie łódzkim (46), kujawsko-pomorskim (29) i wielkopolskim (28) oraz w lubelskim (10). Największy odsetek wykonanych inwestycji zanotowano w woj. małopolskim (100%), łódzkim (46,5%), lubelskim (45,5%).

W całej Polsce, w wyniku czterech naborów, wybudowano pięć zbiorników oraz 29 studni głębinowych, a więc niespełna 13% z zaplanowanych w zawartych umowach. W województwach kluczowych, ten odsetek był poniżej 20%. W kujawsko-pomorskim zrealizowano niecałe 18% inwestycji, w Wielkopolsce 14%, a w mazowieckim 8%.

W województwach objętych szczegółową analizą zrealizowano łącznie 106 inwestycji, na 133 inwestycji wykonanych w całym kraju.

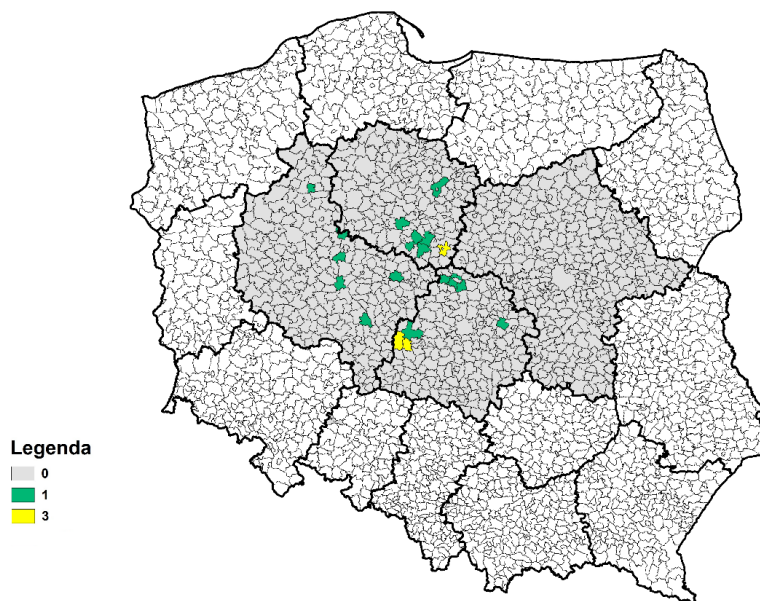
Tabela 8. Liczba zrealizowanych inwestycji w ujęciu województw na podstawie zrealizowanych umów i płatności

Województwo	Ujęcie wody		Zakup nowych maszyn i urządzeń	Razem
	studnie	zbiorniki		
Dolnośląskie	-	-	1	1
Kujawsko-Pomorskie	9	-	20	29
Lubelskie	2	1	7	10
Lubuskie	-	-	-	-
Łódzkie	10	1	35	46
Małopolskie	1	-	1	2
Mazowieckie	-	-	3	3
Opolskie	-	-	-	-
Podkarpackie	-	-	1	1
Podlaskie	-	-	-	-
Pomorskie	-	-	5	5
Śląskie	-	-	1	1
Świętokrzyskie	-	-	1	1
Warmińsko-Mazurskie	-	-	-	-
Wielkopolskie	6	1	21	28
Zachodniopomorskie	1	2	3	6
Polska	29	5	99	133

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Studnie, które wykonano w ramach zrealizowanych umów i płatności dotyczą 12 powiatów w trzech województwach, w wyjątkiem mazowieckiego, w którym nie wykonano żadnej tego typu inwestycji (rys. 17; tab. 9). Najwięcej studni głębinowych (7) zbudowano w powiecie sieradzkim. W większości gmin powiatów odnotowano pojedyncze inwestycje, tylko w gminach Kowal (kujawsko-pomorskie) oraz Błaszki i Wróbel (łódzkie) liczba takich inwestycji w ramach pierwszych naborów wniosków wyniosła 3. W większości przypadków studnie charakteryzowały się głębokością na poziomie od 40 do 130 m.

Rysunek 17. Liczba wybudowanych studni w ujęciu gmin woj. kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego i wielkopolskiego, w oparciu o zrealizowane umowy i płatności w ramach Operacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 9. Wykaz studni zrealizowanych w ramach naborów I-IV

Województwo	Powiat	Gmina	Ilość	Głębokość (m)
Kujawsko-Pomorskie	golubsko-dobrzyński	Golub-Dobrzyń	1	*
	inowrocławski	Dąbrowa Biskupia	1	*
	radziejowski	Bytoń	1	*
	radziejowski	Osięciny	1	*
	włocławski	Brześć Kujawski	1	*
	włocławski	Kowal	3	*
	włocławski	Lubraniec	1	*
Łódzkie	kutnowski	Krośniewice	1	62
	kutnowski	Kutno	1	88
	kutnowski	Krzyżanów	1	50
	sieradzki	Błaszki	1	50-60
	sieradzki	Błaszki	1	do 100
	sieradzki	Błaszki	1	68
	sieradzki	Warta	1	95
	sieradzki	Wróblew	1	45
	sieradzki	Wróblew	1	69
	sieradzki	Wróblew	1	99
	skierniewicki	Głuchów	1	54
	Wielkopolskie	gnieźnieński	Czerniejewo	1
gnieźnieński		Mieleszyn	1	130
koniński		Kramsk	1	40-95
pilski		Miasteczko Krajeńskie	1	99
pleszewski		Gołuchów	1	99
wrzesiński		Miłosław	1	130

Objaśnienia: * - brak danych

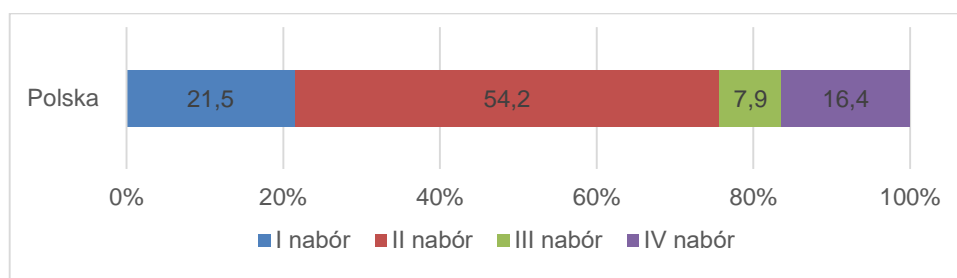
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

W pozostałych województwach, w ramach czterech pierwszych naborów, zrealizowano jeszcze tylko trzy inwestycje związane ze studniami głębinowymi – dwie w województwie lubelskim, w powiatach tomaszowskim i bialskim oraz w województwie małopolskim, w powiecie limanowskim.

Największy udział procentowy zaplanowanych kosztów inwestycji dotyczył naboru II WoPP i stanowił 54,2% kosztów we wszystkich naborach. W kolejnych naborach zainteresowanie Operacją zmniejszyło się, o czym napisano we wcześniejszym rozdziale niniejszego opracowania (rys. 18, rys. 19;

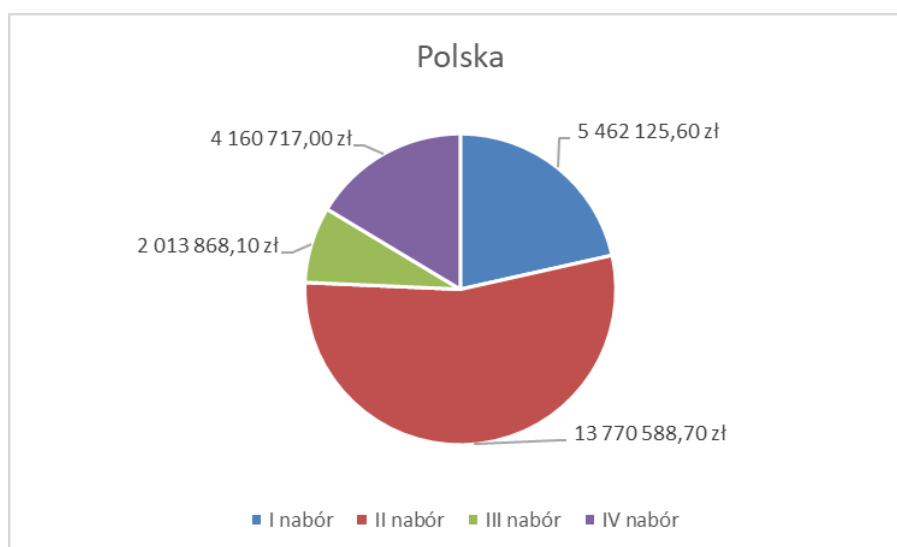
Tabela 10).

Rysunek 18. Udział procentowy (%) planowanych kosztów inwestycji wg kwot podpisanych umów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Rysunek 19. Kwoty podpisanych umów w poszczególnych naborach w ujęciu województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 10. Kwoty podpisanych umów w poszczególnych naborach w ujęciu województw

Województwo	Kwoty podpisanych umów (zł)				
	razem	I nabór	II nabór	III nabór	IV nabór
Dolnośląskie	222 585,00	39 440,00	83 145,00	-	100 000,00
Kujawsko-Pomorskie	6 310 640,90	998 502,90	4 161 421,90	288 105,60	862 610,50
Lubelskie	982 322,00	164 653,00	529 434,00	43 214,50	245 020,50
Lubuskie	129 750,00	100 000,00	29 750,00	-	-
Łódzkie	3 738 028,60	910 459,40	2 210 955,20	268 694,50	347 919,50
Małopolskie	92 236,00	-	92 236,00	-	-
Mazowieckie	1 733 720,00	197 134,00	667 024,50	199 997,50	669 564,00
Opolskie	65 500,00	-	65 500,00	-	-
Podkarpackie	279 850,00	-	179 850,00	100 000,00	-
Podlaskie	-	-	-	-	-
Pomorskie	729 168,50	334 398,50	199 092,50	95 677,50	100 000,00
Śląskie	424 380,00	-	28 000,00	196 380,00	200 000,00
Świętokrzyskie	160 968,60	-	63 468,60	97 500,00	-
Warmińsko-Mazurskie	-	-	-	-	-
Wielkopolskie	9 701 049,80	2 424 274,80	5 016 874,00	724 298,50	1 535 602,50
Zachodnio-pomorskie	837 100,00	293 263,00	443 837,00	-	100 000,00
Polska	25 407 299,40	5 462 125,60	13 770 588,70	2 013 868,10	4 160 717,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

W ramach czterech naborów w całym kraju podpisano umowy na kwotę blisko 25,5 miliona złotych. Według danych prasowych, MRiRW na dofinansowanie do nawadniania gospodarstw planowało przeznaczyć łącznie nawet 100 mln euro¹⁴. Według informacji uzyskanej z MRiRW budżet na ten zakres operacji został określony w Rozporządzeniu MRiRW z dnia 12 października 2015 r.¹⁵ w sprawie wysokości limitów środków dostępnych w poszczególnych województwach lub latach w ramach określonych działań lub poddziałań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Wersje rozporządzenia są dostępne pod linkiem¹⁶.

Największe dofinansowanie według podpisanych umów przyznano podmiotom w województwie wielkopolskim (38%), następnie kujawsko-pomorskim, łódzkim i mazowieckim. Ani jednej umowy nie podpisano w województwach podlaskim i warmińsko-

¹⁴ <https://www.rp.pl/rolnictwo/art1191141-miliony-na-nawadnianie-lepsze-niz-miliardy-na-odszkodowania>

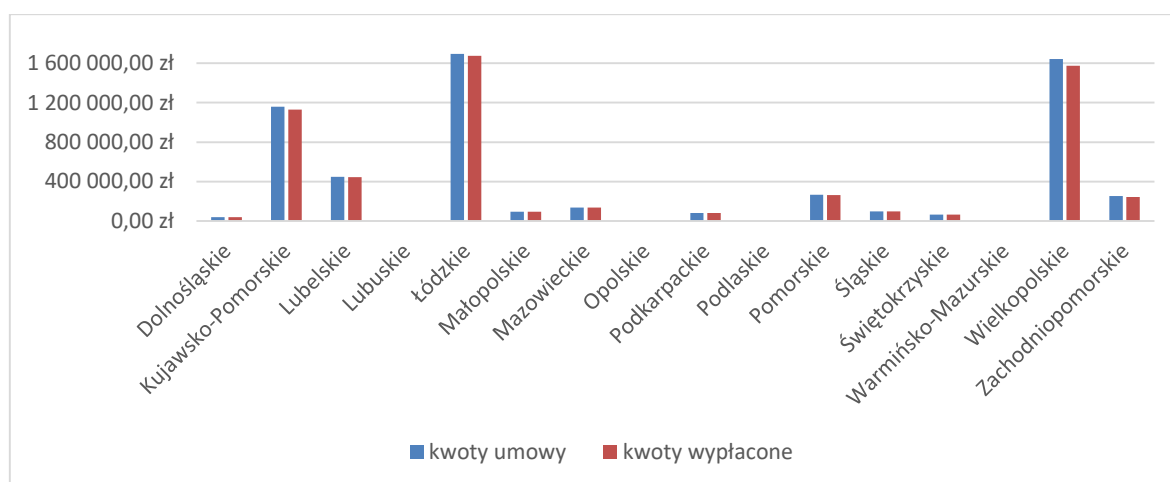
¹⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 października 2015 r. w sprawie wysokości limitów środków dostępnych w poszczególnych województwach lub latach w ramach określonych działań lub poddziałań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. 2015 r. poz. 1755)

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/rozporzadzenia-w-sprawie-limitow-srodkow>

mazurskim, w których liczba wnioskujących o dofinansowanie w obszarze nawadniania należała do najmniejszych.

Różnice pomiędzy kwotami umów a kwotami wypłaconymi na podstawie wniosków o płatność pokazuje rys. 20, tab. 11.

Rysunek 20. Kwoty umów podpisanych na realizację operacji oraz kwoty wypłacone z tego tytułu, po zakończeniu inwestycji w poszczególnych województwach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Koszty inwestycji – planowane-umowa a płatność końcowa

Na dzień 30.04.2022 r. w całej Polsce zrealizowano umowy na kwotę blisko 6 mln złotych (tab. 10), stanowiącą ok. 23% łącznej kwoty podpisanych umów.

W tabelach 11-14 przedstawiono szczegółowe zestawienie zrealizowanych płatności, w poszczególnych powiatach analizowanych czterech województw, dotyczące umów na wykonanie studni, zakup nowych maszyn i urządzeń oraz umów obejmujących obydwa rodzaje inwestycji.

Tabela 11. Kwoty dotychczas zrealizowanych umów w poszczególnych województwach

Województwo	Beneficjenci-umowy zrealizowane		
	kwoty umowy (zł)	kwoty wypłacone (zł)	różnice (zł)
Dolnośląskie	39 440,00	38 000,00	1 440,00
Kujawsko-Pomorskie	1 158 489,70	1 130 183,80	28 305,90
Lubelskie	448 116,00	443 207,40	4 908,60
Lubuskie	-	-	-
Łódzkie	1 694 497,00	1 677 092,20	17 404,80
Małopolskie	92 236,00	92 236,00	-
Mazowieckie	134 199,00	134 199,00	-
Opolskie	-	-	-
Podkarpackie	80 250,00	80 250,00	-
Podlaskie	-	-	-

Pomorskie	265 413,50	263 027,50	2 386,00
Śląskie	96 380,00	96 380,00	-
Świętokrzyskie	63 468,60	63 468,60	-
Warmińsko-Mazurskie	-	-	-
Wielkopolskie	1 643 412,50	1 574 434,00	68 978,50
Zachodniopomorskie	252 800,00	243 298,00	9 502,00
Polska	5 968 702,30	5 835 776,50	132 925,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 12. Zrefundowane umowy (zrealizowane płatności) w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego

Powiat	Studnie		Zakup nowych maszyn i urządzeń		Studnie oraz zakup nowych maszyn i urządzeń	
	kwota umowy (zł)	kwota wypłacona (zł)	kwota umowy (zł)	kwota wypłacona (zł)	kwota umowy (zł)	kwota wypłacona (zł)
golubsko-dobrzyński	-	-	-	-	46 052,00	46 052,00
inowrocławski	22 970,00	22 969,50	159 257,00	159 257,00	-	-
mogileński	-	-	40 500,00	36 260,00	-	-
radziejowski	24 368,00	19 666,50	231 127,00	225 614,50	100 000,00	100 000,00
włocławski	-	-	186 201,90	182 404,50	348 013,80	337 959,80
razem	47 338,00	42 636,00	617 085,90	603 536,00	494 065,80	484 011,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 13. Zrefundowane umowy (zrealizowane płatności) w powiatach województwa łódzkiego

Powiat	Zrealizowane inwestycje (szt.)				Kwota (zł)		
	studnie	zbiorniki	nowe maszyny i urządzenia	ogółem	podpisanych umów	zrealizowanych płatności	różnice
brzeziński	-	-	1	1	25 850,00	25 850,00	-
kutnowski	3	-	3	6	178 550,00	168 089,50	10 460,50
łęczycki	-	1	3	4	188 858,60	188 858,60	-
piotrowski	-	-	1	1	100 000,00	100 000,00	-
radomszczański	-	-	2	2	64 887,50	64 311,00	576,50
rawski	-	-	1	1	98 450,00	98 450,00	-
sieradzki	6	-	20	26	900 357,00	893 989,20	6 367,80
skierniewicki	1	-	1	2	48 210,00	48 210,00	-
tomaszowski	-	-	1	1	45 135,50	45 135,50	-
zgierski	-	-	1	1	44 198,40	44 198,40	-
razem	10	1	34	45	1 694 497,00	1 677 092,20	17 404,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 14. Zrefundowane umowy (zrealizowane płatności) w powiatach województwa wielkopolskiego

Powiat	Zrealizowane inwestycje (szt.)				Kwota (zł)		
	studnie	zbiorniki	nowe maszyny i urządzenia	ogółem	podpisanych umów	zrealizowanych płatności	różnice
gnieźnieński	2	-	2	4	144 011,5	123 254,00	20 757,50
kaliski	-	-	4	4	282 313,50	282 313,50	0,00
kolski	-	1	-	1	90 000,00	90 000,00	0,00
koniński	1	-	2	3	102 550,00	100 250,00	2 300,00
pilski	1	-	1	2	95 125,50	95 125,50	0,00
pleszewski	1	-	2	3	131 567,50	108 542,50	23 025,00
Poznań	-	-	1	1	100 000,00	100 000,00	0,00
słupecki	-	-	3	3	163 200,00	163 200,00	0,00
szamotulski	-	-	1	1	98 500,00	98 500,00	0,00
średzki	-	-	1	1	48 000,00	48 000,00	0,00
śremski	-	-	1	1	100 000,00	100 000,00	0,00
wągrowiecki	-	-	2	2	199 404,50	199 404,50	0,00
wrzesiński	1	-	1	2	88 740,00	65 844,00	22 896,00 zł
Razem	6	1	21	28	1 643 412,50	1 574 434,00	68 978,50 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 15. Zrefundowane umowy (zrealizowane płatności) w powiatach województwa mazowieckiego

Powiat	Zrealizowane inwestycje (szt.)				Kwota (zł)		
	studnie	zbiorniki	nowe maszyny i urządzenia	ogółem	podpisanych umów	zrealizowanych płatności	różnice
grójecki	-	-	1	1	58 394,00	58 394,00	-
siedlecki	-	-	1	1	37 065,00	37 065,00	-
żyrardowski	-	-	1	1	38 740,00	38 740,00	-
Razem	-	-	3	3	134 199,00	134 199,00	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

W tych czterech województwach najwięcej umów i największe kwoty zrefundowano na zakup nowych maszyn i urządzeń. Zrefundowano wybudowanie 18 studni, najwięcej w województwie łódzkim, i tylko dwóch zbiorników z przeznaczeniem do nawadniania.

Przykładowo, w województwie mazowieckim zrefundowano do tej pory trzem Beneficjentom koszty zakupu nowych maszyn i urządzeń na łączną kwotę 134 199 zł. Inwestycje te dotyczyły dwóch pierwszych naborów i obejmowały modernizację systemu

nawodnieniowego w postaci linii kroplujących (jeden wniosek w I naborze) oraz dwa wnioski złożone w I i II naborze na modernizację istniejącej instalacji nawodnieniowej w postaci zakupu deszczowni szpulowej (bębnowej) i stacji meteorologicznej.

W porównaniu z planowanymi kwotami inwestycji poniesione koszty były mniejsze średnio o ok. 2,5% w całym kraju, a w województwie wielkopolskim ok. 4%.

Przyczyny odrzucenia wniosków o dofinansowanie operacji

W niniejszym opracowaniu główne przyczyny odrzucenia wniosków przedstawiono na podstawie pozyskanej bazy danych z ARiMR dotyczącej przyczyn odrzucenia operacji w odniesieniu do odpowiednich przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Analizowana liczba wniosków, które nie zostały objęte pomocą może w niektórych przypadkach różnić się, w zależności od tego, czy wnioski analizujemy pod kątem Oddziału Regionalnego ARiMR, a więc miejsca złożenia WoPP, czy też w odniesieniu do województwa czyli obszaru, w którym dana operacja miała być realizowana. Nie wszystkie bowiem WoPP posiadały informacje o miejscu realizacji operacji.

W niniejszym opracowaniu kierowano się głównie województwem realizacji operacji, choć w przypadku odmowy przyznania pomocy nie wszyscy Wnioskodawcy uzupełniali miejsce realizacji operacji. Różnica w stosunku do liczby odrzuconych wniosków na podstawie siedziby miejsca złożenia wniosku (Regionalne Oddziały ARiMR) wynosi około 60, z czego ponad połowa dotyczy województwa wielkopolskiego.

Całkowita liczba wniosków, które nie zostały objęte pomocą w czterech województwach, w ujęciu miejsca złożenia WoPP to 1311 (Tabela 16), z tego 49% stanowiły wnioski z wielkopolski i 21% z kujawsko-pomorskiego. Podkreślić należy, że zarówno w ujęciu ogólnopolskim, jak i w ujęciu wojewódzkim, najczęściej odmowa przyznania pomocy dotyczyła pierwszego i drugiego naboru, gdzie łącznie odmowę pomocy otrzymało 1201 (59%) wnioskujących.

Tabela 16. Liczba odrzuconych wniosków i kwoty operacji (zł) wg przeprowadzonych naborów w ujęciu miejsca złożenia WoPP

Województwo	Nabór I	Nabór II	Nabór III	Nabór IV	Ogółem
Kujawsko-pomorskie	91	94	59	36	280
	7 123 830,70	7 206 994,00	4 517 042,20	2 942 048,50	21 789 915,40
Łódzkie	70	79	36	39	220

	4 791 486,75	5 637 312,83	2 762 465,95	2 762 465,95	15 602 886,58
Mazowieckie	41	67	37	26	171
	2 824 816,60	4 480 709,90	2 953 401,60	2 048 399,40	12 307 327,3
Wielkopolskie	208	247	87	98	640
	18 784 779,20	21 460 442,60	7 054 745,70	8 516 326,24	55 816 293,74
Razem	407	484	218	192	1311
	33 331 563,25	38 552 459,13	17 056 867,95	15 918 395,19	105 516 423,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

We wszystkich analizowanych czterech województwach najwięcej wniosków odrzucono w pierwszym i drugim naborze, najmniej w czwartym. Na etapie preselekcji odrzucono co czwarty wniosek; podobnie nie przyznano pomocy tej samej liczbie Wnioskodawców. Natomiast rezygnację z dotacji złożył co drugi Wnioskodawca (tab.17).

Tabela 17. Liczba wniosków odrzuconych z uwagi na przyczyny odrzucenia (wg Oddziału Regionalnego ARiMR)

Województwo	Ogółem	Przyczyny odrzucenia		
		Etap preselekcji	Odmowa przyznania pomocy	Rezygnacja Wnioskodawcy
Kujawsko-pomorskie	280	47	136	97
Łódzkie	220	61	66	94
Mazowieckie	171	35	31	105
Wielkopolskie	640	175	97	368
Razem	1311	305	319	625

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

W analizowanych kluczowych województwach na etapie preselekcji najczęściej odmowa następowała z powodu braku wymaganych dokumentów preselekcyjnych w dniu złożenia wniosku o operację, co skutkowało pozostawieniem wniosku bez rozpatrzenia (§ 14 ust. 1a). Na tym etapie odrzucono 305 (24%) wniosków złożonych w czterech naborach w analizowanych województwach. Procentowo najmniej odrzuconych wniosków było w woj. kujawsko-pomorskim - 16%, a najwięcej w woj. wielkopolskim – 28%. Pozyskane z ARiMR dane nie wskazywały jakich konkretnie dokumentów zabrakło na etapie preselekcji w poszczególnych naborach. Na przykład w województwie mazowieckim na etapie preselekcji odrzucono 34 wnioski, wszystkie w I naborze.

Według opinii Oceniającego wnioski z Regionalnego Oddziału ARiMR w Toruniu, w województwie kujawsko-pomorskim „najwięcej braków w tym zakresie dotyczyło decyzji zatwierdzających projekt robót geologicznych lub decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia. Jak stwierdził Oceniający „pozostawienie wniosku bez rozpatrzenia z uwagi

na brak dokumentów preselekcyjnych dotyczył wyłącznie pierwszego naboru spośród objętych badaniem, gdyż późniejsza zmiana rozporządzenia pozwalała na dostarczenie ww. dokumentów na wezwanie ARiMR”.

Jak już wcześniej wspomniano odmownie rozpatrzono co czwarty wniosek o przyznanie pomocy w analizowanych województwach. Wg danych z tabeli 16 procentowo najmniej odrzuconych wniosków było w woj. mazowieckim (17%), a najwięcej, w woj. wielkopolskim (56%). Główną przyczyną odrzucenia było niespełnienie przez Wnioskującego określonego warunku przyznania pomocy. Na przykład w województwie mazowieckim odrzucono 20 wniosków na budowę studni, 16 na budowę zbiorników oraz 43 na inwestycje w maszyny i urządzenia. Stwierdzono także, że część wniosków nie miała sprecyzowanych inwestycji. Łącznie w tym województwie w poszczególnych naborach odmówiono przyznania pomocy 28 Wnioskodawcom (I – 1, II – 2, III – 4, IV – 21).

Inną przyczyną odrzucenia Wniosku był brak reakcji Wnioskodawcy na powtórne wezwanie ARiMR do usunięcia wskazanych braków we wniosku. Takie sytuacje miały miejsce w 159 przypadkach i dotyczyły 13% złożonych wniosków. W oparciu o przepis art. 35 ust. 1 ustawy dotyczący pomocy, w Wielkopolsce odrzucono 72 wnioski, a w kujawsko-pomorskim 42. Niektórzy Wnioskodawcy nie wskazali we wniosku adresu podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy i nie było możliwości ustalenia tego adresu na podstawie posiadanych danych. Jeszcze inni nie poinformowali pisemnie o rezygnacji z ubiegania się o pomoc. W obu przypadkach, w oparciu o §14. 3, wniosek taki pozostawał bez rozpatrzenia. Najwięcej takich odrzuconych Wniosków było we wspomnianych powyżej województwach: 58 i 59.

Kolejna przyczyna odrzucenia wniosków była związana z epidemią SARS-CoV-2, co szczególnie uwidoczniło się II i III naborze, kiedy była najtrudniejsza sytuacja epidemiologiczna. W tym okresie część Wnioskodawców miała utrudniony dostęp do urzędów w celu uzyskania niezbędnych dokumentów i doradców, którzy pomagali w wypełnianiu wniosków. Nie mogąc dostarczyć dokumentów i wniosków na czas niektórzy rolnicy zrezygnowali z ubiegania się o pomoc. Na przykład w województwie łódzkim takie rezygnacje złożyło 17 Wnioskodawców, chociaż art. 67b Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW¹⁷ nie stanowił de facto podstawy ostatecznej odmowy przyznania pomocy. Przepis ten w przypadku braku niezwłocznego uzupełnienia braków, pozwalał pozostawić WoPP bez rozpatrzenia, natomiast nie zamykało

---

¹⁷ Na podstawie Art. 67b Ustawy o wspieraniu obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020) przyczyną odrzucenia było niespełnienie przez Wnioskującego określonego warunku przyznania pomocy lub pomocy technicznej lub określonego wymogu z przyczyn związanych z ogłoszeniem na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii na podstawie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 lub wprowadzeniem stanu nadzwyczajnego w związku z zakażeniami tym wirusem, należy wezwać ten podmiot do niezwłocznego przedstawienia dowodów na spełnienie tego warunku lub wymogu pod rygorem pozostawienia wniosku bez rozpatrzenia.

to możliwości przyznania pomocy. ARiMR umożliwiał dokonanie uchybionych czynności, jeżeli czynność, dla której określony był termin zostanie dopełniona nie później niż w terminie 60 dni po ustaniu przyczyn związanych z ogłoszeniem na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii. Wg jednego z Oceniających, część wniosków, których nie rozpatrzono, mogła być przywrócona do dalszego procedowania w okresie późniejszym.

Oprócz rezygnacji spowodowanej pandemią część rolników zrezygnowało z innych powodów. Najważniejsze z nich to trudności z pozyskaniem części dokumentów, dołączeniem ich do Wniosku i dostarczeniem ich do ARiMR na czas. Liczna grupa wniosków (26,9%) została odrzucona z powodu braku kopii decyzji w sprawie robót geologicznych lub braku kopii operatu wodnoprawnego (Dz. U. 2021 poz. 2101, §14 ust. 1a i §13 ust. 3 pkt 18a i 18c), które są niezbędne do wykonania ujęć wody do nawodnień. W wielu przypadkach okres oczekiwania na te dokumenty wynosił kilka miesięcy i niekiedy był dłuższy niż czas naboru.

Kolejną przyczyną rezygnacji Wnioskodawców a w konsekwencji odrzucenia wniosków przez ARiMR (14,4%) było nieuzupełnienie brakujących informacji we wniosku lub niedostarczenie wymaganych załączników w wymaganym terminie na wezwanie ARiMR (Dz. U. 2021 poz. 2101, §15 ust. 2 i §13). Rezygnacja Wnioskodawców w trakcie trwania procedury oceny wniosków stanowiła 7,9% wniosków odrzuconych. Inną przyczyną, chociaż dotyczącą już mniej licznej grupy wniosków (4,2%) było niezyskanie minimalnej wymaganej wartości współczynnika oszczędności wody przez wnioskodawców w ramach planowanej inwestycji (Dz. U. 2021 poz. 2101, § 4 ust. 1a). Pozostałe przyczyny, takie jak niedostarczenie wymaganych informacji na wymaganych formularzach (Dz. U. 2021 poz. 2101, §13 ust. 3 i §14 ust. 1), planowanie zakupu urządzeń takiego samego typu na jaki otrzymano już dofinansowanie z ARiMR w ramach PROW 2007-2013 (Dz. U. 2021 poz. 2101, §7 ust. 2 pkt 2), niewystarczająca liczba punktów przyznana za złożony wniosek (Dz. U. 2021 poz. 2101, §17 ust. 3 pkt 2 i 3), wnioskowanie o dofinansowanie kosztów innych niż w stosownym Rozporządzeniu Ministra MRiRW (Dz. U. 2021 poz. 2101, §7 ust. 1 pkt 4a i 4c) oraz wnioskowanie o dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji odtworzeniowych, których dofinansowanie nie obejmuje (Dz. U. 2021 poz. 2101, §7 ust. 2 pkt 8) dotyczyły mniej niż 10% wszystkich odrzuconych wniosków.

Przykładową analizę liczby odrzuconych wniosków w poszczególnych powiatach województwa wielkopolskiego pokazano w tabeli 18.

Podstawy prawne odrzucenia wniosków o operację w obszarze nawadniania na podstawie Rozporządzenia MRiRW z dnia 21 sierpnia 2015 r. z późniejszymi zmianami (Dz. U. z dnia 22 listopada 2021 r. Poz. 2101) przedstawiono w tabeli 19, a treść poszczególnych paragrafów podano na końcu niniejszego podrozdziału.

Tabela 18. Liczba wniosków odrzuconych w województwie wielkopolskim, w ujęciu powiatów, z uwagi na przyczynę odmowy pomocy

Powiaty	Przyczyny odrzucenia			
	Etap preselekcji	Odmowa przyznania pomocy	Rezygnacja Wnioskodawcy	Ogółem
chodzieski	0	0	2	2
czarnkowsko-trzcianecki	0	1	1	2
gnieźnieński	11	6	23	40
gostyński	0	0	0	0
grodziski	7	4	13	24
jarociński	2	1	9	12
kaliski	22	15	50	87
Kalisz	1	0	1	2
kępiński	0	0	0	0
kolski	1	1	4	6
koniński	12	5	35	52
kościański	3	0	3	6
krotoszyński	0	1	1	2
leszczyński	1	1	1	3
międzychodzki	1	1	4	6
nowotomyski	18	5	18	41
obornicki	0	1	1	2
ostrowski	20	7	29	56
ostrzeszowski	2	0	2	4
piłski	1	2	12	15
pleszewski	13	5	28	46
Poznań	0	0	0	0
poznański	13	3	24	40
rawicki	0	1	5	6
słupecki	22	10	28	60
szamotułski	3	1	5	9
średzki	6	5	16	27
śremski	0	0	0	0
turecki	0	0	0	0
wągrowiecki	1	4	8	13
wolsztyński	0	1	0	1
wrzesiński	4	11	16	31
złotowski	2	1	2	5
nieokreślony	0	0	1	1
Razem	166	93	341	601

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Tabela 19. Przyczyny odrzucenia wniosków o dofinansowanie w kluczowych województwach

Przyczyny	Województwo					%
	wielkopolskie	kujawsko-pomorskie	mazowieckie	łódzkie	razem	
§ 4 ust. 1	4	6	1	-	11	1
§ 4 ust. 1a	2	17	-	9	28	2
§ 4 ust. 4	0	0	1	-	1	0
§ 7 ust. 1	0	0	1	2	3	0
§ 7 ust. 2	3	11	-	4	18	1
§ 7 ust. 3	-	-	-	1	1	0
§ 8	1	-	-	-	1	0
§ 9 ust. 1a	3	-	-	-	3	0
§ 12 ust. 1	-	-	1	-	1	0
§ 13	-	-	-	12	12	1
§ 13 ust. 1	-	3	1	0	4	0
§ 13 ust. 3	0	21	0	9	30	2
§ 14 ust. 1	7	8	6	3	24	2
§ 14 ust. 1a	103	33	29	57	222	18
§ 14 ust. 3	58	59	21	-	138	11
§ 15 ust. 1 w związku z § 4	1	-	-	-	1	0
§ 15 ust. 2	72	42	26	19	159	13
§ 17 ust. 3 pkt 2 i 3	-	-	-	2	2	0
§ 19 ust. 3	1	-	-	-	1	0
art. 67b	307	81	83	81	552	45
rezygnacja	-	-	-	17	17	1
Razem	562	281	170	216	1229	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Dla przykładu, wg danych uzyskanych z Regionalnego Oddziału ARiMR w Toruniu, obsługujących głównie rolników z województwa kujawsko-pomorskiego, najczęstsze przyczyny odrzucenia wniosków przez ten Oddział to (i) brak dokumentów preselekcyjnych tylko i wyłącznie w trakcie I naboru, (ii) brak uzupełnienia wniosku pomimo wezwania oraz (iii) rezygnacja Wnioskodawcy, spowodowana najczęściej zbyt długim terminem oczekiwania na wymagana dokumentację lub zaprzestaniem starania się o tą dokumentację (tab. 19).

Szczegółowe analizy odrzuconych wniosków i rezygnacji Wnioskodawców przeprowadzono w każdym województwie, a jako przykładowe przedstawiono w oparciu o dane pochodzące z woj. kujawsko-pomorskiego (tab. 20).

Tabela 20. Przyczyny i liczba wniosków w operację w obszarze nawadniania odrzucona w woj. kujawsko-pomorskim

Lp.	Przyczyny odrzucenia	Liczba wniosków odrzuconych w ramach naboru			
		Nabór I	Nabór II	Nabór III	Nabór IV
1.	Rezygnacja Wnioskodawcy	25	19	5	8
2.	Brak dokumentów preselekcyjnych	36	-	-	-
3.	Wniosek nie został uzupełniony pomimo wezwania	16	65	47	28
4.	Operacja obejmuje wyłącznie koszty niekwalifikowalne	5	4	2	-
5.	Operacja związana z powiększeniem netto obszaru nawadnianego przy stanie wód mniej niż dobrym	6	5	5	-
6.	Wniosek nie został złożony w terminie lub w sposób niezgodny z rozporządzeniem	3	1	-	-
7.	Razem	91	94	59	36

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR, stan na 30.04.2022 r.

Poniżej zacytowano główne treści paragrafów, na które Oceniający powoływali się podczas oceny WoPP jako uzasadnienie przyczyn odrzucenia wniosków o dofinansowanie inwestycji nawodnieniowych. Elementy paragrafów, które nie odnoszą się do Obszaru E (nawodnienia) pominięto, oznaczając jako: (...). Przy treściach paragrafów odnotowano również liczbę przypadków odrzucenia wniosków, spowodowanych niespełnieniem warunków podanych w tych paragrafach. Z uwagi na dużą liczbę paragrafów, zacytowano przede wszystkim treści tych, które przyczyniły się do odrzucenia co najmniej 10 wniosków.

§ 4. 1. Pomoc przyznaje się na operację: 1) w obszarze nawadniania w gospodarstwie (...) 3) obejmującą wyłącznie inwestycje związane bezpośrednio z działalnością rolniczą, w tym również (...) nawadnianiem; (...) 4) uzasadnioną ekonomicznie, w tym pod względem racjonalności jej kosztów; 5) której koszty kwalifikowalne nie są finansowane z udziałem innych środków publicznych; 6) która nie spowoduje wzrostu produkcji, dla której brak jest rynku zbytu; 7) spełniającą wymagania określone przepisami prawa mającymi zastosowanie do inwestycji realizowanych w ramach operacji; 8) której realizacja nie jest możliwa bez udziału środków publicznych – odrzucono 11 wniosków.

§ 4. 1a. W przypadku operacji w obszarze nawadniania w gospodarstwie pomoc jest przyznawana, jeżeli inwestycja objęta tą operacją spełnia warunki określone w art. 46 ust. 1-4, ust. 5 akapit pierwszy i ust. 6 akapit 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1305/2013⁴, z tym że współczynnik procentowy, o którym mowa w art. 46 ust. 4 akapit pierwszy i ust. 6 akapit pierwszy tego rozporządzenia, zwany dalej "współczynnikiem potencjalnej oszczędności wody", wynosi co najmniej 10% – odrzucono 28 wniosków.

§ 4 1. i 4 1a. dotyczą celów, dla których przyznaje się pomoc na operację w obszarze nawadniania w gospodarstwie. W przypadku województwa kujawsko-pomorskiego najczęściej odmowa z tytułu tego paragrafu dotyczyła przypadków nie spełnienia warunku, że współczynnik "potencjalnej oszczędności wody" wynosił co najmniej 10%. W pozostałych, najczęściej małolicznych przypadkach, odmowa przyznania pomocy wiązała się z niespełnieniem któregoś z warunków przyznania pomocy, np. nieracjonalnymi kosztami lub bezpośrednim przeznaczeniem do innych celów niż nawadnianie.

§ 4. 4. W przypadku operacji, o której mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a-d, pomoc przyznaje się, jeżeli wielkość ekonomiczna gospodarstwa jest nie mniejsza niż 13 tys. euro i nie większa niż: 1) 250 tys. euro - w przypadku operacji, o której mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a, 2) 200 tys. euro - w przypadku operacji, o której mowa w ust. 1 pkt 1 lit. b-d - z zastrzeżeniem ust. 5 i 6. – zarejestrowano jeden taki przypadek – w województwie mazowieckim, choć warunek ten nie powinien dotyczyć obszaru E w zakresie nawadniania wg MRiRW.

§ 7. 1. Pomoc przyznaje się w formie refundacji części kosztów kwalifikowalnych, do których zalicza się koszty: (...) 2) zakupu lub związane z umową leasingu, zakończonego przeniesieniem prawa własności, nowych maszyn, urządzeń, wyposażenia do produkcji rolnej, w tym przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie, do wartości rynkowej majątku; 3) zakładania sadów lub plantacji krzewów owocowych, gatunków owocujących efektywnie dłużej niż 5 lat; 4) budowy albo zakupu elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej; 4a) wykonania ujęć wody; 4b) zakupu nowych maszyn i urządzeń wykorzystywanych do nawadniania w gospodarstwie; 4c) budowy albo zakupu elementów infrastruktury technicznej niezbędnych do nawadniania w gospodarstwie; 5) ogólne, o których mowa w art. 45 ust. 2 lit. c rozporządzenia nr 1305/2013⁴, zwane dalej "kosztami ogólnymi" – jako odstępstwo od tego paragrafu zarejestrowano trzy przypadki.

§ 7. 2. Pomoc nie obejmuje kosztów innych niż określone w ust. 1, w szczególności: (...) 8) kosztów poniesionych w związku z realizacją inwestycji odtworzeniowych; 9) (uchylony); 10) inwestycji trwale związanych z gruntem lub nieruchomością, w tym inwestycji związanych z zakładaniem sadów lub plantacji krzewów owocowych, gatunków owocujących efektywnie dłużej niż 5 lat: a) innych niż położone na gruntach stanowiących własność lub współwłasność podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy lub przedmiot użytkowania wieczystego lub dzierżawy z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa lub od jednostek samorządu terytorialnego zawartej na czas nieoznaczony albo na okres co najmniej 7 lat liczony od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy lub b) realizowanych przez osoby wspólnie wnioskujące; 11) kosztów dokończenia: budowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej –

odnotowano 18 przypadków, dotyczyły one przede wszystkim niejasnych sytuacji własnościowych gruntu (np. dzierżawa lub wspólna własność).

§7 ust. 2 pkt 2 precyzuje, że pomoc w formie refundacji części kosztów kwalifikowalnych nie dotyczy przypadku nabycia maszyn tego samego rodzaju jak nabyte w ramach PROW 2007–2013 w związku z podjęciem albo rozwojem działalności pozarolniczej albo w celu wyposażenia tego samego gospodarstwa – w przypadku gdy o pomoc ubiega się beneficjent PROW 2007–2013 lub współposiadacz tego gospodarstwa.

§ 8. 6. Pomoc przyznaje się na operację o planowanej wysokości kosztów kwalifikowalnych powyżej: 1) 50 tys. zł – w przypadku operacji w obszarze, o którym mowa w § 4 ust. 1 pkt 1 lit. a-d; 2) 15 tys. zł – w przypadku operacji w obszarze nawadniania w gospodarstwie – odrzucono jeden wniosek.

§ 9. 1a. Do kosztów kwalifikowalnych, o których mowa w § 7 ust. 1 pkt 4a-4c, zalicza się koszty: 1) wykonania ujęć wody na potrzeby nawadniania w gospodarstwie, w tym studni lub zbiorników; 2) zakupu nowych maszyn i urządzeń, w szczególności do poboru, mierzenia poboru, magazynowania, uzdatniania, odzyskiwania lub rozprowadzania wody, a także nowych instalacji do rozprowadzania wody oraz instalacji nowych systemów nawadniających i systemów do sterowania nawadnianiem; 3) budowy, zakupu lub instalacji elementów infrastruktury technicznej niezbędnych do nawadniania w gospodarstwie, w tym zakupu i instalacji urządzeń do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych; 4) zakupu sprzętu komputerowego i oprogramowania na potrzeby nawadniania w gospodarstwie; 5) opłat za patenty lub licencje – odrzucono trzy wnioski.

§ 13 dotyczy podania we wniosku niezbędnych danych identyfikujących Wnioskodawcę. Jest to m.in. numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), o ile został nadany. Ponadto w treści tego paragrafu wymaga się dołączenia szeregu dokumentów wymienionych poniżej (§13.3) oraz informację o wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Spełnienie dalszych warunków przyznania pomocy w oparciu o powyższy paragraf wymagało również dostarczenia kopii dokumentów zgodnie z listą podaną w ust. 3. Brak spełnienia tego ostatniego warunku był najczęstszą przyczyną odmowy przyznania pomocy.

§ 13. 3. Do wniosku o przyznanie pomocy dołącza się: 1) biznesplan opracowany na formularzu udostępnionym do pobrania na stronie internetowej administrowanej przez Agencję - w przypadku operacji w obszarze, o którym mowa w § 4 ust. 1 pkt 1 lit. a-d; 1a) plan realizacji operacji oraz informację o wielkości ekonomicznej gospodarstwa, opracowane na formularzu udostępnionym do pobrania na stronie internetowej administrowanej przez Agencję – w przypadku operacji w obszarze nawadniania w gospodarstwie; 2) kopie dokumentów określonych w: (...) b) § 4 ust. 6b potwierdzających posiadanie kwalifikacji zawodowych w zakresie dotyczącym stażu pracy – w przypadku operacji realizowanej przez młodego

rolnika; 3) kopię umowy, o której mowa w § 3 pkt 2 – w przypadku osób wspólnie wnioskujących; 4) kopie dokumentów potwierdzających osiągnięcie przychodu z tytułu prowadzenia działalności rolniczej, o którym mowa w § 2 ust. 3, z wyjątkiem podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy będącego rolnikiem, o którym mowa w § 2 ust. 3a; 5) plan rozmieszczenia na terenie gospodarstwa budynków i budowli, a w przypadku operacji związanych z zakładaniem lub wyposażeniem plantacji wieloletnich - również tych plantacji, oraz rzuty budynków służących do produkcji rolnej wraz z ich rozplanowaniem wewnętrznym w zakresie niezbędnym do oceny realizowanej operacji – w przypadku operacji niedotyczącej wyłącznie zakupu maszyn lub urządzeń, które będą wykorzystywane wyłącznie poza budynkami i budowlami, lub operacji w obszarze nawadniania w gospodarstwie; 5a) plan sytuacyjny z usytuowaniem ujęcia wody lub instalacji, istniejących lub planowanych do wykonania, wraz z opisem i wymiarami umożliwiającymi poprawne zweryfikowanie inwestycji ze wskazaniem powierzchni nawadnianego terenu; 6) kopię umowy przedwstępnej sprzedaży całej produkcji wytworzonej w gospodarstwie w związku z realizacją operacji, jeżeli podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy jest w jej posiadaniu – w przypadku gdy w związku z realizacją operacji wzrośnie produkcja; (...) 8) kopię umowy spółki cywilnej – w przypadku gdy operacja będzie realizowana w ramach wykonywania działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej; 9) kopię uchwały wspólników spółki cywilnej upoważniającej wspólnika tej spółki do złożenia wniosku w imieniu wspólników – w przypadku gdy operacja będzie realizowana w ramach wykonywania działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej i wspólnik składa wnioski w imieniu wspólników; 10) kosztorys inwestorski – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję polegającą na budowie, przebudowie lub remoncie połączonym z modernizacją; 13) kopię dokumentu albo kopie dokumentów potwierdzających posiadanie samoistne lub zależne gospodarstwa, w którym będzie realizowana operacja, przy czym w przypadku posiadania samoistnego nieruchomości, dla której księga wieczysta jest prowadzona w systemie informatycznym, o którym mowa w art. 251 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece ((Dz. U. z 2019 r. poz. 2204 oraz z 2021 r. poz. 1177 i 1978), jest wystarczające podanie numeru księgi wieczystej; 14) oświadczenie: a) właściciela albo współwłaściciela gospodarstwa albo jego części o wyrażeniu zgody na realizację operacji – w przypadku gdy operacja będzie realizowana w gospodarstwie niestanowiącym własności podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy albo stanowiącym współwłasność tego podmiotu i nie dotyczy wyłącznie nabycia rzeczy ruchomych, które nie wymagają instalacji, b) współposiadacza gospodarstwa o wyrażeniu zgody na ubieganie się o przyznanie pomocy przez podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy – w przypadku gdy operacja będzie realizowana w gospodarstwie stanowiącym przedmiot współposiadania, c) ostatecznego pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw oraz operatu wodnoprawnego – w przypadku gdy operacja

obejmuje inwestycję dotyczącą poboru wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw, na realizację której jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw, z wyłączeniem przypadku gdy operacja obejmuje również inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych, w przypadku której podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy dołącza dokumenty, o których mowa w lit. a, – sporządzone na formularzu opracowanym i udostępnionym przez Agencję; (...) 17) kopię projektu budowlanego – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję polegającą na budowie, przebudowie lub remoncie połączonym z modernizacją, na realizację której jest wymagane uzyskanie pozwolenia na budowę; 17a) rysunki planowanych do wykonania robót budowlanych umożliwiające poprawne zweryfikowanie kosztorysu inwestorskiego dołączonego do wniosku o przyznanie pomocy wraz z opisem zakresu planowanych robót budowlanych i szkicem sytuacyjnym rozmieszczenia przedmiotu objętego operacją w stosunku do pozostałych budynków na terenie gospodarstwa rolnego – w przypadku operacji obejmujących inwestycję polegającą na budowie, przebudowie lub remoncie połączonym z modernizacją niewymagającej pozwolenia na budowę; 18) kopie ostatecznych pozwoleń, zezwoleń lub innych decyzji, w tym dotyczących ocen oddziaływania na środowisko, których uzyskanie jest wymagane przez odrębne przepisy do realizacji inwestycji objętych operacją, a także kopie innych dokumentów, w tym opinii, potwierdzających spełnienie określonych w odrębnych przepisach warunków realizacji inwestycji objętych operacją – w przypadku gdy w ramach operacji będą realizowane tego typu inwestycje; 18a) kopię: a) ostatecznej decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopią tego projektu, wykonanego zgodnie z przepisami Prawa geologicznego i górniczego wraz z kopią decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, jeżeli jest wymagana zgodnie z przepisami o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych wymagającą sporządzenia takiego projektu, a podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy nie posiada w dniu składania wniosku o przyznanie pomocy ostatecznego pozwolenia wodnoprawnego oraz operatu wodnoprawnego, b) ostatecznego pozwolenia wodnoprawnego oraz operatu wodnoprawnego – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych, na realizację której jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, z wyłączeniem przypadku, o którym mowa w lit. a, c) ostatecznego pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw oraz operatu wodnoprawnego - w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą poboru wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw, na realizację

której jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw, z wyłączeniem przypadku gdy operacja obejmuje również inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych, w przypadku której podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy dołącza dokumenty, o których mowa w lit. a, d) zgłoszenia wodnoprawnego wraz z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję wymagającą dokonania zgłoszenia wodnoprawnego, e) ostatecznego pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie urządzeń melioracji wodnych – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą wykonania urządzeń melioracji wodnych, na realizację której jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, a podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy w dniu składania wniosku o przyznanie pomocy posiada ostateczne pozwolenie wodnoprawne w przypadku operacji w obszarze nawadniania w gospodarstwie; 18b) opinię w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, sporządzoną przez osobę posiadającą kwalifikacje w zawodzie geolog w zakresie czynności polegających na wykonywaniu, dozorowaniu i kierowaniu pracami geologicznymi w kategorii IV lub V, określone w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2021 r. poz. 1420) - w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych, która nie wymaga sporządzenia projektu robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych, zgodnie z przepisami Prawa geologicznego i górniczego, lub uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie ujęcia wód podziemnych – w przypadku operacji w obszarze nawadniania w gospodarstwie; (...)20) kopię dokumentacji dotyczącej ewidencji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych – w przypadku podmiotów ubiegających się o przyznanie pomocy obowiązanych do prowadzenia ewidencji zgodnie z przepisami o podatku dochodowym od osób fizycznych lub przepisami o rachunkowości; 21) kopię dokumentacji dotyczącej wykazu środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych – w przypadku podmiotów ubiegających się o przyznanie pomocy obowiązanych do prowadzenia wykazu zgodnie z przepisami o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne; 22) kopię wniosku o wpis do ewidencji producentów, o której mowa w przepisach o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, jeżeli podmiotowi ubiegającemu się o przyznanie pomocy, spółce cywilnej, której jest współnikiem, nie został nadany numer identyfikacyjny, a w przypadku składania wniosku o wpis tego podmiotu do tej ewidencji łącznie z wnioskiem o przyznanie pomocy - oryginał wniosku; 23) informację o numerze rachunku bankowego podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy - w przypadku gdy podmiot ten ubiega się o zaliczkę; (...) 25) kopie dokumentów potwierdzających uczestnictwo podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy w unijnym systemie jakości, o którym mowa w art. 16

ust. 1 lit. a rozporządzenia nr 1305/2013⁴, lub krajowym systemie jakości, o którym mowa w art. 16 ust. 1 lit. b tego rozporządzenia, w ramach działania "Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych" objętego programem; (...) 27) zaświadczenie wydane przez naczelnika właściwego urzędu skarbowego potwierdzające wpis w ewidencji podatników podatku dochodowego od osób fizycznych z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolnej – w przypadku gdy podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy prowadzi produkcję w zakresie działów specjalnych produkcji rolnej; 28) inne dokumenty potwierdzające spełnienie warunków do przyznania pomocy – odrzucono 30 wniosków.

§ 14 dotyczy postępowania Agencji, która pozostawia WoPP bez rozpatrzenia, jeżeli nie został on złożony: 1) w terminie, o którym mowa w § 10 ust. 2 pkt 1, lub 2) w sposób określony w § 12 ust. 1 zdanie drugie albo art. 42b ust. 2 ustawy.

Najczęstszą przyczyną odrzucenia wniosków był brak wskazania adresu podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy i nie było możliwości ustalenia tego adresu na podstawie posiadanych danych lub podmiot ten pisemnie poinformował o rezygnacji z ubiegania się o pomoc (59 przypadków). W 33 przypadkach odmowa rozpatrzenia wniosków dotyczyła sytuacji kiedy wnioski o przyznanie pomocy zostały złożone w terminie, o którym mowa w § 10 ust. 2 pkt 1, ale wpłynęły do Agencji po upływie 30 dni od dnia upływu terminu składania wniosków o przyznanie pomocy.

§ 14. 1. Jeżeli WoPP nie został złożony: 1) w terminie, o którym mowa w § 10 ust. 2 pkt 1, lub 2) w sposób określony w § 12 ust. 1 zdanie drugie albo art. 42b ust. 2 ustawy – Agencja pozostawia wniosek bez rozpatrzenia – odrzucono 24 wnioski.

§ 14. 1a. Jeżeli do wniosku o przyznanie pomocy w przypadku operacji w obszarze nawadniania w gospodarstwie, w dniu jego złożenia, nie dołączono: 1) kopii decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopią tego projektu, wykonanego zgodnie z przepisami Prawa geologicznego i górniczego – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych wymagającą sporządzenia takiego projektu, a podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy nie posiada w dniu składania wniosku o przyznanie pomocy pozwolenia wodnoprawnego oraz operatu wodnoprawnego, lub 2) kopii operatu wodnoprawnego – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą: a) wykonania ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych, na realizację której jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, z wyłączeniem przypadku, o którym mowa w § 13 ust. 3 pkt 18a lit. a, lub b) poboru wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw, na realizację której jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, z wyłączeniem przypadku gdy operacja obejmuje również inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych, w przypadku której podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy dołącza dokumenty, o których mowa w § 13 ust. 3 pkt 18a lit. a lub d, lub, 3) (uchylony), 4) kopii zgłoszenia wodnoprawnego wraz

z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego – w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję wymagającą dokonania zgłoszenia wodnoprawnego, lub 5) opinii w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, sporządzonej przez osobę posiadającą kwalifikacje w zawodzie geolog w zakresie czynności polegających na wykonywaniu, dozorowaniu i kierowaniu pracami geologicznymi w kategorii IV lub V, określone w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze - w przypadku gdy operacja obejmuje inwestycję dotyczącą wykonania ujęcia wód podziemnych, która nie wymaga sporządzenia projektu robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych, zgodnie z przepisami Prawa geologicznego i górniczego, lub uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie ujęcia wód podziemnych – Agencja pozostawia wniosek bez rozpatrzenia – odrzucono 222 wnioski.

§ 14. 3. Jeżeli we wniosku o przyznanie pomocy nie wskazano adresu podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy, i nie ma możliwości ustalenia tego adresu na podstawie posiadanych danych lub podmiot ten pisemnie poinformował o rezygnacji z ubiegania się o pomoc, wniosek pozostawia się bez rozpatrzenia – odrzucono 138 wniosków.

§ 15 dotyczy nie rozpatrywania przez Agencję wniosków pochodzących od wnioskodawców, którzy mimo powtórnego wezwania Agencji w formie pisemnej do usunięcia braków w terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania nie wykonali tej procedury. W województwie kujawsko-pomorskim stwierdzono 39 takich przypadków .

§ 15. 2. Jeżeli podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy pomimo powtórnego wezwania nie usunął wszystkich braków wskazanych przez Agencję, Agencja nie przyznaje pomocy. Przepis art. 35 ust. 1 ustawy, dotyczący odmowy przyznania pomocy, stosuje się odpowiednio – odrzucono 159 wniosków.

Art. 67b. 2. W przypadku gdy podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy lub pomocy technicznej nie spełnił określonego warunku przyznania pomocy lub pomocy technicznej lub określonego wymogu z przyczyn związanych z ogłoszeniem w na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii na podstawie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 lub wprowadzeniem stanu nadzwyczajnego w związku z zakażeniami tym wirusem, należy wezwać ten podmiot do niezwłocznego przedstawienia dowodów na spełnienie tego warunku lub wymogu pod rygorem pozostawienia wniosku bez rozpatrzenia – odrzucono 552 wniosków, w Wielkopolsce - 307 wniosków.

Badania ankietowe

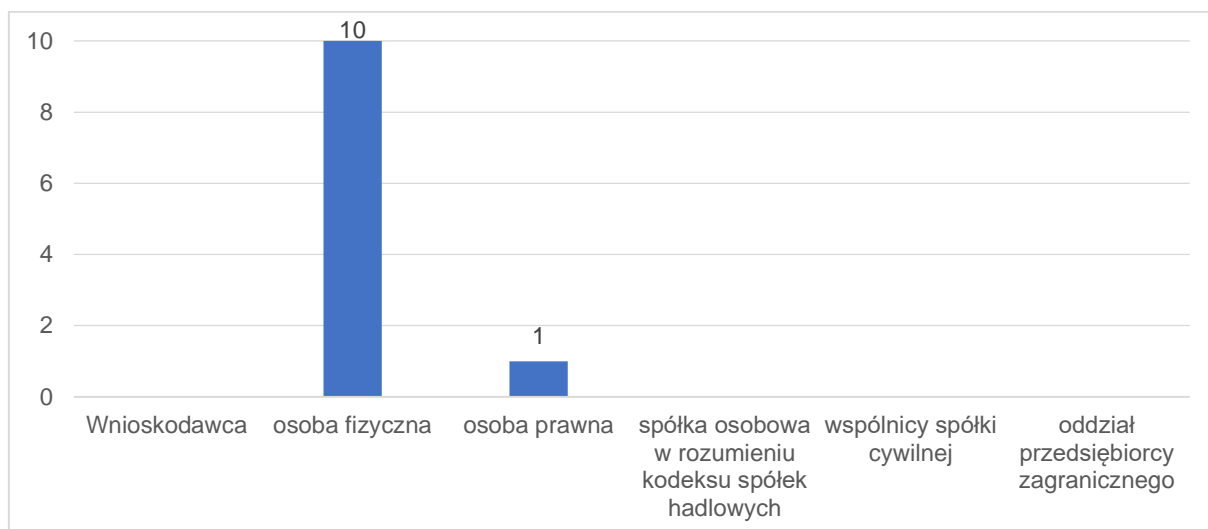
Wnioskodawcy

W ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” typ operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” z województwa kujawsko-pomorskiego do ARiMR złożono 371 wniosków o dofinansowanie operacji w zakresie nawadniania. Najwięcej wniosków złożono z powiatów: włocławskiego – 101, inowrocławskiego – 72, radziejowskiego – 62 i aleksandrowskiego – 34. W pozostałych powiatach liczba wniosków zawierała się w przedziale od 1 (powiat sępoleński i grudziądzki) do 11 (powiat bydgoski). Najwięcej wniosków złożono w gminach Brześć Kujawski (powiat radziejowski) – 26 i Osięciny (powiat włocławski) – 24. Stwierdzono również brak wniosków z niektórych gmin. Ostatecznie odrzucono 276 wniosków (73%).

Ankiety skierowano do grupy Wnioskodawców, którym z różnych przyczyn odrzucono wnioski o dofinansowanie operacji. Adresy tych osób pozyskano z ARiMR. W pierwszej kolejności skontaktowano się z nimi telefonicznie, a następnie przesłano im opracowane ankiety pocztą elektroniczną i listownie. W ankietach były pytania, na które ankietowani udzielali odpowiedzi wybierając TAK lub NIE, jak również były pytania otwarte, na które mogli oni wpisać swój komentarz dotyczący zadanego tematu pytania lub udzielić dodatkowych informacji. Mimo ponownego przypomnienia i prośby ze strony podmiotu przeprowadzającego ankietyzację uzyskano tylko 11 wypełnionych ankiet, 10 od osób fizycznych i 1 od osoby prawnej (rys. 21). Pomimo niewielkiej grupy respondentów, analiza odpowiedzi wskazała, że stanowili reprezentatywną grupę wszystkich Wnioskodawców.

Opracowane w ITP-PIB ankiety zawierały 30 pytań. Pierwszych sześć pytań miało na celu uzyskanie odpowiedzi dotyczących wielkości gospodarstw Wnioskodawców i charakteru produkcji rolniczej. Średnia wielkość gospodarstw ankietowanych rolników wynosiła 39,5 ha; największe gospodarstwo miało powierzchnię 90 ha, a najmniejsze 22 ha. Wszyscy Wnioskodawcy w momencie składania wniosków zajmowali się produkcją roślinną (uprawa pszenicy, buraka cukrowego, ziemniaka, kukurydzy, zbóż, rzepaku, warzyw oraz sadownictwo). Dwóch Wnioskodawców wskazało również jako dodatkową produkcję zwierzęcą (trzoda chlewna).

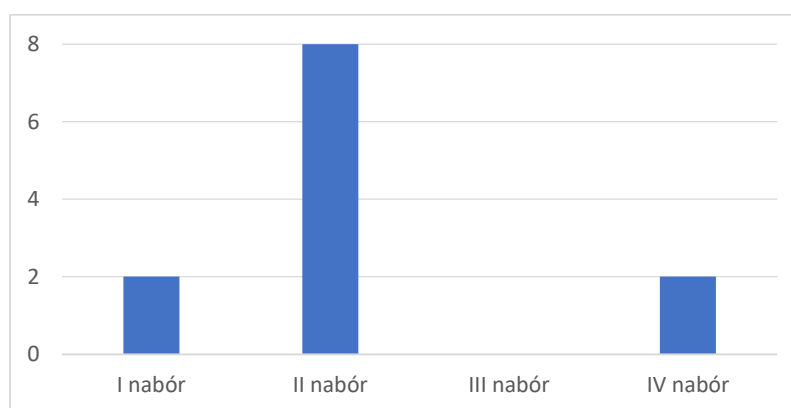
Rysunek 21. Pytanie 1: **Kategoria Wnioskodawcy**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Kolejne pytania dotyczyły składanych przez ankietowanych wniosków w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” typ operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych”, związanych z tym problemów oraz oceny operacji przez Wnioskodawców. Poniżej przedstawiono te pytania oraz krótką analizę odpowiedzi. Tytuły rysunków stanowią pytania ankiety, a na wykresach przedstawiono odpowiedzi.

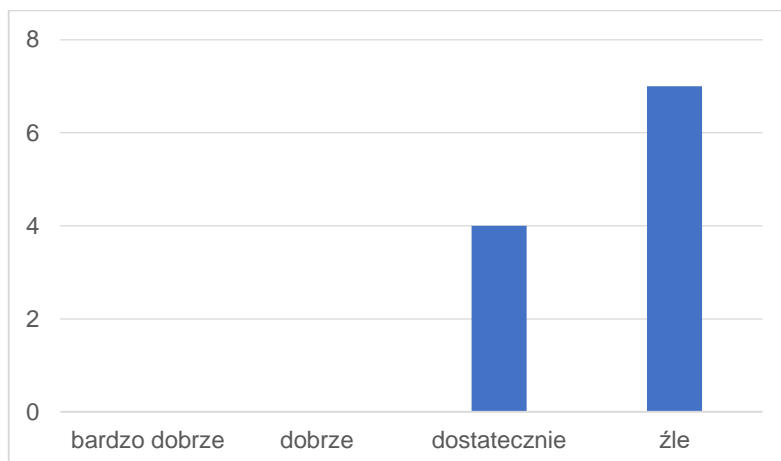
Rysunek 22. Pytanie 7: **W którym naborze składał/a Pan/i wniosek o operację?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Zdecydowana większość ankietowanych wzięła udział w II naborze wniosków, przy czym jeden Wnioskodawca złożył wniosek zarówno w pierwszym i drugim naborze, ankietowani nie składali wniosków o dofinansowanie w III naborze.

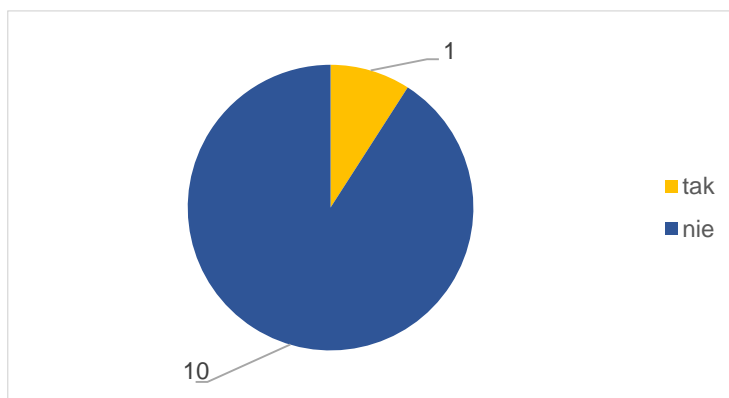
Rysunek 23. Pytanie 8: **Jak ocenia Pan/i procedurę wnioskowania?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

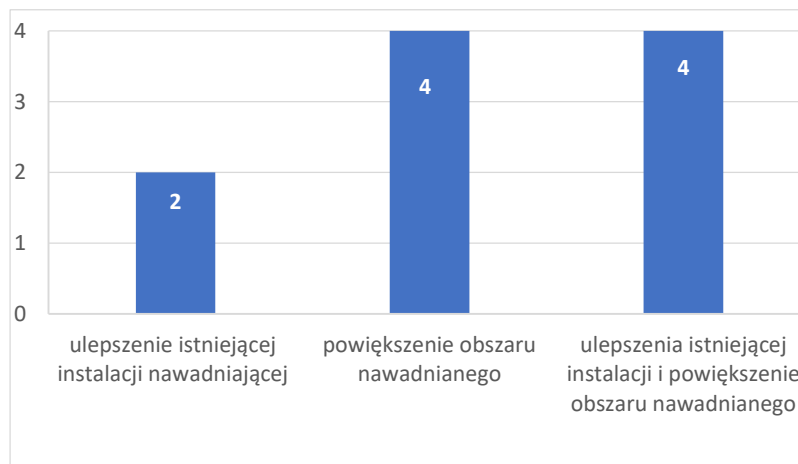
Większość ankietowanych osób procedurę wnioskowania oceniła źle lub dostatecznie. Nie było odpowiedzi dobrych (rys. 23). Na pytanie, czy zasady udzielania pomocy finansowej były sformułowane w sposób zrozumiały – pozytywną odpowiedź udzieliła tylko jedna osoba (rys. 24).

Rysunek 24. Pytanie 9: **Czy Pana/i zdaniem, zasady udzielania pomocy finansowej były sformułowane w sposób zrozumiały?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

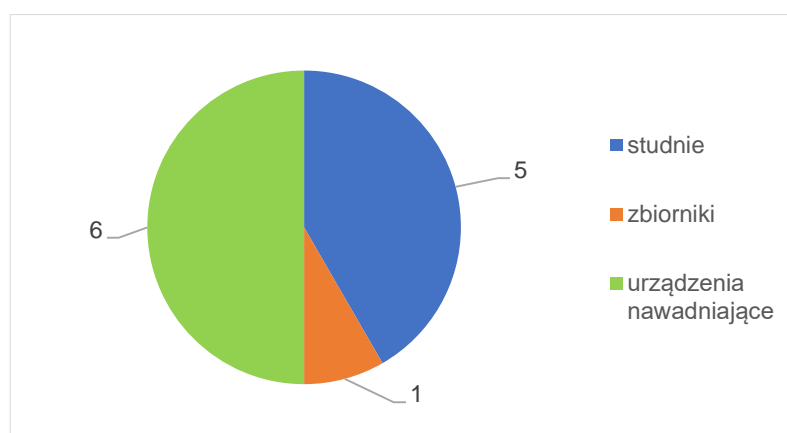
Rysunek 25. Pytanie 10: **Kategoria inwestycji, na którą był składany wniosek o pomoc.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Ankietowanych zapytano o wskazanie w ramach jakiej kategorii składali wnioski na dofinansowanie operacji. Dotyczyły one zarówno ulepszenia inwestycji nawadnianej, jak i powiększenia obszaru nawadnianego lub obydwu kategorii jednocześnie. Niekiedy odpowiedź na pytanie przysparzała trudności, gdyż nie było w jasny sposób sprecyzowane (zarówno w dokumentacji dotyczącej wnioskowania, jak i ankiecie) np. do jakiej kategorii można / należy zaliczyć zakup nowej instalacji (taki problem miał jeden ankietowany Wnioskodawca). W kolejnym naborze należy sprecyzować, do jakiej kategorii zaliczyć zakup nowej instalacji oraz do jakiej kategorii zaliczyć inwestycje mające na celu zapoczątkowanie nawadniania w gospodarstwie.

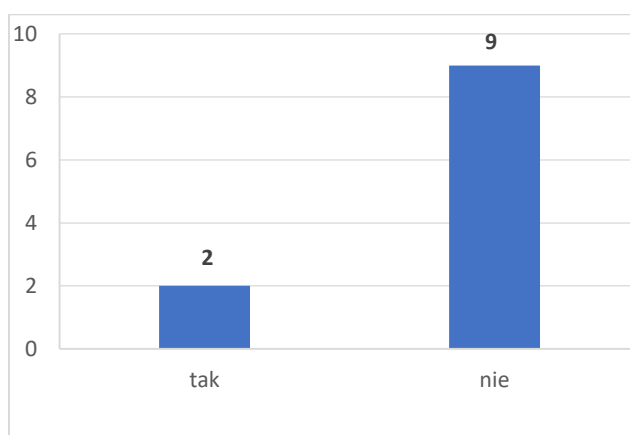
Rysunek 26. Pytanie 11: **Jakie inwestycje w zakresie modernizacji gospodarstwa w obszarze nawadniania planował/a Pan/i realizować w ramach swojego wniosku o operację?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Wśród potrzebnych inwestycji największe zainteresowanie ankietowanych wzbudzały urządzenia nawadniające, a wśród nich preferowane były deszczownie o różnej wydajności oraz pompy głębinowe (wymiana starego sprzętu lub zakup nowego). Duże zainteresowanie było również budową studni do poboru wód podziemnych. Tylko jedna osoba ankietowana zaplanowała inwestycje w zbiornik wody powierzchniowej do wykorzystania w celu nawadniania upraw. Podobny rozkład inwestycji znajdował się we wnioskach o dofinansowanie operacji w obszarze nawadniania w całym kraju – najmniejsze zainteresowanie było inwestycjami w zbiorniki do gromadzenia wód powierzchniowych.

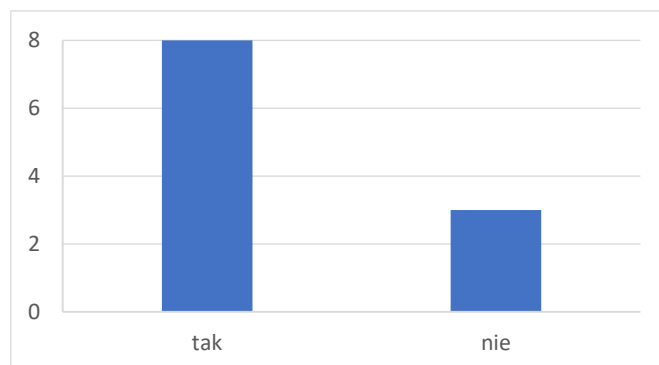
Rysunek 27. Pytanie 12: **Czy operacja obejmowała zakup: czujników, systemów wspierania decyzji, zarządzania gospodarstwem, automatyki?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Było niewielkie zainteresowanie zainwestowaniem w czujniki i aparaturę do pomiaru wilgotności gleby i elementów meteorologicznych oraz systemami wspomagającymi podejmowania decyzji. Sądzymy, że spowodowane jest to niedostatecznym zainteresowaniem tymi zagadnieniami i dotychczas niewielką współpracą między jednostkami naukowymi, jednostkami doradztwa rolniczego i rolnikami w celu zapoznania ich z innowacyjnymi rozwiązaniami wspomagającymi planowanie nawodnień w gospodarstwie i racjonalne korzystanie z zasobów wody.

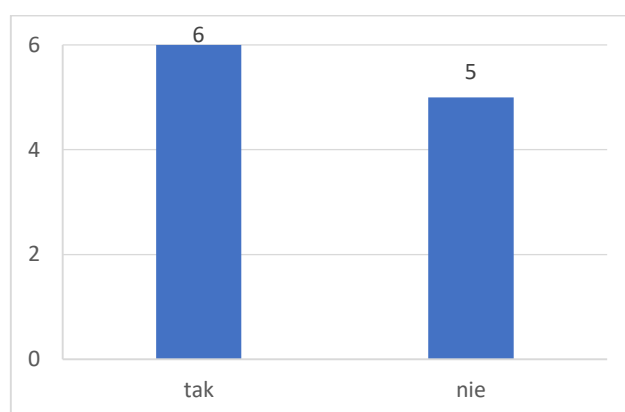
Rysunek 28. Pytanie 13: **Czy kwota pomocy jaką mógł uzyskać rolnik na operację w obszarze nawadniania w gospodarstwie (100 tys. zł), jest wystarczająca na pokrycie planowanych przez Pana/ią inwestycji?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Większość ankietowanych zaakceptowała proponowaną kwotę dofinansowania (100 tys. zł). Część (trzy osoby) Wnioskodawców proponowała wyższe kwoty, (m.in. ze względu na inflację?) w granicach od 150 tys. zł do 300 tys. zł.

Rysunek 29. Pytanie 14: **Czy przygotowany przez Pan/ią kosztorys operacji (zestawienie rzeczowo-finansowe) wymagał zdaniem ARiMR korekty?**

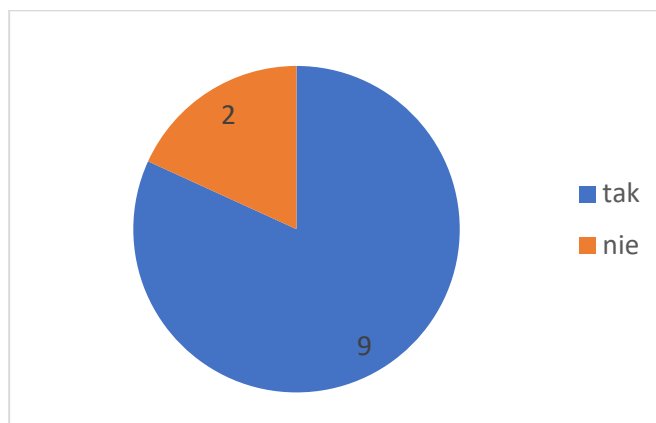
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Kosztorys operacji i zestawienie rzeczowo-finansowe wymagały korekty przez ponad połowę ankietowanych Wnioskodawców.

Następne trzy pytania dotyczyły problemów i korzystania z pomocy przy wypełnianiu wniosków.

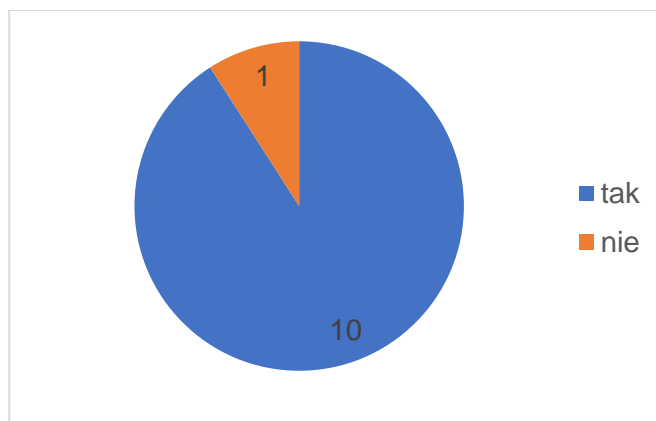

Rysunek 30. Pytanie 15: **Czy miał/a Pan/i problem z wypełnieniem wniosku?**

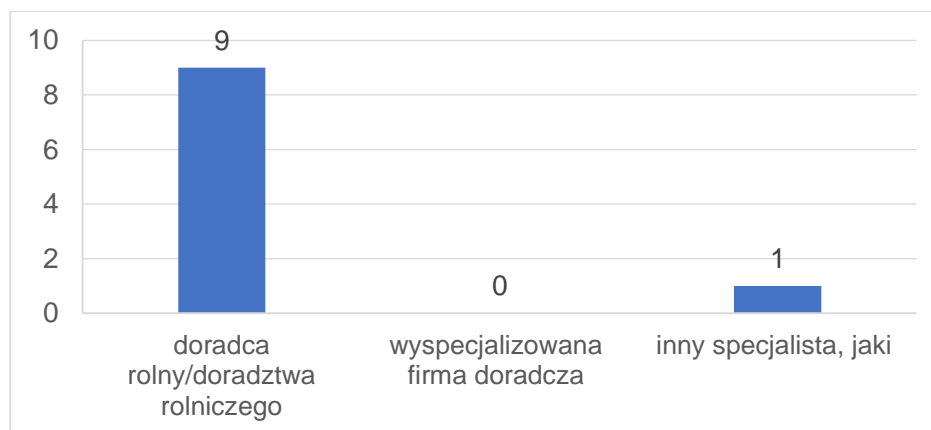
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Rysunek 31. Pytanie 16: **Czy korzystał/a Pan/Pani z pomocy przy pisaniu wniosku?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Rysunek 32. Pytanie 17: **Z czyjej pomocy korzystał/a Pan/i przy pisaniu wniosku o operację?**

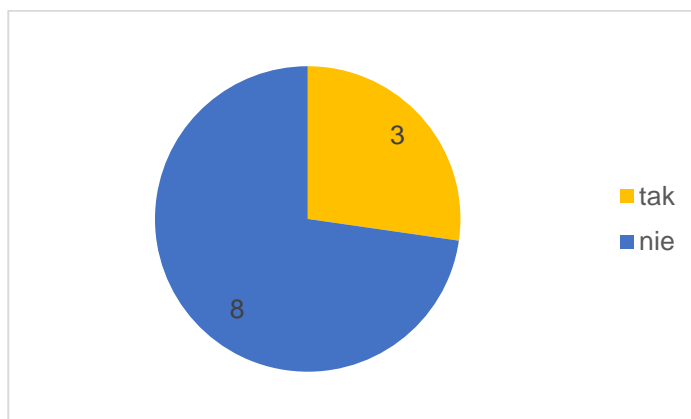

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Znaczna większość (9) ankietowanych miała problemy przy pisaniu wniosku i korzystała z pomocy doradców rolniczych, specjalistów lub innych osób (znajomi, rodzina), które posiadają mniejsze lub większe (jakikolwiek) doświadczenie w wypełnianiu podobnych wniosków.

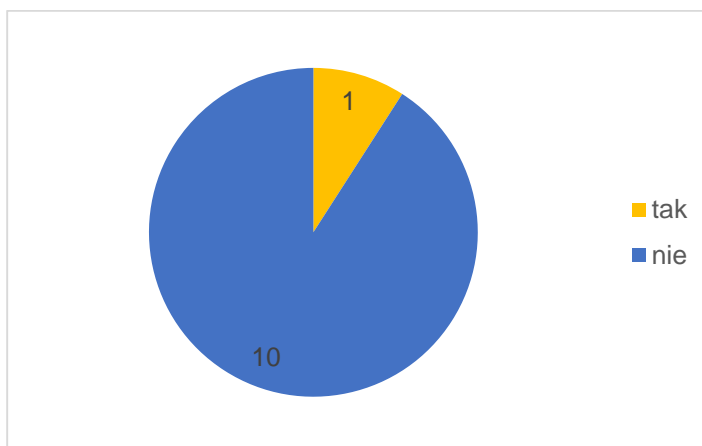
Kolejne dwa pytania dotyczyły korzystania z różnych form doradztwa rolniczego.

Rysunek 33. Pytanie 18: **Czy korzystał/a Pan/Pani z doradztwa rolniczego w zakresie projektowania instalacji nawadniających uwzględnionych we wniosku?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Rysunek 34. Pytanie 19: **Czy korzystał/a Pan/i z doradztwa rolniczego w zakresie wdrażania narzędzi rolnictwa precyzyjnego i inteligentnego w nawodnieniach uwzględnionych we wniosku?**

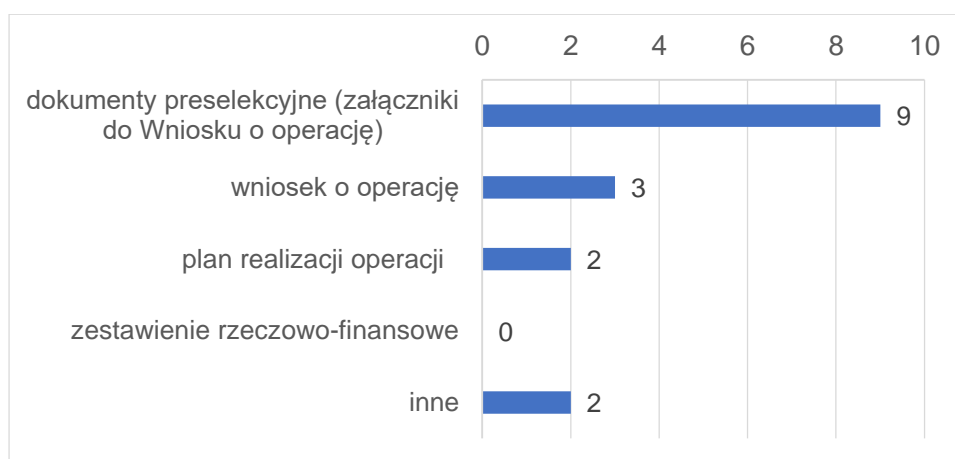
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Odnośnie zaprojektowania instalacji nawadniających większość ankietowanych nie korzystała z profesjonalnej pomocy, trzy osoby konsultowały się m.in. z przedstawicielami specjalistycznych firm (rys. 33). Podobnie było w przypadku zastosowania/wdrożenia narzędzi rolnictwa precyzyjnego (inteligentnego) wspomagających nawodnienia – tylko jedna osoba

udzieliła pozytywnej odpowiedzi (rys. 34). Odpowiedź ta dotyczyła wyposażenia gospodarstwa w czujniki wilgotności gleby, stację meteorologiczną i kompletne systemy wspierania decyzji.

Następna seria pytań dotyczyła pozyskiwania i wypełniania przez Wnioskodawców niezbędnych dokumentów.

Rysunek 35. Pytanie 20: **Pana/Pani zdaniem, w procesie ubiegania się o dofinansowanie operacji, uzyskanie lub wypełnienie, których dokumentów było najtrudniejsze?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Zdaniem ankietowanych, najwięcej problemów przysporzyło im uzyskanie/ przygotowanie/ skompletowanie dokumentów preselekcyjnych. Obejmowały one przede wszystkim dokumentację związaną z uzyskaniem pozwoleń wodnoprawnych. Dwoje Wnioskodawców, jako „inne” wymienili również pozwolenia wodno-prawne, kosztorys, zgłoszenia wodno-prawne, decyzje zatwierdzające projekt, decyzje oddziaływania na środowisko. W komentarzach Wnioskodawcy zwracali uwagę na trudności z uzyskaniem pozwolenia wodno-prawnego i decyzji oddziaływania na środowisko. Odpowiedzi na kolejne pytanie (pyt. 21) pokazują, które dokumenty były najtrudniejsze do uzyskania.

Tabela 21. Pytanie 21: **Według Pani/Pana opinii, które z poniższych dokumentów – załączników do wniosku były najtrudniejsze do uzyskania?**

Nazwa dokumentu	Liczba odpowiedzi
wniosek o wpis do ewidencji producentów	0
decyzja zatwierdzająca projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopią tego projektu	2
pozwolenie wodnoprawne na wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych wraz z operatem wodnoprawnym, na podstawie którego wydano to pozwolenie	4

pozwolenie wodnoprawne ma pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw wraz z operatem wodnoprawnym, na podstawie którego wydano to pozwolenie	5
zgłoszenie wodnoprawne wraz z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego	2
opinia w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, sporządzonej przez osobę posiadającą kwalifikacje w zawodzie geolog w zakresie czynności polegających na wykonywaniu, dozorowaniu i kierowaniu pracami geologicznymi w kategorii IV lub V, określone w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r.	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

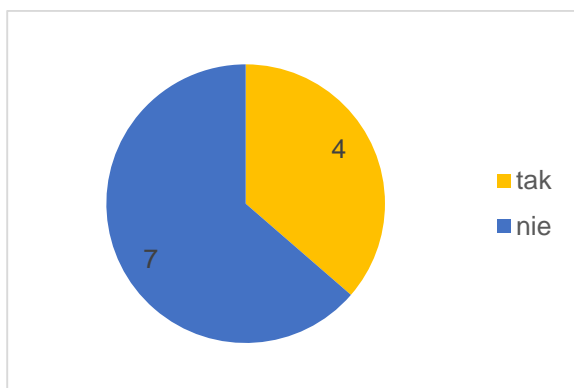
Najwięcej ankietowanych zwróciło uwagę na trudności z uzyskaniem ostatecznego dokumentu, czyli pozwolenia wodnoprawnego wraz z operatem wodnoprawnym, w oparciu o który takie pozwolenie jest wydawane przez Dyrektora Zarządu Zlewni na (i) wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych oraz (ii) pobór wody do nawadniania.

Uzyskanie tych dokumentów poprzedzone jest długotrwałą procedurą administracyjną związaną z koniecznością wydania innych dokumentów. Najpierw powinien być opracowany projekt robót geologicznych, następnie (na wniosek rolnika ubiegającego się o pozwolenie wodnoprawne) powinna być wydana decyzja starosty zatwierdzająca dokumentację hydrogeologiczną oraz decyzja o uwarunkowaniach środowiskowych wraz z charakterystyką przedsięwzięcia wydana przez wójta gminy i wszczęte postępowaniem w sprawie wydania tej decyzji, związane m.in. z umieszczeniem informacji na stronie internetowej i tablicy ogłoszeń w gminie oraz wystąpieniem wójta gminy do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, Dyrektora Zarządu Zlewni o wydanie opinii o konieczności lub braku konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania inwestycji na środowisko.

Pytanie 22. Z czego Pani/Pana zdaniem wynikały trudności w uzyskaniu dokumentów zaznaczonych w poprzednim pytaniu?

Uzyskano dziewięć odpowiedzi; ankietowani zwracali uwagę na: (1) zbyt długi okres oczekiwania na dokumentację w urzędach (najczęściej podawano Wody Polskie); (2) skomplikowane procedury administracyjne; (3) brak możliwości uzyskania informacji (głównie Wody Polskie) przed złożeniem wniosku o szansach realizacji inwestycji na planowanym przez Wnioskodawcę terenie. Zwracano też uwagę na (4) kolidujące ze sobą interpretacje przepisów prawa głównie dotyczących wymogów pozyskiwania odpowiednich dokumentów preselekcyjnych (Wody Polskie, ARiMR, geolog, doradcy wspomagający proces przygotowania wniosku).

Rysunek 36. Pytanie 23: **Czy oszacowanie/ocena potencjalnej oszczędności wody (w %) w zakresie modernizacji/ulepszenia istniejącej instalacji nawadniającej lub elementu infrastruktury nawadniającej było dla Pana/i problemem?**

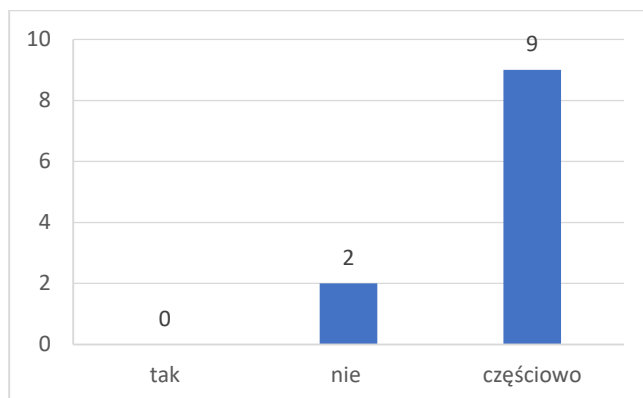

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

W komentarzach ankietowani zwracali uwagę na mało zrozumiały sposób obliczania potencjalnej oszczędności wody, sugerowali, że w niektórych urzędach brak jest rozeznania co do planów gospodarki wodnej na terenach planowanej inwestycji. Były też indywidualne zastrzeżenia do interpretacji urzędniczych, ale sposób opisu w ankiecie był mało zrozumiały.

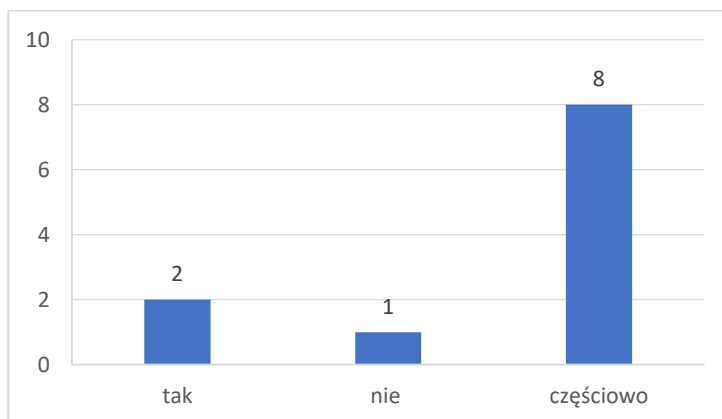
Kolejny blok pytań (24-26) dotyczył zrozumienia przez Wnioskodawców instrukcji wypełniania wniosków i materiałów pomocniczych opracowanych na potrzeby operacji oraz zrozumienia kryteriów oceny wniosków. Większość ankietowanych odpowiedziała, że zarówno instrukcja wypełniania, jak i materiały pomocnicze do wypełniania wniosku oraz kryteria oceny wniosku były im częściowo pomocne. Najwięcej zastrzeżeń budziła instrukcja wypełniania wniosku, odnośnie której ani jedna osoba ankietowana nie zaznaczyła odpowiedzi, że była napisana w sposób jasny i zrozumiały. Należy zatem, w kolejnych przewidywanych naborach w obszarze nawadniania opracować bardziej przejrzystą i zrozumiałą dla przeciętnego Wnioskodawcy instrukcję wypełniania wniosku o dofinansowanie, uwzględniającą w szczególności wymagane dokumenty, konkretny i krótki opis warunków możliwości otrzymania dodatkowych punktów np. za oszczędność i racjonalne wykorzystanie wody do nawadniania. Przejrzystego opisu wymaga również warunek dotyczący stanu ilościowego (i jakościowego) jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych, jeśli za to planowana jest punktacja w kolejnych naborach na inwestycje nawodnieniowe.

Rysunek 37. Pytanie 24: **Czy według Pana/Pani instrukcja wypełniania wniosku o operację była napisana w sposób jasny i zrozumiały?**

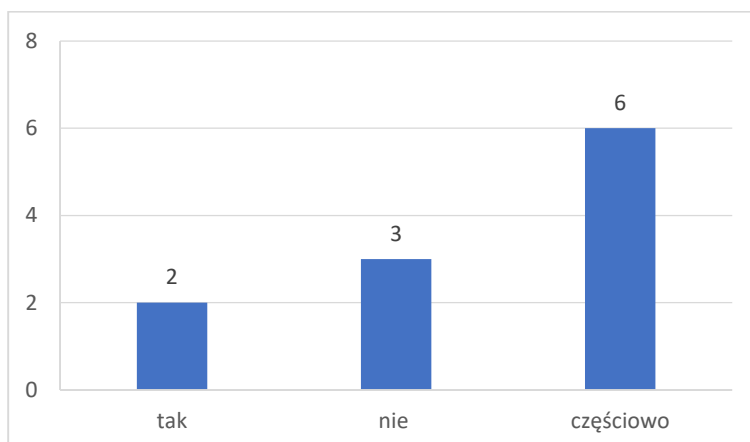
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Rysunek 38. Pytanie 25: **Czy według Pana/Pani materiały pomocnicze do wypełniania wniosku o operację były przydatne i pomogły w przygotowaniu wniosku?**

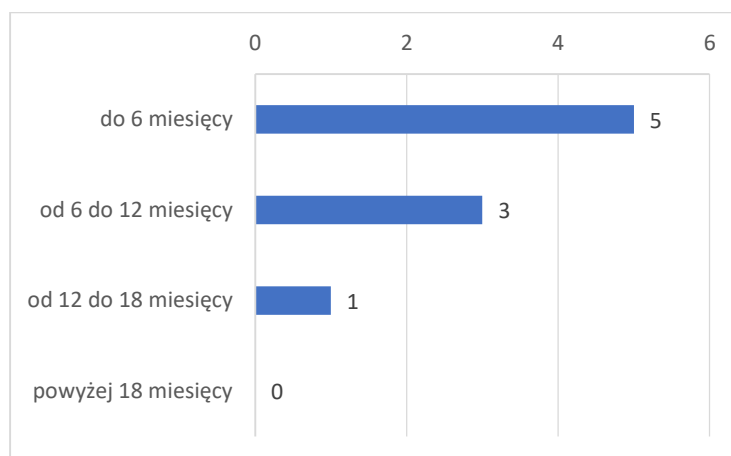
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Rysunek 39. Pytanie 26: **Czy według Pana/Pani kryteria oceny wniosków były napisane w sposób jasny i zrozumiały?**

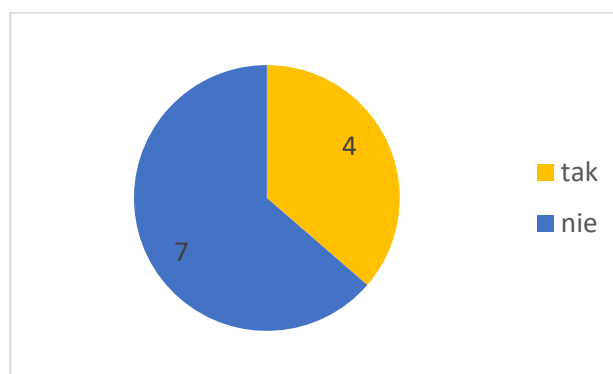
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Rysunek 40. Pytanie 27: **Po jakim czasie (w miesiącach) od złożenia wniosku otrzymał/a Pan/Pani decyzję o odrzuceniu wniosku o dofinansowanie operacji?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Rysunek 41. Pytanie 28: **Czy ubiegał/a się Pan/Pani o pomoc w dofinansowaniu inwestycji w zakresie nawadniania w innych programach? Jeśli tak, w jakich i z jakim skutkiem?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Swoje uwagi podało czterech ankietowanych. Jedna osoba uzyskała dofinansowanie operacji w obszarze nawadniania w kolejnym naborze, dwie uzyskały dofinansowanie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, natomiast jedna osoba stwierdziła, że została skutecznie zniechęcona do Operacji.

Na zakończenie ankiety zadano dwa istotne pytania. Pytanie 29 (Tabela 21): Jakie były przyczyny odrzucenia Pana/Pani wniosku o dofinansowanie operacji w zakresie nawadniania?

Na zakończenie ankiety zadano dwa istotne pytania:

Tabela 22 Pytanie 29: Jakie były przyczyny odrzucenia Pana/Pani wniosku o dofinansowanie operacji w zakresie nawadniania?

Nazwa dokumentu	Liczba odpowiedzi
pozwolenie wodnoprawne na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw wraz z operatem wodnoprawnym, na podstawie którego wydano to pozwolenie	9
pozwolenie wodnoprawne na wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych wraz z operatem wodnoprawnym, na podstawie którego wydano to pozwolenie	4
opinia w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, sporządzonej przez osobę posiadającą kwalifikacje w zawodzie geolog w zakresie czynności polegających na wykonywaniu, dozowaniu i kierowaniu pracami geologicznymi w kategorii IV lub V, określone w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r	3
decyzja zatwierdzająca projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopią tego projektu	2
zgłoszenie wodnoprawne wraz z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Wnioskodawcami Operacji, 2022 r.

Według ankietowanych główną przyczyną odrzucenia ich wniosków o dofinansowanie był brak załączników do wniosku, w szczególności pozwolenia wodnoprawne na pobór wód do nawadniania upraw (takiej odpowiedzi udzieliło aż dziewięć osób) oraz zbyt krótki czas na ich pozyskanie. Ankietowani tłumaczyli ten stan trudnościami w pozyskaniu dokumentów preselekcyjnych (załączniki do Wniosku o operację). Zauważali również, że niekiedy musieli kilkakrotnie uzupełniać dokumentację, co wiązało się z dodatkowymi kosztami wydania pozwolenia wodnoprawnego i wydłużonym czasem złożenia do ARiMR kompletu wymaganych dokumentów. Niektórzy Wnioskodawcy, z tego powodu decydowali się na rezygnację z ubiegania się o dofinansowanie operacji w obszarze nawadniania.

Inne przyczyny odrzucenia wniosków, według ankietowanych, to: (i) brak wszystkich wymaganych załączników do wniosku lub błędy w nich oraz zbyt krótki czas na ich pozyskanie, (ii) zbyt długi okres oczekiwania na niezbędną dokumentację; (iii) brak pozytywnych decyzji i opinii o możliwości realizacji inwestycji; (iv) krytyczna opinia ARiMR dotycząca dostarczonego wniosku i niezbędnych załączników; (v) niespójność parametrów wydajności studni z parametrami deszczowni, (vi) zbyt mała powierzchnia nawadniania na gruntach własnych, na pozostałych gruntach planowanych do nawadniania nieudokumentowana forma własności, (vii) odrzucenie wniosku o zakup nowej deszczowni, z uzasadnieniem, że taki sprzęt Wnioskodawca już posiada, mimo że został zakupiony ponad 10 lat wcześniej; (viii) zaplanowane przez Wnioskodawcę powiększenie netto nawadnianego obszaru według

ARiMR nie może być zrealizowane, ze względu na stan ilościowy JCWP na tym obszarze zdefiniowany jako słaby, (ix) kilkustronicowa lista braku dokumentów, z którymi według osoby ankietowanej nawet Wody Polskie nie robiły problemów.

Pytanie 30: Według Pana/Pani zdania, jakie elementy i w jakim zakresie należałoby zmodyfikować/uproszczyć we wniosku o przyznanie pomocy na operację?

W odpowiedzi ankietowani przede wszystkim sygnalizowali (i) potrzebę uproszczenia wniosków o dofinansowanie operacji w zakresie nawadniania, szczególnie w obszarze pozyskiwania niezbędnych dokumentów preselekcyjnych. Proponowali także (ii) wydłużenie czasu na ich pozyskanie. Generalnie uważali, że przygotowanie wniosku jest czasochłonne i wymaga częstych wizyt w różnych urzędach w celu pozyskania niezbędnych dokumentów. Ponadto skarżyli się w rozmowach telefonicznych na opieszałość urzędniczą i stosowane niekiedy przez urzędników własne interpretacje obowiązujących przepisów i zarządzeń. Najwięcej uwag kierowali pod adresem poszczególnych oddziałów Wód Polskich, w których wymagano czasami różnych dodatkowych dokumentów. Ponadto w jednym z nich podważano opinię geologa w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, co powodowało niepotrzebne napięcia na styku Wnioskodawca–urząd i wydłużyło czas oczekiwania na wydanie niezbędnego dokumentu.

W pozyskanych ankietach były też takie wnioski, aby: (i) uprościć procedurę ubiegania się o wsparcie, (ii) przyspieszyć terminy urzędnicze na wydawanie decyzji w ww. sprawach, (iii) skrócić ścieżkę zezwoleń wodno-prawnych, (iv) poszerzyć zakres dofinansowania, bardziej ukierunkowany na pomoc w budowie instalacji oszczędzających zużycie wody, (v) pozwolić producentom rolnym decydować jaki potrzebny sprzęt i o jakich parametrach mogą kupić, (vi) zwiększyć kwotę kwalifikowalną wsparcia, co najmniej do 300 tys. zł, (vii) dopuścić każdą powierzchnię do nawadniania bez względu na formę własności, (viii) opracować szczegółową instrukcję wypełniania wniosku z dokładnymi informacjami.

Niektórzy rolnicy uważają, że osoby oceniające wnioski nie znają realiów życia na wsi i mają teoretyczną wiedzę na temat nawadniania, stąd ich decyzje o przyznaniu/ odrzuceniu wniosku są formalno-prawne. Generalnie ankietowani nie wyrażali się pozytywnie o operacji, zdecydowanie więcej było narzekań niż pozytywnych ocen.

Beneficjenci

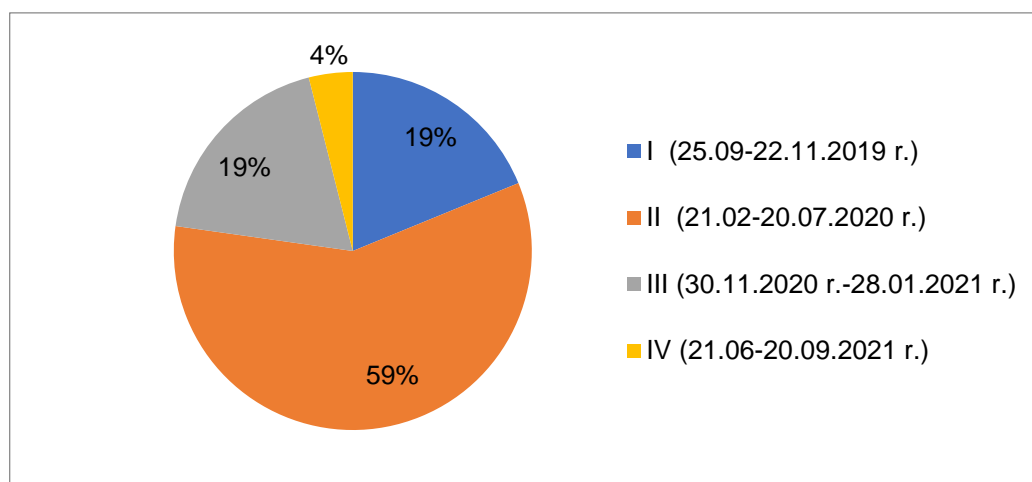
W ankiecie wzięło udział 27 osób, którym przyznano pomoc finansową na realizację operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” (objętego PROW na lata 2014–2020) w obszarze nawadniania w gospodarstwie. Część ankietowanych zakończyła już realizację operacji. Wszyscy ankietowani prowadzą gospodarstwa w województwie kujawsko-pomorskim, w powiatach:

włocławskim (13 osób), inowrocławskim (5 osób), aleksandrowskim (4), radziejowskim (4) oraz mogileńskim (1).

Opracowane w ITP-PIB ankiety dla Beneficjentów operacji były podobne do ankiet dla Wnioskodawców i zawierały 30 pytań. Podobnie, jak w przypadku grupy Wnioskodawców, w wyniku analizy odpowiedzi stwierdzono, że grupa respondentów może być reprezentatywną dla większości Beneficjentów. Pierwsze pytania dotyczyły podstawowych informacji o gospodarstwach Beneficjentów i charakterze produkcji. Na ich podstawie stwierdzono, że średnia powierzchnia gospodarstwa wyniosła 33,1 ha. Wielkość powierzchni gospodarstw mieściła się w przedziale od 8 do 100 ha. Dominowały gospodarstwa z produkcją wyłącznie roślinną. W blisko 1/3 gospodarstw prowadzono dodatkowo również produkcję zwierzęcą. W większości gospodarstw Beneficjentów operacji uprawiana była kukurydza, buraki cukrowe oraz cebula.

Większość ankietowanych Beneficjentów składało wnioski w ramach II naboru wniosków (ponad połowa wszystkich wniosków). Mniejsza liczba z nich składała wnioski w I i III naborze (taki sam udział), zaś udział wniosków z IV naboru był najmniejszy (poniżej 5% wniosków) (rys. 42).

Rysunek 42. Udział naborów w trakcie, których Beneficjenci operacji składali wnioski

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Beneficjentami Operacji, 2022 r.

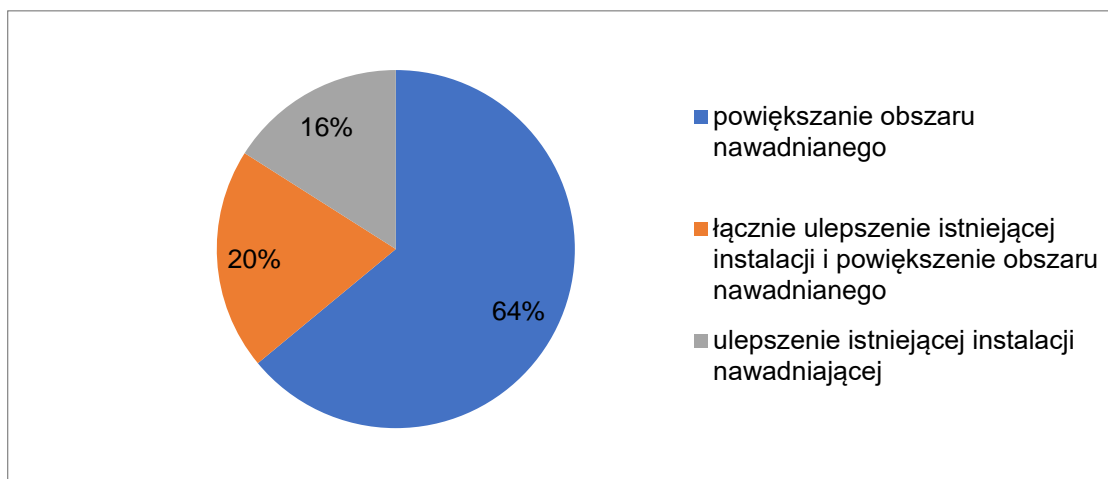
Największa liczba Beneficjentów otrzymała dofinansowanie w ramach II naboru (57%). Znaczna liczba osób otrzymała środki w III naborze (22%). Najmniejsza liczba osób otrzymała dofinansowanie w ramach I i IV naboru (odpowiednio 13% i 9%).

Większość Beneficjentów (38% ankietowanych) podpisało umowę o dofinansowanie w okresie od 6 do 12 miesięcy od złożenia wniosku. Liczną grupę (33%) stanowili Beneficjenci którzy otrzymali dofinansowanie w okresie do 6 miesięcy. W okresie od 12 do 18 miesięcy

środki otrzymało 17% ankietowanych, zaś pozostałe 13% otrzymało je w okresie powyżej 18 miesięcy.

Najwięcej wniosków, które otrzymało dofinansowanie było złożonych w kategorii „powiększanie obszaru nawadnianego”. Wyraźnie mniejszy udział miały kategorie „łącznie ulepszenie istniejącej instalacji i powiększenie obszaru nawadnianego” oraz „ulepszenie istniejącej instalacji nawadniającej” (rys. 43).

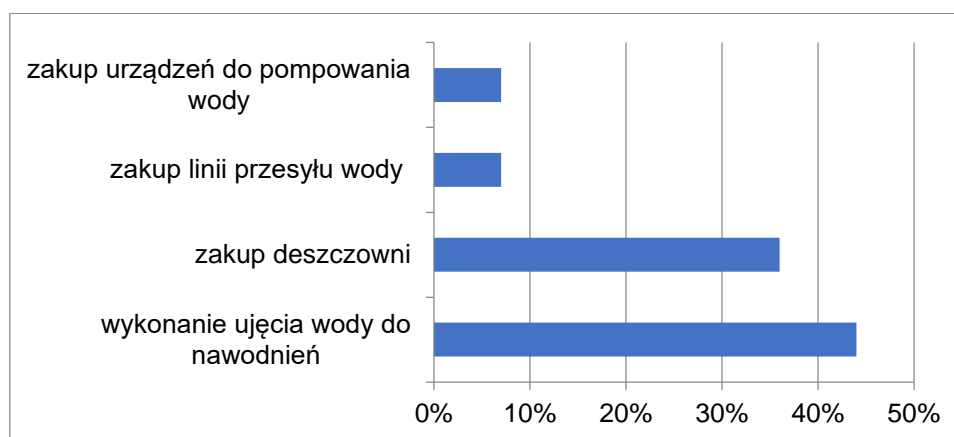
Rysunek 43. Udział kategorii inwestycji objętych dofinansowaniem

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Beneficjentami Operacji, 2022 r.

Najczęściej przedmiotem dofinansowania było: wykonanie ujęcia wody do nawodnień (44% ankietowanych) oraz zakup deszczowni (36%), mniejszy udział dotyczył zakupu linii przesyłu wody oraz zakupu urządzeń do pompowania wody (rys. 44).

Rysunek 44. Najczęściej dofinansowywane w ramach operacji inwestycje

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Beneficjentami Operacji, 2022 r.

Zdecydowana większość wniosków (89%) nie dotyczyła dofinansowania zakupu czujników, systemów wspierania decyzji i zarządzania gospodarstwem lub zakupu automatyki.

W większości przypadków przyznana kwota dofinansowania była wystarczająca na wykonanie zaplanowanych inwestycji. Świadczy o tym pozytywna odpowiedź 69% ankietowanych. Pozostali ankietowani sugerowali, że wystarczająca do realizacji ich inwestycji byłaby kwota dofinansowania wynosząca od 150 000 do 300 000 zł.

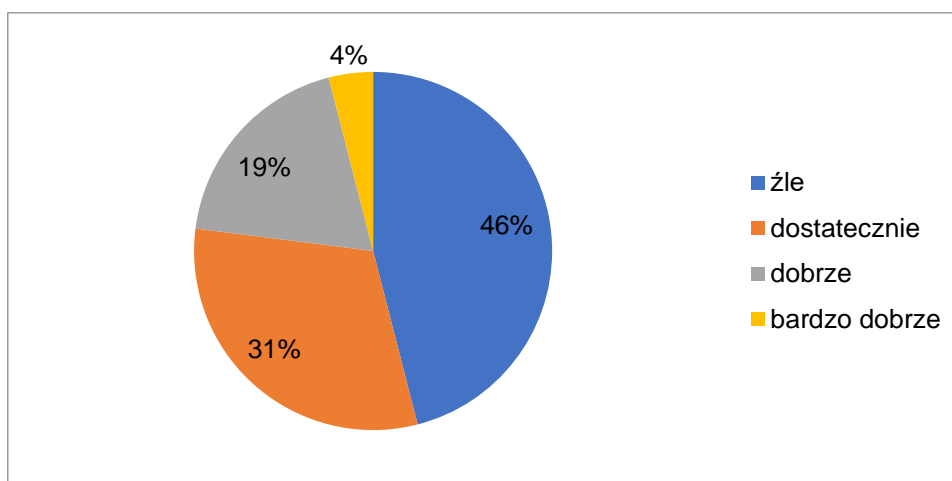
Złożone w ramach wniosku zestawienia rzeczowo-finansowe musiały zostać skorygowane na prośbę ARiMR przez zdecydowaną większość Beneficjentów (80%).

Wypełnienie wniosku sprawiało trudność większości ankietowanych (65%). Ze względu na trudności jakie wiązały się z wypełnieniem wniosku, z pomocy przy jego wypełnianiu skorzystała zdecydowana większość z nich (96%). Pomocy udzielali najczęściej doradcy rolni (88%), znacznie rzadziej były to osoby wyspecjalizowane w przygotowywaniu wniosków do ARiMR (12%).

Ankietowani Beneficjenci najczęściej nie korzystali z pomocy doradztwa rolniczego w zakresie projektowania instalacji nawadniających uwzględnionych we wniosku (70% ankietowanych). Najczęściej nie korzystali również z takiej pomocy w zakresie wdrażania narzędzi rolnictwa precyzyjnego i inteligentnego w nawodnieniach uwzględnionych we wniosku (72%). Nieliczni rolnicy którzy skorzystali z pomocy doradców prosili o pomoc w zakresie automatyki oraz urządzeń do pomiarów meteorologicznych i pomiarów wilgotności gleby.

Większość ankietowanych ocenia procedurę wnioskowania o dofinansowanie operacji źle (46%), mniejsza część z nich oceniała ją jako dostateczną. Dobrze oceniło ją mniej niż 20% ankietowanych, zdecydowana mniejszość ankietowanych oceniła procedurę bardzo dobrze (rys. 45).

Rysunek 45. Wyniki oceny procedury wnioskowania o dofinansowanie operacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Beneficjentami Operacji, 2022 r.

Niewiele ponad połowa ankietowanych (52%) oceniła, że zasady udzielania pomocy finansowej były sformułowane w sposób zrozumiały.

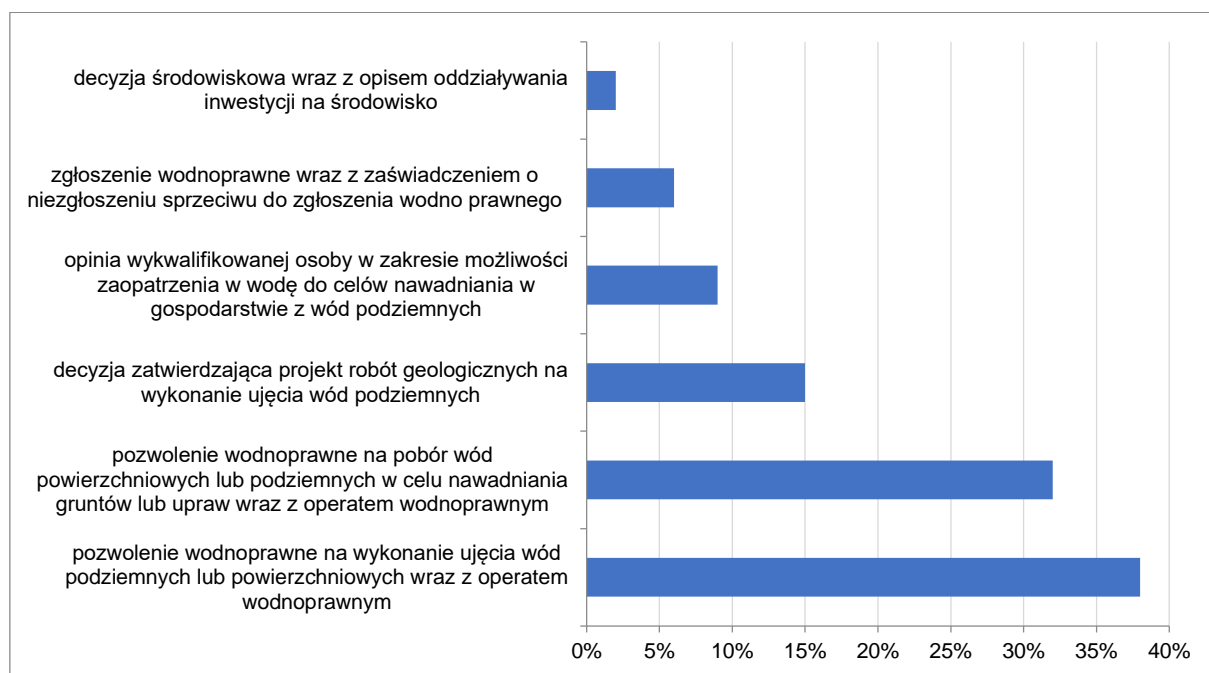
Większość z ankietowanych osób (52%) była zdania, iż instrukcja wypełniania wniosku o operację była tylko w części napisana w sposób jasny i zrozumiały. Osoby uważające, że instrukcja napisana jest zrozumiale stanowiły 26% ankietowanych, zaś pozostali uważali, że nie jest ona dla nich jasna i zrozumiała.

Zdaniem większości (57%) materiały pomocnicze do wypełniania wniosku były tylko częściowo pomocne w przygotowaniu wniosku. Dla 30% ankietowanych były one pomocne, natomiast zdaniem 13% z nich nie okazały się być pomocne w trakcie przygotowania wniosku. Podobnie jak powyżej, dla większości ankietowanych (62%) kryteria oceny wniosków były tylko w części jasne i zrozumiałe. Ankietowani dla których były one jasne i zrozumiałe stanowili 28%, natomiast pozostałe 10% osób odpowiedziało, że nie były dla nich zrozumiałe.

Zdaniem ankietowanych najtrudniejszymi do przygotowania (56% odpowiedzi) w ramach obiegania się o pomoc były załączniki do wniosku (m.in. pozwolenia wodnoprawne, operaty wodnoprawne, decyzje środowiskowe i szczegółowe parametry maszyn i urządzeń). Trudności sprawiało również przygotowanie wniosku o przyznanie pomocy (44%). Wskazano również na trudności związane z uzyskaniem i dostarczeniem do ARiMR bardzo dużej liczby dokumentów.

Z doświadczeń większości ankietowanych wynika, że najtrudniejszymi do uzyskania dokumentami (załącznikami) było pozwolenie wodnoprawne na wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych wraz z operatem wodnoprawnym, na podstawie którego wydano to pozwolenie (38% ankietowanych Beneficjentów). Znaczną grupę stanowili ci ankietowani, dla których najtrudniejszymi do uzyskania było pozwolenie wodnoprawne na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw wraz z operatem wodnoprawnym, na podstawie którego wydano to pozwolenie (32% osób). Wśród wymienionych trudnych do uzyskania dokumentów ankietowani zaznaczyli również: decyzję zatwierdzającą projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych, opinię wykwalifikowanej osoby w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, zgłoszenie wodnoprawne wraz z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego oraz decyzję środowiskową wraz z opisem oddziaływania inwestycji na środowisko (w przypadku wykonania studni głębinowej) (rys. 46).

Rysunek 46. Najtrudniejsze do uzyskania dokumenty zdaniem Beneficjentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Beneficjentami Operacji, 2022 r.

Według większości ankietowanych (39%) trudności z terminowym dostarczeniem dokumentów wynikały z bardzo długiej procedury ich uzyskiwania. Problemy z uzyskaniem właściwych dokumentów ich zdaniem wynikały z niewystarczająco precyzyjnego ich wykazu i niewystarczająco wyczerpującego wykazu sytuacji w których są wymagane przez ARiMR (10% ankietowanych). Część Beneficjentów (10%) zwróciło uwagę na zbyt skomplikowane procedury uzyskiwania wymaganych dokumentów i wskazali na potrzebę ich uproszczenia.

W przypadku dokumentów finansowych, ankietowani zwrócili też uwagę na niepełny wykaz koniecznych dokumentów finansowych i sytuacji w których są wymagane oraz akceptowalnych form płatności. Do pozostałych przyczyn trudności w uzyskaniu dokumentów należały wg ankietowanych – zbyt szczegółowe informacje wymagane przez urzędników (np. w ramach weryfikacji zakupionych urządzeń), nieprecyzyjnie określone obowiązki urzędników względem interesariuszy oraz niewystarczające kompetencje urzędników.

Dla zdecydowanej większości ankietowanych Beneficjentów (89%) oszacowanie (ocena) potencjalnej oszczędności wody (w %) w zakresie modernizacji/ulepszenia istniejącej instalacji nawadniającej lub elementu infrastruktury nawadniającej nie stanowiła problemu. Osoby dla których oszacowanie to stanowiło problem odpowiedziały, że trudności wynikały ze skomplikowanej metody szacowania. W ich przypadku konieczna była pomoc doradcy (specjalisty).

Większość ankietowanych stwierdziła (69%), że po podpisaniu umowy zweryfikowano fakt posiadania zainstalowanych urządzeń wskazujących zużycie w odniesieniu do wspieranej

inwestycji. Najczęściej weryfikacja odbyła się poprzez bezpośrednią kontrolę ARiMR w gospodarstwie Beneficjenta oraz poprzez wykonanie przez Beneficjenta dokumentacji fotograficznej liczników wody i dostarczenie tych zdjęć do ARiMR. Rzadziej odbywała się poprzez okresowe składanie deklaracji o wielkości zużycia wody przez Beneficjentów. Do ARiMR wysyłano również specyfikację techniczną urządzeń pomiarowych.

Beneficjenci operacji najczęściej sygnalizowali potrzebę zmniejszenia objętości wniosku o przyznanie pomocy i jego uproszczenie. Dzięki temu możliwe byłoby samodzielne wypełnienie wniosku. Beneficjenci często wskazywali potrzebę zmniejszenia ilości wymaganych załączników do wniosku, w tym ograniczenie ilości wymaganych pozwoleń i decyzji. W zmniejszeniu liczby wymaganych do przygotowania dokumentów upatrują oni nie tylko oszczędność własnego czasu, ale również możliwość przyspieszenia procedury administracyjnej i szybszego zatwierdzania wniosków. Beneficjenci uznali za bardzo ważne bardziej jednoznaczne sformułowanie wykazu koniecznych załączników do wniosku i precyzyjnego określenia sytuacji w których są one wymagane (w tym jednoznaczny wykaz wymaganych dokumentów finansowych i sytuacji w których są one wymagane). Część Beneficjentów wskazywała na potrzebę usunięcia pozwoleń wodnoprawnych z listy wymaganych dokumentów. Zdaniem niektórych z nich pozwolenia wodnoprawne w ich sytuacji nie były niezbędne (dodatkowo procedura uzyskania tych pozwoleń jest kłopotliwa i długotrwała). Zdaniem mniejszości Beneficjentów na etapie wypełniania wniosku powinny być dostępne bardziej szczegółowe i jednoznaczne zasady realizacji operacji. Sygnalizowano również, żeby na etapie składania wniosku dostępne były informacje o akceptowanych przez ARiMR formach płatności. Dodatkowo zasugerowano, aby na tym etapie składający wniosek był poinformowany o konkretnych wymaganiach jakie mają spełniać urządzenia i ujęcia wody objęte dofinansowaniem. Zwrócono również uwagę na to, aby wnioskiem i związaną z nim dokumentacją zajmowała się tylko jedna osoba (urzędnik). Będzie się ona najlepiej orientować w specyfice danego wniosku i w problemach związanych z uzyskaniem koniecznej do jego zatwierdzenia dokumentacji.

Sugestie ankietowanych Beneficjentów i rekomendacje:

- 1) Ze względu na poziom skomplikowania wniosku o przyznanie pomocy i związane z tym trudności Beneficjentów przy jego wypełnianiu wskazane jest jego uproszczenie oraz zmniejszenie jego objętości.
- 2) Zasady udzielania pomocy powinny zostać sformułowane w prostszy i bardziej zrozumiały sposób.
- 3) Instrukcja wypełniania wniosku powinna być napisana w sposób bardziej zrozumiały.
- 4) Materiały pomocnicze do wypełniania wniosku powinny być bardziej szczegółowe i opisywać procedurę jego wypełniania „krok po kroku”.

- 5) Istnieje potrzeba ograniczenia liczby koniecznych załączników do wniosku (w tym ograniczenie ilości wymaganych pozwoleń i decyzji).
- 6) Do wyczerpującego wykazu załączników powinien być dołączony jednoznaczny opis sytuacji w których są wymagane przez ARiMR (aby uniknąć sytuacji w której Wnioskodawca przygotowuje dokument nie będący niezbędnym).
- 7) Potrzebne jest uproszczenie i skrócenie procedur administracyjnych uzyskiwania załączników do wniosku (np. pozwoleń wodnoprawnych, decyzji środowiskowych).
- 8) Wykaz wymaganych dokumentów finansowych powinien być wyczerpujący i powinien zawierać szczegółowe opis sytuacji w których są wymagane przez ARiMR.
- 9) Materiały pomocnicze dla Wnioskodawców powinny zawierać informacje na temat akceptowanych przez ARiMR form płatności.
- 10) Wnioskodawca powinien być szczegółowo poinformowany przez ARiMR o wymaganiach jakie mają spełniać urzędnicy i ujęcia wody objęte dofinansowaniem. Należy stworzyć (na bieżąco aktualizowaną listę podmiotów), które mogą udzielić pomocy Wnioskodawcom w zakresie wyboru urzędów, które są objęte dofinansowaniem. Udogodnieniem dla Wnioskodawców byłby katalog urzędów (z opisem podstawowych parametrów technicznych), które objęte są dofinansowaniem.
- 11) Informacje na temat kupowanych w ramach operacji urzędów, które należy przesłać do ARiMR nie powinny być nadmiernie szczegółowe (ich uzyskanie sprawiało Beneficjentom wiele trudności).
- 12) Obowiązki urzędników względem interesariuszy podczas procedury uzyskiwania koniecznych dokumentów powinny być ściśle określone.
- 13) Pozwolenia wodnoprawne dotyczące działań nawodnieniowych powinny być sformułowane według jednego wzorca i ich treść wymaga uproszczenia.
- 14) Wskazane jest, aby wnioskiem i związaną z nim dokumentacją zajmowała się tylko jedna osoba (urzędnik).

Eksperci oceniający wnioski

Badanie ankietowe przeprowadzono wśród pracowników Regionalnych Oddziałów ARiMR, Oceniających wnioski o dofinansowanie operacji w obszarze nawadniania.

Celem badania było poznanie opinii Oceniających na temat trudności jakie wystąpiły na etapie procesu wnioskowania.

Badania prowadzono w okresie czerwiec-lipiec 2022 r. W październiku dodatkowo ankietę wypełnił jeszcze jeden pracownik ARiMR. Badanie skierowano łącznie do 21 pracowników (ekspertów) Oceniających wnioski o pomoc, z województw, w których złożono najwięcej wniosków. Ankiety wysłano do pięciu Oceniających z województwa łódzkiego, mazowieckiego

i wielkopolskiego oraz do sześciu ekspertów z województwa kujawsko-pomorskiego. Ostatecznie uzyskano 17 wypełnionych ankiet, przy czym tylko jedną z województwa wielkopolskiego.

Ankietowani Oceniający w przeważającej większości (15) posiadali ponad pięcioletnie doświadczenie zawodowe w pracy z programami unijnymi i PROW, a tylko dwóch pracowników ARiMR miało krótszy staż pracy w tych zagadnieniach.

Na pytanie, **czy kryteria oceny wniosków były napisane w sposób jasny i zrozumiały**, pięciu Oceniających odpowiedziało twierdząco, a 11 ankietowanych uznało, że były one tylko częściowo jasne i zrozumiałe. Wśród wskazań, **które kryterium oceny wniosku przysporzyło Oceniającym najwięcej trudności w ocenie**, najczęściej pojawiały się głosy związane z oceną dokumentacji preselekcyjnej. Eksperti wskazali na brak jasnych wytycznych w odniesieniu do dokumentacji wymaganych prawem – pozwoleń środowiskowych, decyzji geodezyjnych i hydrologicznych. Z analizy odpowiedzi na to pytanie wynika, że procedura administracyjna wydania i otrzymania przez rolników pozwolenia wodnoprawnego nie jest również w pełni zrozumiała i przystępna dla Oceniających, podobnie jak przez Wnioskodawców i Beneficjentów. Dokumentacja poprzedzająca wydanie pozwolenia wodnoprawnego została krótko opisana przy analizie odpowiedzi Wnioskodawców na pytanie 21 ankiety (rozdział 7.1).

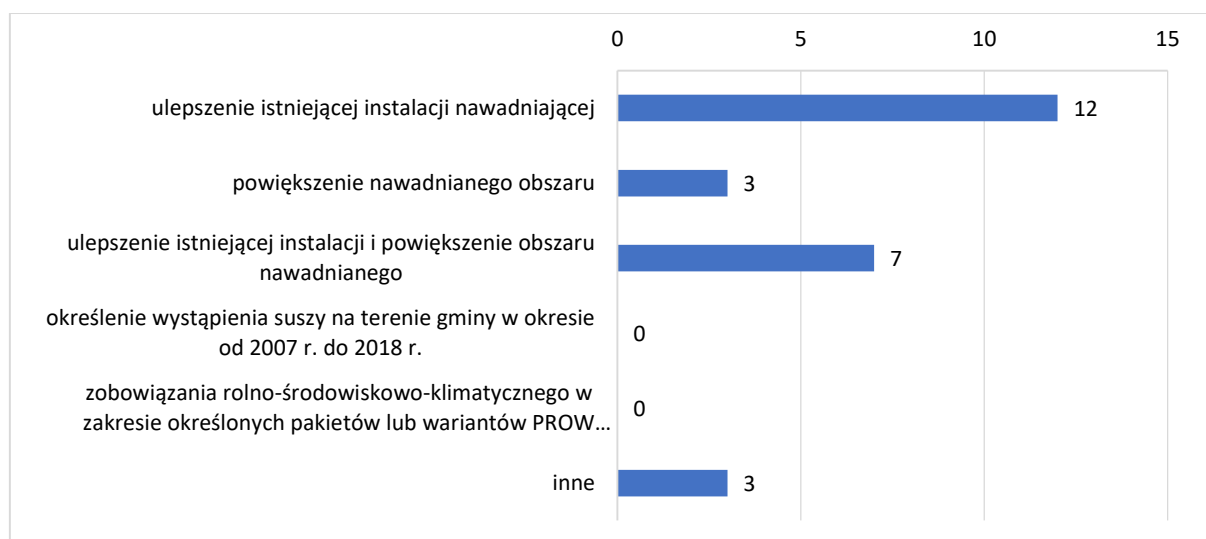
Trudnością dla Oceniających było określenie jakie dokumenty i pozwolenia są wymagane przy danej inwestycji i ustalenie konieczności okazania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach inwestycji, pozwoleń i zgłoszeń, jak i sama ocena w wymienionej dokumentacji (pozwoleń i zgód wodnoprawnych). Trudności w zweryfikowaniu dokumentacji i jej poprawności w odniesieniu do planowanej inwestycji zdaniem Oceniających wynikały m.in. z braku precyzyjnego określenia planowanej przez Wnioskodawców inwestycji i jej zakresu. Wskazano także, że problemem było samo niedostarczenie wymaganych decyzji dla realizowanych inwestycji oraz ocena, które przedsięwzięcia wymagają przedłożenia ostatecznej decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych.

Problemem dla Oceniających wnioski była także ocena i obliczenie potencjalnej oszczędności wody (%) wynikająca z błędnie wypełnionych wniosków i dołączonych do nich załączników. Innym problemem było ustalenie czy pobór wody ze stawu: 1) ma wpływ zarówno na jednolite części wód powierzchniowych jak i podziemnych (JCW), 2) ma wpływ tylko na jednolite części wód podziemnych, 3) ma wpływ tylko na jednolite części wód powierzchniowych, 4) nie ma żadnego wpływu na JCW. Zwrócono również uwagę na brak zgodności kosztorysu powykonawczego z inwestorskim.

Wśród opinii Ekspertów były również takie, że ocena wniosków nie była trudna, ale problemy znajdowały się po stronie Wnioskodawców, którzy nie potrafili określić, czy zaplanowana przez nich operacja spełnia kryterium dostępu, przyporządkować operacji pod

odpowiednią kategorię oraz określić jakie, w ich przypadku, dokumenty (decyzje, pozwolenia) są wymagane.

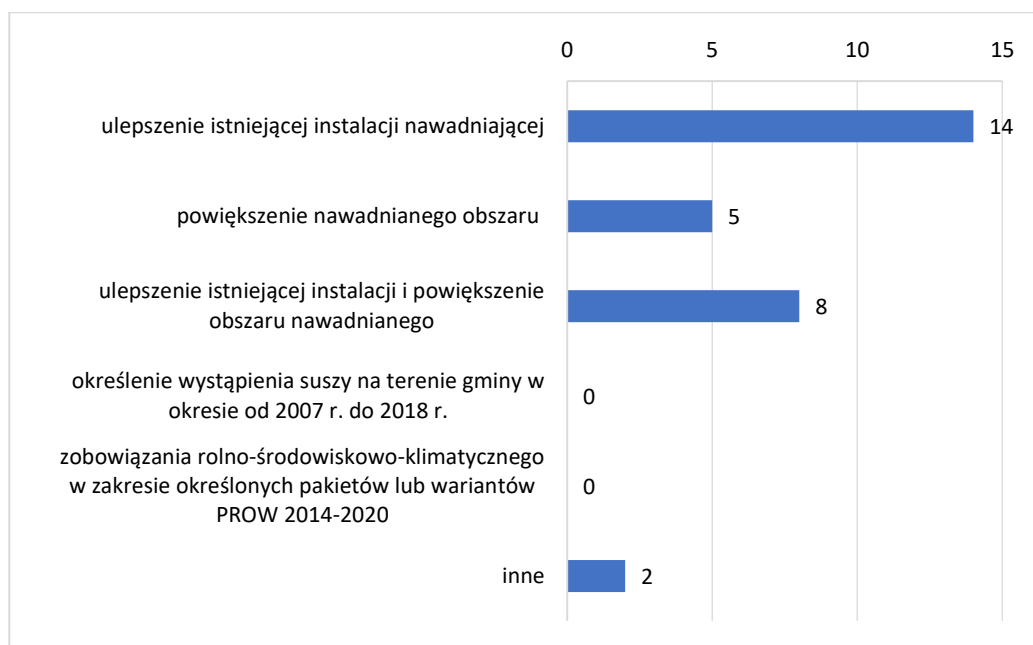
Rysunek 47. Pytanie 5: **Która część wniosku o operację stwarzała Oceniającemu największe trudności w ocenie?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Oceniającymi Operację, 2022 r.

Najwięcej ankietowanych osób zwróciło uwagę na trudności w ocenie w ramach kategorii „ulepszenie istniejącej instalacji nawadniającej”. Zauważono również, że Wnioskodawcy i Beneficjenci mieli trudności w identyfikacji, do której kategorii należałoby sklasyfikować daną operację (inwestycję). Trzy osoby podkreśliły „inne” – wskazując *brak szczegółowych informacji dotyczących złożenia dokumentu realizacji inwestycji*. Jeden Oceniający stwierdził, że *trudności w ocenie nie dają się sklasyfikować zgodnie z zaproponowanym podziałem. Głównie problem dotyczy badania przez ARiMR zgodności operacji z przepisami dotyczącymi ochrony środowiska, co w konsekwencji oznacza, iż bardzo duża część inwestycji planowanych przez Wnioskodawców wpisuje się w katalog inwestycji mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, a to z kolei oznacza wzywanie do przedstawienia przez Wnioskodawców dokumentów (decyzja środowiskowa), których na moment składania wniosku o przyznanie pomocy nie posiadają*. Inny Oceniający wskazał na *Ocenę racjonalności parametrów ujęcia wody lub urządzenia do nawadniania w odniesieniu do zakładanej skali i rodzaju produkcji deklarowanej przez Wnioskodawców*. Padły również wskazania dotyczące *braku zgodności kosztorysu powykonawczego z inwestorskim*.

Rysunek 48. Pytanie 6: **Wg Pana/i opinii, która część wniosku o operację stwarzała największe trudności dla Wnioskodawców?**

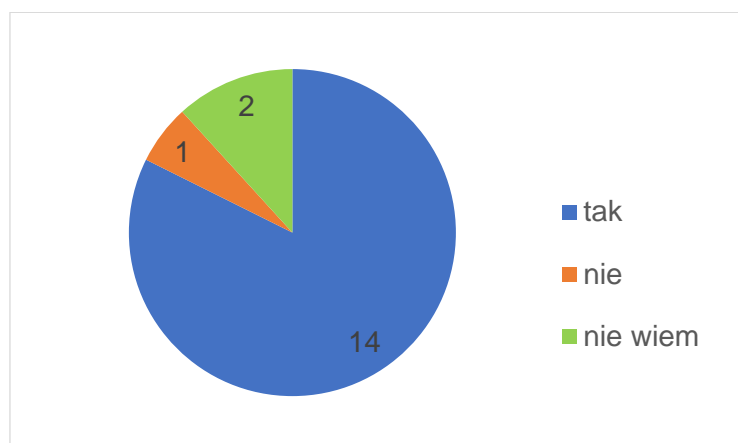
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Oceniającymi Operację, 2022 r.

Znaczna większość (14 spośród 17) Oceniających zauważyła, że najwięcej trudności Wnioskodawcom, podobnie jak im samym, stwarzała część wniosku dotycząca ulepszenia istniejącej instalacji nawodnieniowej. Trudności były również z kolejnymi dwoma kategoriami, co jest również potwierdzone w odpowiedziach ankietowych Wnioskodawców i Beneficjentów.

Oceniający wskazali, że określenie wystąpienia suszy na terenie gminy w okresie od 2007 r. do 2018 r. oraz zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego w zakresie określonych pakietów lub wariantów PROW 2014-2020 nie były dla Wnioskodawców problemem.

Na prośbę o wskazanie, jakie inne części wniosku mogły stanowić problem dla Wnioskodawców, dwóch Oceniających wymieniło, że *trudnością dla Wnioskodawców jest przeprowadzenie całej ścieżki postępowania i przedstawienie ostatecznych dokumentów w sytuacji, gdy w zakresie wniosku przewidziano inwestycję, która zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko - wpisuje się w katalog inwestycji mogących potencjalnie, znacząco oddziaływać na środowisko*. Wskazali także, problemem był brak zgodności *przedkładanych dokumentów finansowych ze specyfikacjami*.

Rysunek 49. Pytanie 7: **Czy według Pana/i oszacowanie potencjalnej oszczędności wody (w %) było dla Wnioskodawców problemem?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Oceniającymi Operację, 2022 r.

Niemal wszyscy (14) Oceniający stwierdzili, że oszacowanie potencjalnej oszczędności wody (w %) było dla wnioskodawców problemem. Różni się to z odpowiedziami ankietowanych Beneficjentów, którym w większości (89%) ocena ta nie przysporzyła trudności.

Oceniający udzielili obszernych wypowiedzi na pytanie, **które części wniosku o operację były najczęściej błędnie wypełnione przez Wnioskodawców**. Wg ich opinii:

- większość zgłoszonych wniosków nie była w pełni wypełniona, informacje były zdawkowe, brakowało też dokumentów, na podstawie których można by ocenić poprawność wypełnienia;
- błędnie wypełniano Plan Realizacji Operacji oraz Zestawienie rzeczowo-finansowe;
- z wypełnieniem samego wniosku nie było większych problemów - największa trudność dla Wnioskodawców to skompletowanie załączników;
- powtarzający się błąd polegał na nieprawidłowym przyporządkowaniu planowanej inwestycji do rodzaju przedsięwzięć wykazanych w sekcji III Planu Realizacji Operacji, punkt 2;
- błędnie wykonany plan sytuacyjny ujęcia wody / instalacji nawadniającej istniejących lub planowanych do wykonania;
- błędne dane finansowe we wniosku o płatność stanowiącym załącznik do wniosku o przyznanie pomocy.

W opinii Oceniających sam formularz WoPP nie sprawiał Wnioskującym trudności. Problematyczne było skompletowanie załączników oraz kwalifikacja zaplanowanej operacji i ocena, czy ich zamierzenie w ogóle kwalifikuje się do wsparcia. Wśród opinii o brakach w formularzu WoPP najczęściej pojawiały wskazania dotyczące braku:

- zestawienia rzeczowo-finansowego;
- precyzyjnych informacji dotyczących elementów wchodzących w skład operacji;

- parametrów technicznych urządzeń;
- załączników;
- realizacji operacji - w sekcji brakowało dodatkowej kolumny umożliwiającej wpisanie informacji dotyczących np. czy uprawy na danej działce będą nawadniane za pomocą istniejącej instalacji nawadniającej czy planowanej do zakupu w ramach wniosku o przyznanie pomocy;
- plan realizacji operacji: Sekcja III.

Wskazano także, że konstrukcja formularza WoPP jest na tyle prosta, że nie wymaga od Wnioskodawców szczegółowych informacji dotyczących planowanej operacji.

Zdecydowana większość Oceniających (14) stwierdziła, że **brak spełnienia warunku współczynnika potencjalnej oszczędności wody równego co najmniej 10% nie był przyczyną odrzucenia wniosku**. Jeden Oceniający wyraził pozytywną opinię.

Weryfikacja posiadania lub zainstalowania systemu pomiaru wody u Beneficjenta, wskazującego zużycie wody w odniesieniu do wspieranej inwestycji po podpisaniu umowy, wg Oceniających odbywała się:

- w zależności od rodzaju inwestycji (czy planowano ujęcie/pobór wody);
- była weryfikowana na etapie autoryzacji - wniosku o płatność;
- była zawarta w przedłożonych pozwoleniach wodnoprawnych;
- na podstawie oświadczenia Wnioskodawcy o posiadanych i planowanych do montażu wodomierzy;
- w oparciu o kontrolę sprawdzającą na miejscu (etap wniosku o płatność);
- na podstawie odpowiedzi zawartych w Planie realizacji operacji;
- w oparciu o decyzję zatwierdzającą projekt robót geologicznych, decyzję o pozwoleniu wodnoprawnym, w kosztorysie inwestorskim;
- oświadczenia Wnioskodawcy;
- kontrola inspektorów terenowych ARiMR oraz dokumentacja fotograficzna;
- wizyty na miejscu inspektorów kontroli terenowych BKM.

Tabela 23. Pytanie 12: **Najczęściej brakujące dokumenty i części wniosku - załączników do WoPP według Oceniających.**

Brakujące dokumenty, części wniosku – załączników	Ilość wskazań
wniosek o wpis do ewidencji producentów lub numer ewidencyjny producenta,	0
decyzja zatwierdzającej projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopią tego projektu,	9

pozwolenia wodnoprawne wraz z kopią operatu wodnoprawnego, na podstawie którego wydano pozwolenie na wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych,	10
pozwolenie wodnoprawne na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw wraz z kopią operatu wodnoprawnego, na podstawie którego wydano pozwolenie,	11
zgłoszenie wodnoprawne wraz z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego	6
opinię w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, sporządzonej przez osobę posiadającą kwalifikacje w zawodzie geolog w zakresie czynności polegających na wykonywaniu, dozorowaniu i kierowaniu pracami geologicznymi w kategorii IV lub V, określone w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r.	5
plan realizacji operacji	4
zestawienie rzeczowo-finansowe	0
inne	11

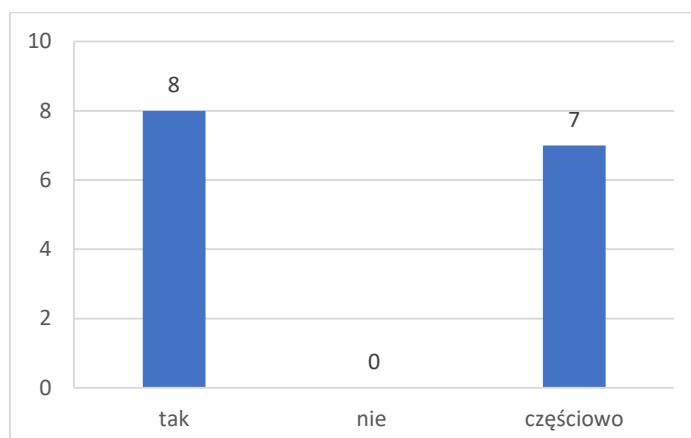
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Oceniającymi Operację, 2022 r.

Podobnie, jak w przypadku odpowiedzi ankietowanych Wnioskodawców i Beneficjentów najwięcej odpowiedzi ze strony Oceniających dotyczyło braku: (i) pozwolenia wodnoprawnego, wraz z kopią operatu wodnoprawnego, na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania (11 osób); (ii) pozwolenia wodnoprawnego, wraz z kopią operatu wodnoprawnego, na wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych (10 odpowiedzi); (iii) decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopią tego projektu (9 osób).

Na brak zgłoszeń wodnoprawnych wraz zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do tego zgłoszenia zwróciła uwagę 1/3 badanych osób i prawie tyle samo na brak opinii geologa w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych.

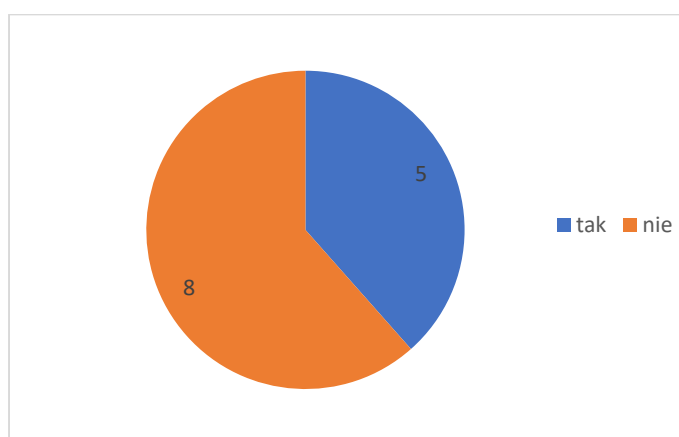
Wśród innych dokumentów, na brak których zwrócili uwagę aż dziewięć razy wymieniono decyzje o uwarunkowaniach środowiskowych. Dodatkowo brakowało dokumentacji powykonawczej, sprawozdania z wykonania studni.

Rysunek 50. Pytanie 13: **Czy Pani/Pana zdaniem przyjęte kryteria oceny wniosku są prawidłowe? Przyjęte kryteria oceny wniosku są prawidłowe?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Oceniającymi Operację, 2022 r.

Rysunek 51. Pytanie 14: **Czy widzą Państwo potrzebę zmiany kryteriów oceny wniosków, jeśli tak to w jakich punktach?**

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania z Oceniającymi Operację, 2022 r.

Zmiana kryteriów dotyczących badania zgodności inwestycji z przepisami dotyczącymi ochrony środowiska, co w konsekwencji prowadzi do żądania od Wnioskodawców przedstawienia decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia.

Oceniający widzą konieczność zmiany w zakresie załącznika dotyczącego informacji o wielkości ekonomicznej gospodarstwa, której w ich opinii nie należałoby wymagać od Wnioskodawców. Wielkość ekonomiczna gospodarstwa nie stanowi w obszarze E kryterium przyznania pomocy. Proponują również, aby informacje dotyczące tytułów prawnych do gruntów ściśle związanych z operacją (np. do działki ewidencyjnej na której ma zostać wybudowana studnia głębinowa) mogłyby zostać zamieszczone w Planie Realizacji Operacji).

Na pytanie dotyczące prawidłowości przyjętych dotychczas kryteriów oceny wniosków (pytanie 14, rys. 47), ankietowani Eksperti Oceniający (15 osób) udzielili pozytywnych odpowiedzi, jednak połowa z nich zaznaczyła odpowiedź: „częściowo”.

W odpowiedzi na kolejne pytanie dotyczące potrzeby zmiany niektórych kryteriów, Oceniający najczęściej uważali, że *„weryfikacja na etapie oceny wstępnej powinna obejmować sprawdzenie dokumentów dotyczących pozwoleń / zgłoszeń wodnoprawnych lub opinii”* (prawdopodobnie chodzi o decyzje rolnośrodowiskowe). Bez tych dokumentów trudno jest ocenić, czy podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy będzie mógł uzyskać pomoc, ponieważ skompletowanie ww. dokumentów wymaga dużo czasu. Wskazują na konieczność *„bardziej czytelnego wyliczenia oszczędności wody”*.

Po raz kolejny pojawiła się potrzeba wydłużenia czasu dostarczenia koniecznych dokumentów na budowę ujęć wody, pozwolenia wodnoprawnego i możliwości przeniesienia dostarczenia pozwolenia wodnoprawnego na dzień / termin złożenia wniosku o płatność.

Oceniający zwrócili również uwagę na konieczność zmiany kryteriów dotyczących badania zgodności inwestycji z przepisami dotyczącymi ochrony środowiska. Dotychczasowe kryteria prowadzą do wymagania przez Agencję od Wnioskodawców przedstawienia decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia.

Wśród czynników, które spowodowały odrzucenie dużej liczby wniosków o dofinansowanie operacji w Polsce, na które najczęściej zwrócili uwagę ankietowani był brak wymaganych przepisami prawa decyzji, pozwoleń w odniesieniu do danej inwestycji (prawo wodne, prawo budowlane, prawo geologiczne i górnicze). Wg opinii jednego z Oceniających, w głównej mierze braki dotyczyły decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, oraz w mniejszym stopniu brak zgód/pozwoleń wodno-prawnych. Brak odpowiedniej dokumentacji w momencie składania wniosku o przyznanie pomocy powodował, że Wnioskodawcy nie byli w stanie skompletować wniosków w wymaganym terminie.

Podczas I naboru, na etapie preselekcji, duża liczba odrzuconych wniosków była spowodowana niedostarczeniem dokumentów, wymaganych prawem wodnym.

Brak pełnej dokumentacji (projekt robót geologicznych, decyzja zatwierdzająca projekt robót geologicznych, decyzja pozwolenie wodnoprawne, decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach) w momencie składania WoPP nie pozwalał na jej uzupełnienie z uwagi na długi czas opracowywania i zatwierdzania takiej dokumentacji. Długi czas oczekiwania, zdecydowanie dłuższy niż okres na jej uzupełnienie wynikający z przepisów rozporządzenia wykonawczego dla przedmiotowego działania, w wielu przypadkach był powodem odrzucenia wniosków.

Jako jeden z czynników podano także *„brak pełnej wiedzy Wnioskodawców dotyczącej decyzji/pozwoleń niezbędnych do realizacji operacji”*.

Oceniający stwierdzali, że Wnioskodawcy mieli trudności w uzyskaniu ostatecznej decyzji zatwierdzającej projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych z kopią tego projektu, jak również w uzyskaniu ostatecznego pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów i upraw czy też operatu wodnoprawnego.

Jeden z Oceniających wskazał, że znaczącym ułatwieniem byłoby wzywaniem Wnioskodawców do przedłożenia dokumentów (głównie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia), dopiero na późniejszym etapie weryfikacji WoPP, a nie na etapie wstępnej weryfikacji spełniania podstawowych wymogów formalnych (tzw. preselekcji), gdyż na tym etapie Wnioskodawcy ich nie posiadali.

Ponadto część wniosków została również odrzucona z uwagi, iż Wnioskodawcy planowali inwestycje i ubiegali się o wsparcie nowych ujęć wody i rozpoczęcie nawadniania na jednolitych częściach wód, na których stan określony został jako mniej niż dobry.

Zwrócono także uwagę, że składano także wnioski, które nie dotyczyły nawadniania, tylko i wyłącznie retencji wody, co mogło być *„wynikiem mylącego i nieprecyzyjnego przekazu medialnego, „reklamowanie” obszaru E jako tzw. Małej retencji”*.

Oceniający wskazali, że zbyt duża liczba skomplikowanych, specjalistycznych opinii, projektów i opracowań była przyczyną odrzuceń, natomiast w ich opinii ten ogrom dokumentacji był często nieadekwatny do wielkości i wartości inwestycji.

Kolejnym powodem odrzucenia była tzw. rezygnacja Wnioskodawcy, który nie dokonywał uzupełnień na powtórne wezwanie.

Elementy WoPP i jego zakres, który należałoby zmodyfikować/poprawić, wskazany przez 10 ankietowanych:

- umożliwić Wnioskodawcom dostarczenia decyzji wodnoprawnych, decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach na etapie wniosku o płatność (a nie wraz z WoPP w dniu jego złożenia);
- przeniesienie lub możliwość dostarczenia decyzji (wymaganych przepisami prawa) na etapie płatności lub np. umowa warunkowa do momentu dostarczenia decyzji;
- możliwość wydłużenia uzupełnienia np. max. 6 miesięcy;
- odsunięcie w czasie uzyskania wszelkich pozwoleń (po podpisanej umowie) spowodowałoby, iż Wnioskodawca miałby możliwość uzyskania niezbędnych dokumentów wymaganych do rozpoczęcia planowanej inwestycji;
- doprecyzować i jasno określić jakie konkretnie dokumenty, projekty, opinie, zgody są wymagane przy określonych inwestycjach nawodnieniowych z podaniem przykładów operacji;
- przygotować odrębną instrukcję dla Beneficjenta wypełniania planu realizacji operacji;

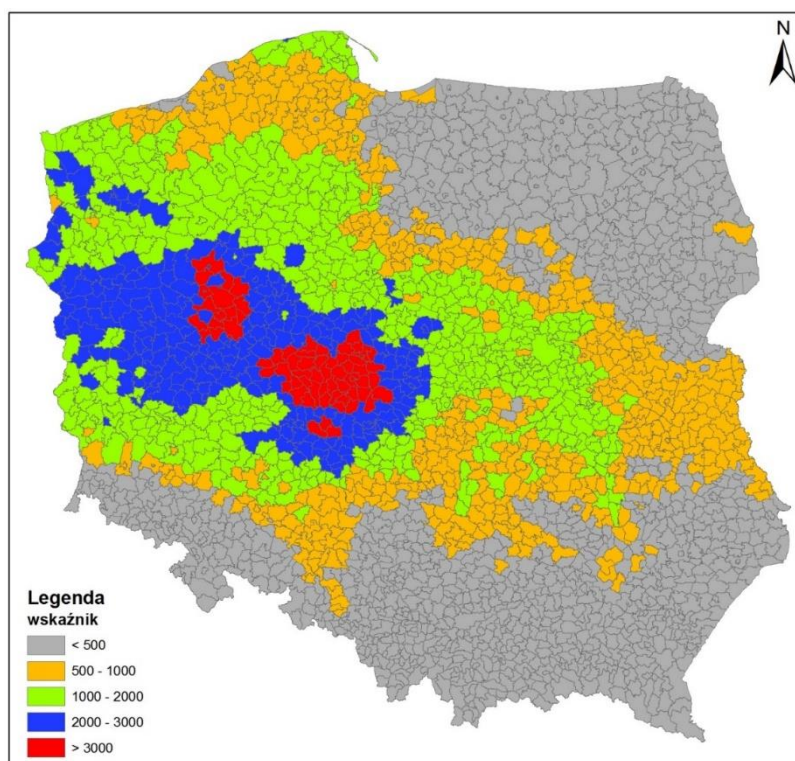
- zmiana kryteriów dotyczących badania zgodności inwestycji z przepisami dotyczącymi ochrony środowiska, co w konsekwencji prowadzi do żądania od Wnioskodawców przedstawienia decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia.

Wyznaczenie obszarów zagrożonych wystąpieniem suszy w Polsce jako priorytetowych do wdrażania nawodnień

Powtarzający się często w naszych warunkach klimatycznych niekorzystny przebieg pogody w sezonie wegetacyjnym prowadzi do deficytu wody dla roślin uprawnych, określanym mianem suszy rolniczej i znaczących spadków plonów. Zjawisko suszy rolniczej w niektórych regionach kraju zaczyna mieć charakter cykliczny i powoduje wymierne straty w plonach, rzutuje na profil produkcji, ogranicza dobór roślin w płodozmianie i w efekcie znacząco zmniejsza dochody gospodarstw. Znane są agrotechniczne możliwości ograniczania stresu wodnego związane z odpowiednią agrotechniką uprawy, stosowaniem konserwujących systemów uprawy, ale w przypadku dużych niedoborów wody nie są one wystarczające do otrzymania efektywnego plonu. Uzyskanie odpowiedniego plonu w warunkach suszowych niesie potrzebę okresowego stosowania nawodnień, jeśli zasoby wodne na to pozwalają. W związku z potrzebą utrzymania ciągłości niektórych upraw również w regionach zagrożonych suszą i potrzebą rozbudowy efektywnych systemów nawodnień istnieje potrzeba klasyfikacji tych obszarów w skali kraju w celu racjonalizacji wydatków. W wyniku opracowania powstał wykaz powiatów z informacją o wartości liczby lat z suszą oraz liczby dni w roku wystąpienia susz dla lat 2007-2021. Większa wartość parametru oznacza większe zagrożenie suszą i większe preferencje na wydatkowanie środków publicznych na tworzenie infrastruktury nawodnieniowej.

Posłużono się wskaźnikiem sumarycznym ujmującym liczbę dni, w których wystąpiła susza i procent powierzchni UR objętych suszą. Wskaźnik obliczono mnożąc średni udział gleb zagrożonych suszą w danej gminie przez sumaryczny czas trwania suszy w okresach 6-dekadowych. Wykaz gmin od najwyższej do najniższej wartości wskaźnika podano w załączniku nr 6 oraz zobrazowano na mapie (rys. 52).

Rysunek 52. Wskaźnik natężenia wieloletniej suszy

Najlepsze praktyki nawadniania upraw - precyzyjne nawadnianie

Generalnie w okresie wegetacyjnym na obszarze Polski występuje ujemny bilans wodny, tj. parowanie przeważa nad opadem atmosferycznym (tab. 24). Wobec obserwowanych w pierwszej dekadzie XXI wieku okresów posusznych w sezonie letnim, rolnicy coraz częściej uciekają się do nawadniania upraw, co jest związane z pewnym ryzykiem zwiększonego wymywania azotu do wód gruntowych w wyniku wzmożonego przepływu wody w głąb profilu glebowego. Łatwo rozpuszczalne formy azotu wymyte poniżej strefy korzeniowej są stracone dla roślin i mogą się przyczyniać do zanieczyszczenia wód gruntowych.

Tabela 24. Średni z wielolecia klimatyczny bilans wodny dla Polski dla okresu kwiecień-wrzesień

Miesiące Obszar	IV	V	VI	VII	VIII	IX	suma
Opad na obszarze a	42	58	72	88	76	52	388
Opad na obszarze b	40	55	68	85	73	50	371
Parowanie	69	98	105	118	107	64	562
Bilans a	-27	-40	-33	-30	-31	-12	-174
Bilans b	-29	-43	-37	-33	-34	-14	-191

Dobry system wspomaganie decyzji dotyczących nawadniania powinien ułatwiać rolnikowi decydowanie w dwu kwestiach: momentu, w którym należy nawadniać, oraz ilości wody, którą należy zużyć w pojedynczym nawodnieniu. Obie te decyzje są oczywiście ze sobą powiązane, a mianowicie im nawodnienia są częstsze, tym zużywana w każdym z nich ilość wody powinna być mniejsza. Odpowiedź na pytanie, którą ze strategii nawadniania wybrać: nawadniać często i mało czy nawadniać rzadko i dużo, jest trudna. Gleba ma zdolność zatrzymywania wody, która jest tym większa, im więcej jest w niej cząstek drobnoziarnistych i próchnicy. Gleby piaszczyste zatrzymują niewiele wody, a przy tym woda przesącza się przez nie szybko, wymywając składniki pokarmowe. Gleby gliniaste zatrzymują dużo wody, lecz wsiąka ona w nie wolno.

Częste i małe nawodnienia mają tę zaletę, że w przypadku roślin płytko ukorzenionych lub na glebach piaszczystych o małej pojemności wodnej nie stwarzają ryzyka strat wody w wyniku odpływu w głąb, poza zasięg korzeni roślin, a na glebach gliniastych o dużej pojemności wodnej, w szczególności nachylonych, ograniczają ryzyko spływu powierzchniowego. Nawadnianie małymi ilościami wody pozwala ograniczyć ilość zużywanej do nawodnień wody przez pełniejsze wykorzystanie wody pochodzącej z opadów. Częste nawadnianie, zwłaszcza gdy nie jest w pełni zautomatyzowane, jest jednak czasochłonne, bardziej energochłonne, a w sytuacjach ograniczeń w dostępie do wody może stwarzać poważne ryzyko wyczerpania zasobów wody dostępnej dla roślin w glebie i w efekcie do spadku plonów. Wybór strategii nawadniania zależy od posiadanego systemu nawodnień, jego energochłonności, stopnia automatyzacji, ciągłości dostępu do wody dla nawodnień, cen wody i energii w stosunku do przychodu z plonów, zasięgu korzeni roślin, rodzaju gleb i ukształtowania terenu.

Od wielu lat najczęściej stosowaną przez rolników w praktyce metodą określania potrzeb¹⁸ nawodnień pozostaje metoda organoleptyczna oparta na obserwacji stanu uwilgotnienia gleby (dotyk) bądź stanu rośliny (wzrokowa ocena stanu rośliny). Organoleptycznie rolnik jest w stanie z grubsza ocenić na podstawie własnego doświadczenia, kiedy nawadniać. Decyzja ile nawadniać zwykle opiera się na założeniu wysycenia gleby wodą, tj. nawadnianiu do pełnej pojemności wodnej gleby, której osiągnięcie objawia się pojawianiem zastoisk wody na powierzchni gleby.

Metoda organoleptyczna jest dalece niedoskonała. Po pierwsze rolnik decyduje wyłącznie na podstawie własnego doświadczenia, niepopartego jakimkolwiek pomiarem bezwzględnym wilgotności gleby, po drugie często po okresie posuszonym opady deszczu zwilżają tylko wierzchnią część poziomu orno-próchnicznego, więc ocena uwilgotnienia powierzchni gleby może sugerować dostatek wody, podczas gdy 5 cm poniżej warstwy uwilgotnionej występuje przesuszenie profilu glebowego. Podlewanie uprawy do osiągnięcia nasycenia gleby jest zarówno nieekonomicznie, jak i szkodliwe dla środowiska. Woda z gleby nasyconej (wszystkie kapilary i pory nasycone wodą) odcieknie zwykle w ciągu 1 doby do wód gruntowych, pozostawiając w glebie zawartość wilgoci odpowiadającą połowej pojemności wodnej. Rolnik traci całą tę nadmiarową objętość wody wraz z nawozami łatwo rozpuszczalnymi, jak potasowe i azotowe, które trafiają do wód gruntowych, zanieczyszczając je.

Ilość dostępnej wody w glebie opisywana jest poziomami wilgotności:

1. Punkt trwałego wędnięcia (PTW);
2. Punkt połowej pojemności wodnej (PPW);

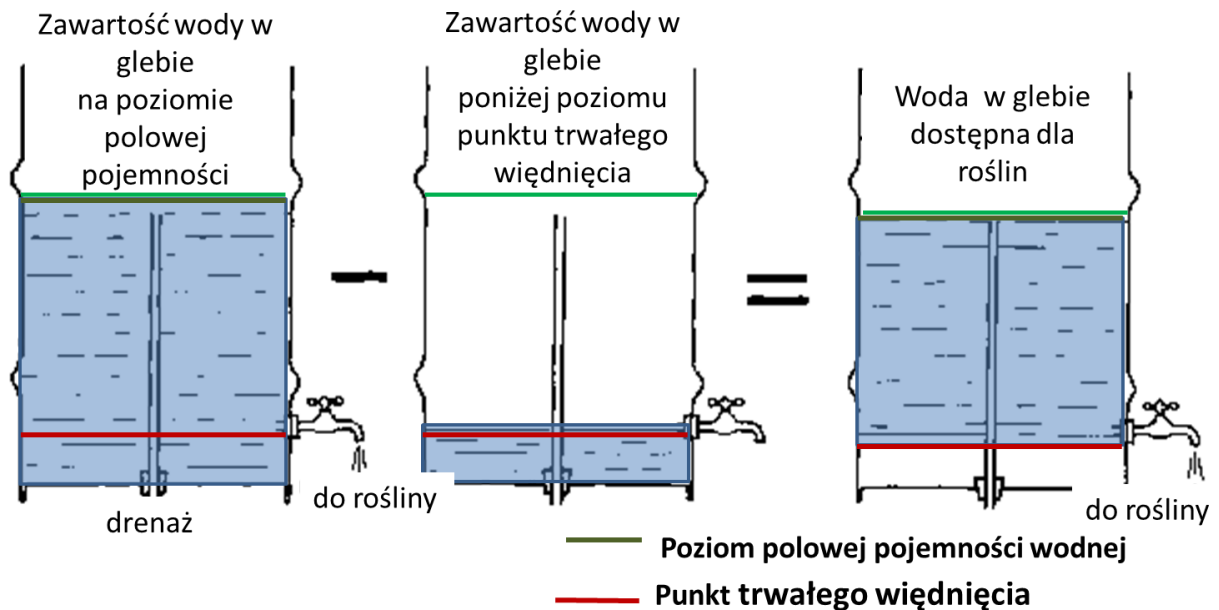
Zależności między tymi poziomami pokazuje **Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania..** Pełną pojemność wodną gleby reprezentuje górny brzeg beczki na rysunku. Różnica między pojemnością pełną i PPW odcieka z nasyconej gleby w ciągu około 24h (pionowa linia drenażu na rysunku). Między zieloną linią oznaczającą pojemność połową (PPW) a czerwoną linią punktu trwałego wędnięcia (PTW) znajduje się woda dostępna dla roślin, przy czym im bliżej PTW tym trudniej roślinie pobierać wodę z gleby. Generalnie należy unikać obniżania wilgotności gleby w strefie korzeniowej poniżej połowy zawartości wody dostępnej, przy czym każdy gatunek i odmiana roślin uprawnych ma swoje optimum procentowego wykorzystania wody dostępnej, przy którym jest najwyższy przyrost biomasy i najwyższa odporność na choroby. Również poprzez zabiegi agrotechniczne można zwiększyć zdolność retencyjną danej gleby. Każdy gatunek gleby (piasek, glina, pył lub ił) ma swoją charakterystykę układu progów wilgotności PTW i PPW.

---

¹⁸ Wawer R., Kolasińska K. (red), 2022, Kodeks Dobrych Praktyk Wodnych w Rolnictwie.

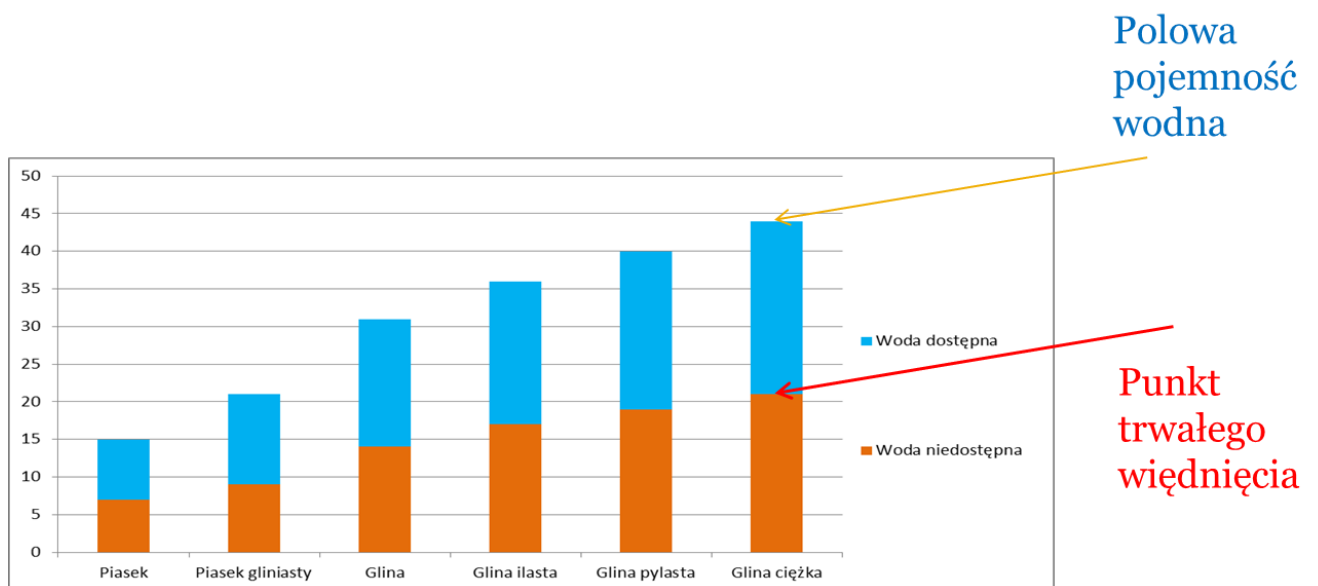
Jak widać na **Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.**, wilgotność na poziomie 15% oznacza w przypadku piasku połowę pojemność wodną, zaś w przypadku glin jest poniżej punktu trwałego więdnięcia.

Rysunek 53. Woda dostępna w glebie

Źródło: Food and Agricultural Organization of the United Nations (FAO, 2004)

Rysunek 54. Poglądowe wartości wody dostępnej dla roślin (wilgotność względna objętościowa wyrażona w %) w różnych glebach

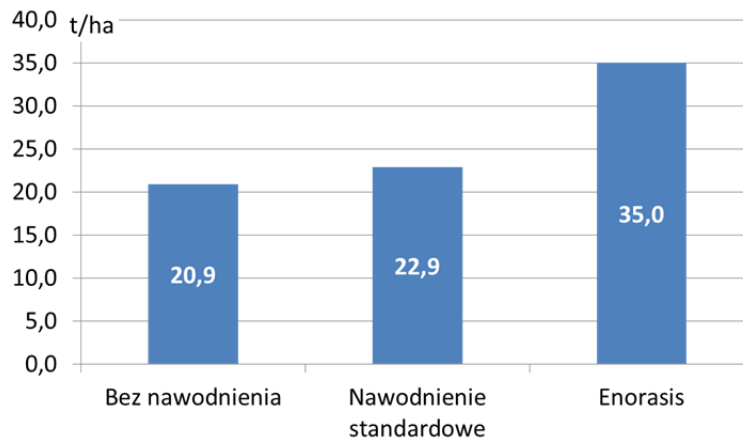
Źródło: United States Department for Agriculture (USDA, 2004)

Precyzyjne nawadnianie obejmuje precyzyjne określenie terminu i dawki nawodnieniowej, ale ponieważ dawki te najsilniej zależą od uziarnienia (gatunku) gleby, najważniejsze jest dobre rozpoznanie gleb w danym gospodarstwie i wyznaczenie stref nawodnieniowych oraz przestrzenne zróżnicowanie dawek (strefowanie nawodnień).

W warunkach Polski mamy wiele obszarów polodowcowych z mozaiką gleb, gdzie nierzadko spotyka się klasę II obok klasy VI w obrębie jednego pola. Strefowanie pod kątem nawodnień jest przydatne również w wyznaczaniu stref pod kątem nawożenia i płodozmianów.

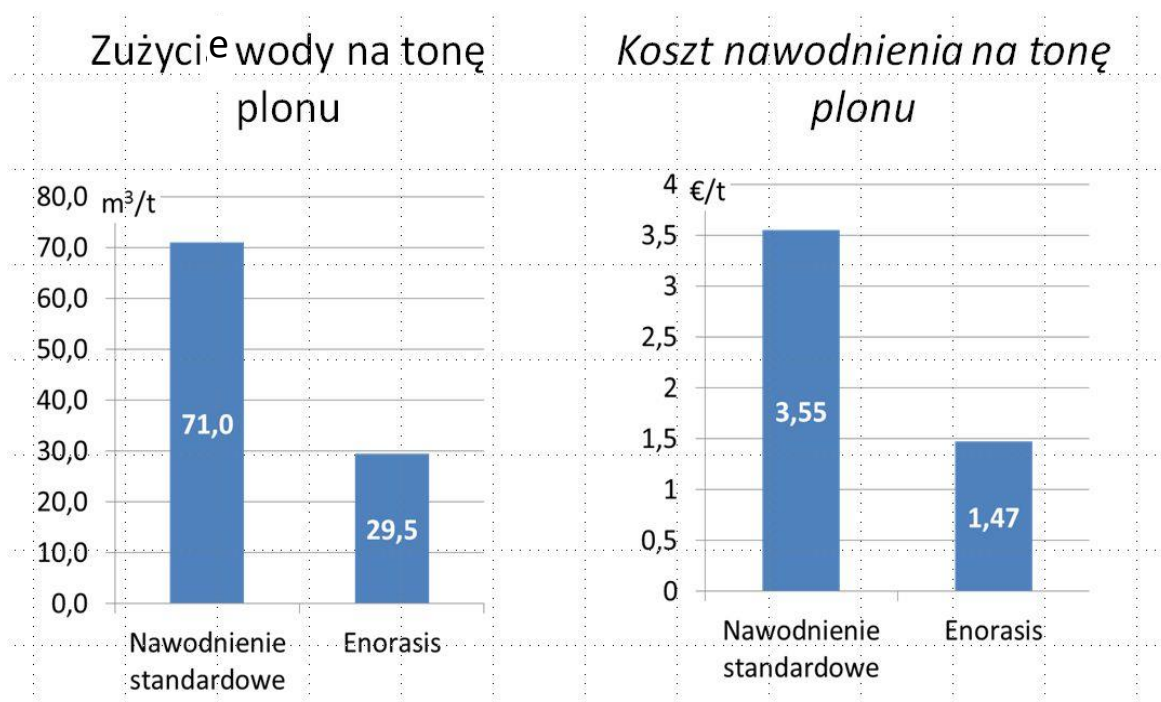
Można osiągnąć szybszy zwrot i znaczne oszczędności wody dzięki zastosowaniu zaawansowanych systemów obliczania dawek nawodnieniowych opartych o sieci czujników. Dzięki ciągłemu monitoringowi wilgotności w strefie korzeniowej i zaawansowanym technikom obliczeniowym aplikacji na smartfon, możliwe jest dopasowanie terminu i dawki nawodnienia ściśle do potrzeb rośliny przy danym gatunku gleby, a nawet pełna automatyzacja nawadniania. Pozwala to nie tylko radykalnie zmniejszyć zużycie wody i koszty z tym związane, ale również zwiększyć wielkość i jakość plonu w porównaniu z niezrównoważonym nawadnianiem. Przykładem niech będzie wykorzystanie systemu ENORASIS na ziemniaku na piasku gliniastym mocnym pylastym w niekorzystnym roku 2014 (**Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.**, 56, 57, 58). Dopasowanie poziomu wilgotności gleby ściśle do gatunku gleby i potrzeb rośliny uprawnej powoduje, że rośliny rozwijają się w optymalnych warunkach, co przynosi maksymalizację plonu i wzrost odporności na choroby. Widać to zarówno w wysokości plonowania, jak i jakości plonu w porównaniu do uprawy nawadnianej na maksymalne parowanie (nawadnianie standardowe). Uzyskana oszczędność wody obrazuje, jak marnowana jest woda w nawadnieniach nieoptymalizowanych.

Rysunek 55. Plon ziemniaka w roku 2014

Źródło: IUNG

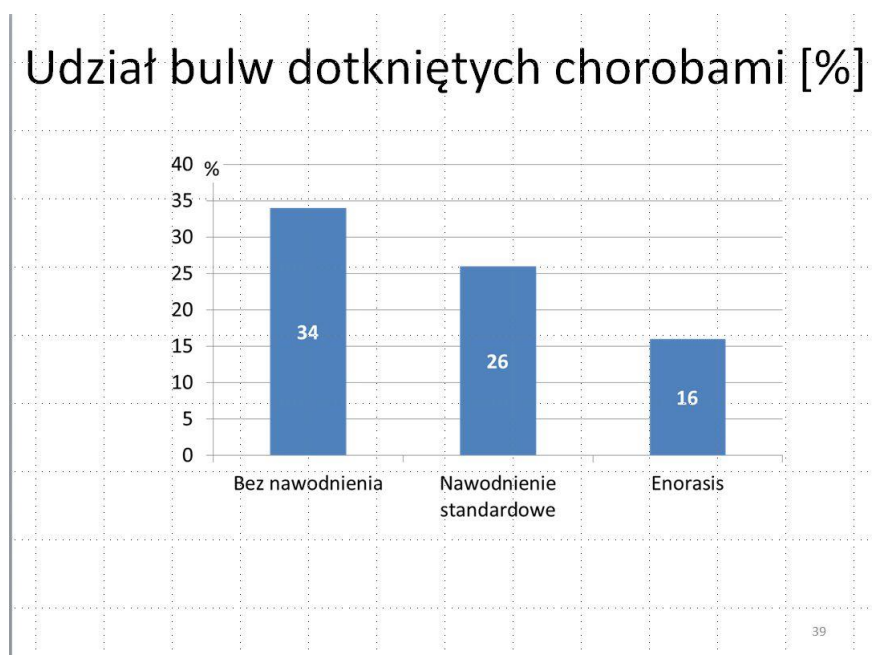
Rysunek 56. Zużycie wody na plantacji badawczej ziemniaka w roku 2014

Źródło: IUNG

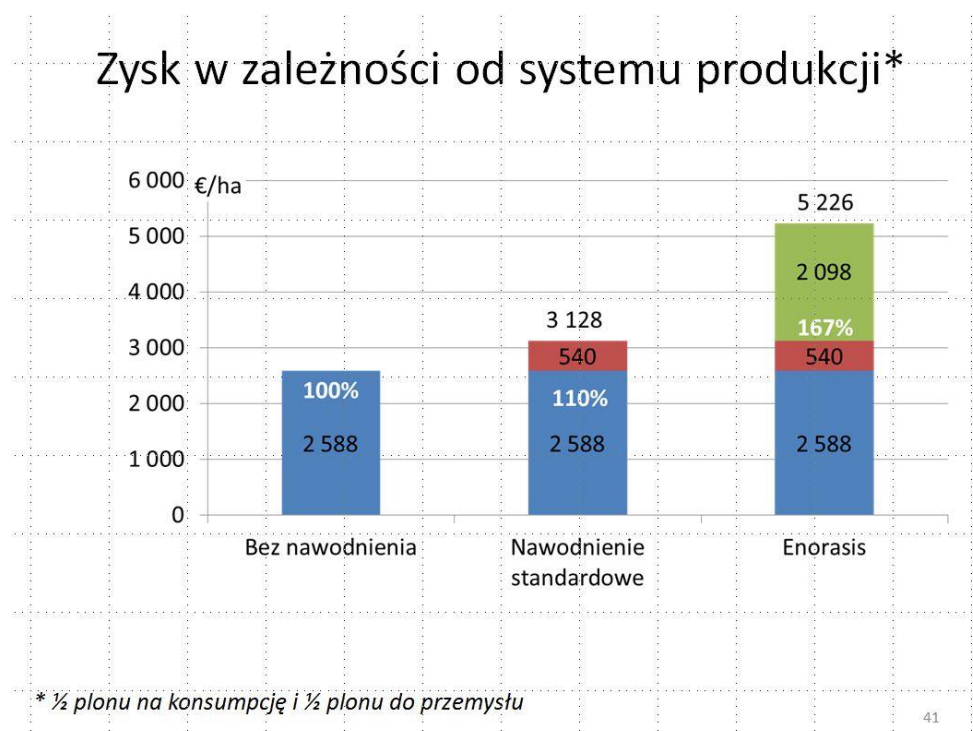
Rysunek 57. % bulw dotkniętych chorobami przy różnych wariantach nawadniania

Źródło: IUNG (doświadczenie ENORASIS z 2014 r.)

Rysunek 58. Analiza ekonomiczna zastosowania nawodnienia precyzyjnego na plantacji badawczej ziemniaka w roku 2014 (% koloru białego dotyczy plonu, liczby w kolorze czarnym dotyczą zysku w €)

Źródło: IUNG, 2014

Strefowanie nawodnień ma na celu wyznaczenie stref o różnej pokrywie glebowej, dla których nawadnianie i nawożenie będzie liczone odrębnie. Strefy można wyznaczyć następującymi sposobami:

1. Własnoręcznie na podstawie mapy ewidencji gruntów i budynków z naniesionymi klasami bonitacji gleb. Jest to metoda bardzo zgrubna, ale nie generuje kosztów, poza zakupieniem wyrysów mapy ewidencji w powiatowym ośrodku dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej.
2. Precyzyjne wyznaczenie stref, zlecając ich utworzenie specjalistycznej firmie doradczej, która na podstawie zdjęć satelitarnych lub lotniczych oraz uzupełniających prób glebowych precyzyjnie wyznaczy zasięgi stref.

Aby należyście ustawić nawodnienia i nawożenie należy dodatkowo pobrać próby glebowe w środku każdej strefy i oznaczyć w Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej skład granulometryczny gleby oraz zawartość próchnicy. Badania tego nie trzeba powtarzać częściej niż co 5 lat.

Dokładne wyznaczenie stref sprawia, że zużywa się optymalną ilość wody dla danej gleby. Gleba nie jest nadmiernie przemywana ani przesuszana i rośliny mają optymalne warunki wzrostu, zachowując maksymalną odporność oraz zdolność budowania plonu. Do tak wyznaczonych stref można dopasowywać precyzyjnie normy siewu oraz wysiewu nawozów lub fertygacji.

Dokładne wyznaczenie stref zlecone specjalistycznej firmie generuje koszty na poziomie do 2000 złotych za hektar, jednak ceny tego typu usług spadają systematycznie z roku na rok. Koszty strefowania można obniżyć w trakcie rejestracji w systemach zarządzania gospodarstwem (Np. eAgronom, FarmCloud), gdzie zwykle dystrybutor systemu dokonuje strefowania na etapie rejestracji pól użytkownika.

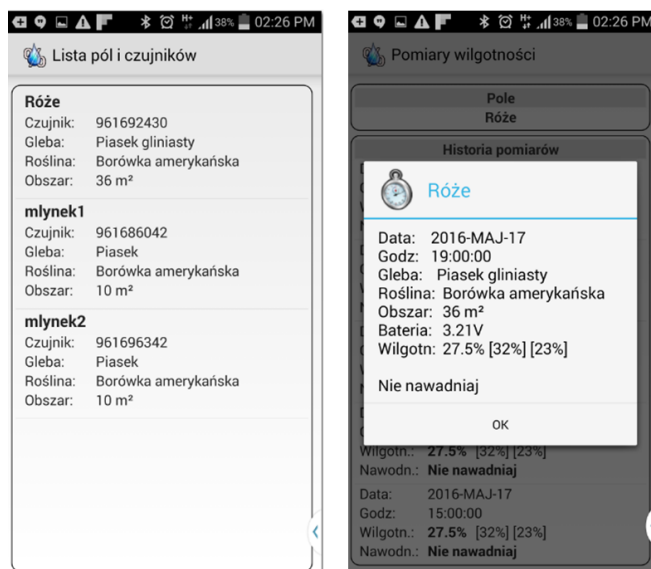
Nawadnianie na podstawie pomiaru wilgotności gleby.

Celem praktyki jest precyzyjne nawadnianie tylko wtedy kiedy zachodzi potrzeba i tylko tyle, ile potrzebuje roślina do optymalnego plonowania.

Bezpośredni pomiar wilgotności gleby w strefie korzeniowej roślin umożliwia jednoznaczny pomiar bieżącej wilgotności gleby oraz określenie deficytu wody w podłożu. Metoda ta umożliwia utrzymywanie wilgotności ściśle w zakresie optymalnym dla danego gatunku i odmiany rośliny uprawnej. Ponadto pozwala na automatyzację nawadniania na zadaną wilgotność docelową. Dawkę potrzebnej do nawadniania wody można precyzyjnie wyliczyć lub nastawić system na wyłączenie, gdy wilgotność gleby osiągnie zadaną wartość. W nowoczesnych systemach wspomaganie nawodnień w obrębie systemu korzeniowego instalowane są stałe czujniki, a pomiar wykonywany jest w odstępach godzinowych, wartości liczbowe z kolei odczytuje się w smartfonach, które na bieżąco przeliczają wilgotność

na optymalną dawkę nawadniania dla danego stanowiska (**Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.**).

Rysunek 59. Przykład aplikacji Android do wspierania decyzji w nawodnieniach na polu testowym

Instalacji czujników dokonuje sam rolnik na zadanej dla danej uprawy i gleby głębokości (

Rysunek , 61).

Liczba czujników dla gospodarstwa powinna odpowiadać liczbie stref. Zwykle wystarczy 1 zestaw (2 czujniki) na strefę, lecz jeśli strefy są duże i położone w urozmaiconym terenie należałoby zwiększyć liczbę czujników.

Rysunek 60. Instalacja czujników wilgotności gleby na ziemniaku, gleba piasek gliniasty mocny pylasty

Źródło: R. Wawer

Rysunek 61. Czujniki z bezprzewodowym przekaźnikiem umieszczone w uprawie ziemniaka

Źródło: R. Wawer

Potencjalne efekty stosowania nawadniania na podstawie odczytów z czujników wilgotności gleby to oszczędność wody nawet 10-krotna w stosunku do praktyk zalewania upraw (pomiar dla maliny na glebie lekkiej) do pojawienia się zastoisk na

powierzchni, sugerujących całkowite wypełnienie gleby wodą, co jest niestety częsta praktyką.

Wzrost roślin w optymalnych dla nich warunkach, utrzymywanych dzięki ciągłemu pomiarowi wilgotności gleby i dopasowaniu dawki do gleby i rośliny, umożliwia osiągnięcie maksymalnej naturalnej odporności roślin na patogeny, plony wysokiej jakości oraz maksymalizację plonu. Dla ziemniaka zyski z uprawy są 2-krotnie wyższe w stosunku do uprawy nienawadnianej i o 67% wyższe od uprawy nawadnianej, dla której dawki zostały ustalone na podstawie maksymalnego dziennego parowania (ewapotranspiracji).

Precyzyjne nawadnianie sterowane wilgotnością gleby znacznie oszczędza wodę, energię oraz nakład pracy ludzkiej. W porównaniu do powszechnie stosowanych przez rolników praktyk nawadniania do pełnej pojemności wodnej gleby, oszczędność wody może być aż 10-krotna (wyniki dla maliny na słabej glebie o dużej ociekalności). Zysk generowany z uprawy nawadnianej wg wilgotności gleby w uprawie ziemniaka był o około 67% większy od uprawy nawadnianej na podstawie wyliczeń maksymalnego parowania dziennego, co przy cenach systemów wspierania decyzji na poziomie od 2500 do 6000zł pozwala zwrócić się inwestycji w jednym sezonie z plonu 1 ha uprawy.

Podczas zakupu systemu wspierania decyzji należy zwrócić uwagę, czy system podaje dawki nawodnieniowe. Podanie wyłącznie samej wilgotności gleby nie daje żadnej informacji o aktualnym stresie wodnym w glebie and o dawce koniecznej do jego pokrycia.

Zastosowanie sterowania zdalnego i/lub automatycznego zaworami, oferowane przez nowoczesne systemy, pozwala również na uwolnienie się od konieczności ciągłego pobytu w gospodarstwie.

Minusem zastosowania czujników, nawet w konfiguracji radiowej (bezprzewodowej) jest konieczność ich instalacji na początku sezonu na uprawach jednosezonowych i raz na uprawach wieloletnich.

W 2015 r., w dwóch gospodarstwach monitorowanych przez IUNG-PIB za pomocą czujników wilgotności gleby prawie zabrakło wody. W 2016 r. sytuacja się powtórzyła. Jeśli po wodę sięgną również sąsiednie gospodarstwa, a może się to okazać nieuniknione, intensywne pobieranie wody z wód gruntowych czy powierzchniowych może spowodować, że nikt w okolicy nie będzie mógł zapewnić wody dla upraw przez cały sezon. Odnawianie zasobu wód gruntowych trwa długo: miesiące, a nawet lata (głębsze poziomy wodonośne np. te eksploatowane przez wodociągi, mogą odnawiać się przez dziesięciolecia), a wobec braku zbiorników małej retencji i coraz rzadszego występowania śnieżnych zim, odnowa zasobów wodnych może trwać jeszcze dłużej.

Ponadto należy spodziewać się wdrożenia opłat za korzystanie z wody dla celów rolniczych, czego wymagają zapisy Dyrektywy Wodnej UE, co wiązać się będzie również z zaostrzeniem kontroli korzystania z wody, opomiarowaniem poboru i ulgami dla tych

rolników, którzy wykażą, że optymalizują zużycie wody. Już w tej chwili wymagania oszczędzania wody są wdrażane w rolnictwie ekologicznym i certyfikowanym (np. w GlobalGap). Stosowanie nawadniania precyzyjnego już niedługo stanie się zapewne koniecznością dla wszystkich upraw nawadnianych.

Podsumowanie

Raport stanowi podsumowanie przeprowadzonych przez ARiMR w latach 2019-2021, czterech naborów WoPP w obszarze nawadniania w gospodarstwie, w zakresie przyczyn odrzucenia dużej liczby wniosków w tych naborach. Raport zawiera również wskazówki, które mogą być pomocne dla usprawnienia, w planowanych przyszłych naborach, procedowania wniosków o operacje w zakresie inwestycji nawodnieniowych.

Głównym celem Beneficjentów przedmiotowej operacji było uzyskanie dofinansowania do inwestycji w zakresie modernizacji gospodarstw rolnych w zakresie powiększenia obszaru nawadnianego lub ulepszenia infrastruktury nawodnieniowej po to, aby zoptymalizować plony (produkcję) i zwiększyć efektywność wykorzystania wody do nawadniania.

Na podstawie przeprowadzonych analiz, większość podpisanych umów o przyznaniu pomocy (314) dotyczyła obszaru nowo nawadnianego i ukierunkowana była na inwestycje polegające na powiększeniu obszaru nawadnianego (273).

W trakcie czterech naborów złożono łącznie w całym kraju 2221 WoPP, z czego prawie 75% (1652) stanowiły wnioski z kluczowych województw: kujawsko-pomorskiego (17%), łódzkiego (14%), mazowieckiego (9%) oraz wielkopolskiego (35%). Stanowią one przedmiot szczegółowej analizy niniejszego opracowania.

Spośród wszystkich złożonych w kraju wniosków aż 81% (1809) zostało odrzuconych. W 16% (364) przypadków zawarto umowę o dofinansowanie inwestycji, z czego 86% (312) dotyczyło umów w analizowanych kluczowych województwach.

Główne przyczyny odrzucenia wniosków to: rezygnacja Wnioskodawcy (821), odmowa przyznania pomocy (534) oraz odmowa na etapie preselekcji (318).

Najwięcej wniosków odrzuconych z powodu rezygnacji odnotowano wśród Wnioskodawców z województwa wielkopolskiego, gdzie na ogólną liczbę złożonych wniosków (730), stwierdzono aż 386 (52,5%) rezygnacji. W pozostałych kluczowych województwach udział procentowy odrzuconych wniosków z powodu rezygnacji Wnioskodawców był następujący: mazowieckie 56,1%; łódzkie 32,3% i kujawsko-pomorskie 26,1%.

Według opinii wielu rolników, przyczyną rezygnacji Wnioskodawców z ubiegania się o pomoc w obszarze nawadniania był brak możliwości zgromadzenia i dostarczenia do ARiMR wymaganej dokumentacji, w tym geologicznej, środowiskowej, operatu i pozwoleń

wodnoprawnych w stosunkowo krótkim czasie. Procedura obiegu dokumentów była długotrwała. Niektórzy rolnicy twierdzą, że od momentu złożenia wniosku o pozwolenie wodnoprawne na budowę studni i pobór wody na cele nawadniania do otrzymania pozwolenia mijają nawet dwa lata.

Na dzień 30.04.2022 r. w całym kraju 104 beneficjentów zakończyło realizację operacji w obszarze nawadniania i złożyło wnioski o płatność. Stanowiło to 29% liczby podpisanych umów w Polsce, w tym 80% stanowiły rozliczone umowy z woj. kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego i wielkopolskiego.

W ramach przeprowadzonych naborów, wnioski, które uzyskały dofinansowanie uzyskały średnio 11,41 punktów, wahając się w granicach od 3,75 do 20,50. W przypadku wniosków odrzuconych punktacja oscylowała w przedziale od 0 do 30,75 pkt., przy średniej wynoszącej 10,05 pkt. Maksymalną liczbę punktów (30,75) osiągnął wniosek z powiatu brzeskiego (opolskie), którego deklarowane punkty za oszczędność wody wyniosły 22. Wniosek ten został odrzucony z powodu odmowy przyznania pomocy na etapie preselekcji (nabór I).

Maksymalna liczba punktów, jaką osiągnęły WoPP na podstawie, których podpisano umowy o przyznanie pomocy to 20,5. Taką punktacją osiągnęły dwa wnioski (woj. wielkopolskie – powiat jarociński i woj. łódzkie – powiat sieradzki), uzyskując po 12,5 punktów za kryterium wystąpienie lat z suszą oraz 8 punktów za oszczędność wody.

W ramach kryteriów przyznania pomocy, za które można było otrzymać określoną liczbę punktów wyróżnić można kryterium dotyczące określenia współczynnika potencjalnej oszczędności wody związanej z daną inwestycją. W ramach tego kryterium można było otrzymać od 4 do 10 punktów jeżeli operacja dotyczyła inwestycji, o której mowa w art. 46 ust. 4 akapit pierwszy rozporządzenia 1305/2013⁴ (tj. ulepszenia istniejącej instalacji nawadniającej lub elementu infrastruktury nawadniającej), a współczynnik potencjalnej oszczędności wody związany z realizacją tej inwestycji odpowiedni %.

W większości wniosków (295, 81%), w ramach których zawarto umowy o przyznaniu pomocy, Beneficjenci mieli deklarowane „0” punktów za oszczędność wody; 4 punkty odnotowano w 46 wnioskach, z czego 21 pochodziło z woj. łódzkiego, 6 – mazowieckiego, a 5 z kujawsko-pomorskiego. Spośród wniosków, które otrzymały 6 punktów w ramach tego kryterium, 33,3% to wnioski z kujawsko-pomorskiego. Maksymalną liczbę punktów (10) odnotowano tylko w jednym przypadku – woj. mazowieckie.

W wyniku przeprowadzonej analizy otrzymanych danych z ARiMR, przeprowadzonych ankiet i rozmów z Wnioskodawcami, Beneficjentami i Oceniającymi (Ekspertami) należy stwierdzić, że odnośnie powoływania się i interpretacji przepisów rozporządzenia⁸ najczęściej odrzucano wnioski z powodu niespełnienia warunków dotyczących: (i) niedostarczenia

dokumentów wymienionych w § 14 ust. 1a; (ii) braku podania adresu podmiotu ubiegającego się o dofinansowanie lub pisemnej rezygnacji podmiotu (§ 14 ust. 3); (iii) braku uzupełnienia wniosku mimo powtórnego wezwania Agencji (§ 15 ust. 2); (iv) niespełnienia warunków / wymogów przyznania pomocy w związku ze stanem epidemii (art. 67b). Najwięcej wniosków zostało odrzuconych z powołaniem się na ten ostatni artykuł – w związku z epidemią SARS-CoV-2. Z tego tytułu największa liczba podmiotów zrezygnowała bez pisemnego wniosku, nie mogąc podołać długotrwałej i utrudnionej (np. brak możliwości przemieszczania się, brak możliwości kontaktów bezpośrednich) procedurze. Rolnicy wycofali się (zrezygnowali) nie mogąc spełnić zapisanego w tym artykule warunku, że „należy wezwać ten podmiot do niezwłocznego przedstawienia dowodów spełnienia określonego warunku przyznania pomocy”.

Wśród inwestycji planowanych do realizacji na podstawie 364 zawartych umów o przyznanie pomocy, najwięcej umów (338) dotyczyło zakupu nowych maszyn i urządzeń.

Wśród inwestycji zrealizowanych, w które najczęściej inwestowali Beneficjenci, określonych na podstawie zestawienia rzeczowo-finansowego z umowy pierwotnej o przyznaniu pomocy, wymienić należy: deszczownie szpulowe, węże, sterowniki elektroniczne zapewniające automatyczną pracę deszczowni, zraszacze, komputery sterujące. Zainwestowano także w systemy nawadniania kropłowego (ok. 15 umów) z oprzyrządowaniem (okablowanie, sterowniki, filtry, zawory); komputery sterujące pracą systemu nawodnieniowego; mierniki poboru wody; stacje meteorologiczne (zaopatrzone w wiatromierz, deszczomierz, termometr oraz higrometr).

Na 104 zrealizowane w kraju umowy o przyznaniu pomocy tylko w 4 przypadkach Beneficjenci wskazali na inwestowanie w czujniki (sondy, sensory) do pomiaru wilgotności gleby na potrzeby wyznaczania potrzeb wodnych roślin.

Przeprowadzona analiza, jak i posiadane doświadczenie Zespołu ewaluacyjnego pozwalają stwierdzić, że w większości przypadków rolnicy nie stosują narzędzi wspierających gospodarowanie wodą, jak również nie korzystają z systemów wspomaganie decyzji w nawodnieniach.

W 238 umowach planowano budowę nowych ujęć wody, w tym studni głębinowych (224) oraz zbiorników (14). Blisko 92% wszystkich planowanych studni w ramach czterech naborów w obszarze nawadniania w gospodarstwie przypada na województwa, które są najbardziej deficytowe w wodę dla rolnictwa. Najwięcej studni planowano wybudować w woj. wielkopolskim (91) oraz kujawsko-pomorskim (75). Niewielkie zainteresowanie natomiast wykazano w stosunku do budowy zbiorników wód powierzchniowych.

Planowane inwestycje w zakresie budowy ujęć wód podziemnych a w konsekwencji koncentracja dużej ilości studni w danym obszarze (np. Wielkopolska, Kujawy) nasuwa pytanie

dotyczące wielkości zasobów tych wód i monitorowania przez podmioty państwowe korzystania z tych zasobów na potrzeby rolnictwa, gdyż priorytetem jest woda dostępna dla ludności. W Polsce rejestrowany w ciągu roku stopień wykorzystania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych jest na ogół niski (15-30%). W południowo-wschodniej części Kujaw zdarzają się lata z wysokim (>60%) stopniem wykorzystania tych zasobów i niskimi rezerwami wód podziemnych.

Doświadczenie Oceniających pokazuje, że wśród WoPP zdarzały się także tzw. „wnioski blankietowe”, posiadające liczne braki, m.in. w zakresie określenia rodzaju inwestycji. Wnioskodawcy składali nieuzupełnione wnioski licząc, że się uda uzyskać dofinansowanie. Takie praktyki niejednokrotnie stwarzały Oceniającym trudności na etapie preselekcji oraz brak możliwości udzielenia odpowiedzi, jakie załączniki są wymagane do dalszego procedowania.

Zdaniem wielu rolników, poziom trudności dotyczący całej procedury wnioskowania o dofinansowanie operacji był zbyt duży w stosunku do możliwych do pozyskania środków. Były opinie, że procedury nie zostały opracowane w sposób jasny dla przeciętnego rolnika. Były również uwagi, że Program nie był wart uwagi, gdyż wymogi stawiane rolnikom przez twórców (inicjatorów Programu), są tak wyśrubowane i nierealne, że wiele osób nie składało wniosków *lub rezygnowało*, a ci którzy posiadali dokumenty *często byli kilkakrotnie wzywani do uzupełnienia*.

Były stwierdzenia, że rolnicy powinni zajmować się produkcją, a nie studiowaniem wielu dokumentów, często pisanych językiem bardzo złożonym, w sposób zawiły (skomplikowany) i niezrozumiały, w formie zbyt trudnej dla odbiorcy.

Rolnicy zwracali uwagę, że uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego trwa około dwa lata. Czasem w przypadku jednej inwestycji trzeba było osobno występować o pozwolenie na pobór wody do nawadniania, mimo, że wcześniej była zgoda na wiercenie i budowę studni do celów nawadniania. Dotychczas są zbyt długie okresy czasu między odpowiedziami poszczególnych jednostek administracyjnych uczestniczących w procedowaniu dokumentacji wodnoprawnej, środowiskowej i in. Terminy oczekiwania na zaakceptowanie dokumentacji przez Zarządy Zlewni (ZZ) Państwowego Gospodarstwa Wody Polskie (PGWP) są różne, w przypadku różnych Zarządów, mimo przygotowanej dokumentacji w podobny sposób. Stosy wymaganych dokumentów i długi czas wydawania decyzji, z reguły pod koniec terminu przeznaczanego na to – to elementy, na które zwracali uwagę wszyscy rolnicy.

Zwracano również uwagę, że w przygotowaniu dokumentacji niezbędna jest pomoc osób znających problem.

Rekomendacje

Rekomendacje wynikające z analizy ankiet i wywiadów z interesariuszami:

1. W związku z licznymi uwagami Wnioskodawców, Beneficjentów, a także Oceniających dotyczącymi niezrozumienia przez nich zasad określania planowanych oszczędności wody zawartych w dołączonej Instrukcji wypełniania wniosku wraz z załącznikami autorzy Raportu sugerują przerehabilitowanie zasad, tak aby były napisane w sposób bardziej przystępny dla Wnioskodawców.
2. W związku z sygnalizowanymi trudnościami dotyczącymi uzyskania pozwolenia wodnoprawnego wraz z operatem wodnoprawnym sugerujemy przeanalizowanie obowiązującego stanu prawnego i rozważenie wraz z zainteresowanymi Ministerstwami możliwości uproszczenia tej procedury administracyjnej.
3. Sugerujemy, aby w przypadku kolejnych naborów w ramach PROW na lata 2023-2027 dokumentem kwalifikującym rolnika do otrzymania pomocy było aktualne pozwolenie wodnoprawne, bez konieczności dostarczania innych dokumentów, niezbędnych do udzielenia takiego pozwolenia. Jeden dokument zawierający (i) pozwolenie wodnoprawne na budowę ujęcia wód powierzchniowych lub podziemnych oraz (ii) pozwolenie wodnoprawne na korzystanie z wody do nawadniania powinien być wystarczający. Powinien jednak precyzować rodzaje upraw (np. rolnicze, ogrodnicze) oraz działki przeznaczone do nawadniania. Pozwolenie wodnoprawne jako dokument finalizujący procedurę administracyjną na budowę ujęcia wody i / lub pobór wody do nawadniania powinno oznaczać, że cała procedura jej otrzymania została przeprowadzona.
4. W przypadku braku aktualnego pozwolenia wodnoprawnego na budowę ujęcia wody i braku pozwolenia wodnoprawnego na korzystanie z wody do nawadniania w momencie składania wniosku sugerujemy, aby Wnioskodawca mógł przedłożyć do ARiMR wydane wcześniej i posiadane przez niego inne dokumenty np. decyzję o uwarunkowaniach środowiskowych, a niezbędne pozwolenie wodnoprawne powinien dostarczyć już jako Beneficjent przed ukończeniem realizacji operacji.
5. Rekomendujemy zwrócenie większej uwagi na oszczędność wody w następnych naborach, ale wcześniej należałoby uszczegółowić instrukcję wypełniania wniosku o to zagadnienie. Instrukcja wypełniania wniosku wraz z „dokumentacją wspomagającą” powinny być napisane prostym i czytelnym językiem, w bardziej przystępny i zrozumiały dla Wnioskodawców i Oceniających sposób.
6. W związku z trudnościami w uzasadnieniu oszczędności wody (współczynnik potencjalnej oszczędności wody związany z realizacją inwestycji wynoszący co najmniej 10%), proponujemy przydzielenie dodatkowych punktów tym Wnioskodawcom, którzy zadeklarują zastosowanie różnych nowoczesnych technik wspomagania nawadniania oraz oszczędzania wody np. konsola do deszczowni lub nawodnienie kropłowe, monitorowanie wielkości i terminu wystąpienia opadu atmosferycznego oraz wilgotności gleby na nawadnianych polach z użyciem czujników pomiarowych, lub korzystanie z

aplikacji komputerowych bądź mobilnych monitorujących aktualne potrzeby wodne roślin uprawnych.

7. Zalecamy, aby w kolejnych naborach WoPP uwzględnić kolejne lata (do 2021) obrazujące występowanie suszy w gminach, czyli od 2007 r. punktacja obejmie 15 lat. Przy zachowaniu obecnej procedury przydzielania punktów, będzie można przydzielić po jednym punkcie za rok suszy.
8. Najwięcej ankietowanych, zarówno spośród Wnioskodawców, Beneficjentów, jak i Ekspertów Oceniających, zwróciło uwagę na trudności związane z uzyskaniem ostatecznego dokumentu, czyli pozwolenia wodnoprawnego wraz z operatem wodnoprawnym, w oparciu o który takie pozwolenie jest wydawane przez Dyrektora Zarządu Zlewni na (i) wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych oraz (ii) pobór wody do nawadniania. Obecnie uzyskanie tych dokumentów poprzedzone jest długotrwałą procedurą administracyjną związaną z koniecznością wydania innych poprzedzających je dokumentów, przedstawionych poniżej.

W przypadku budowy studni należy przygotować mapę sytuacyjno-wysokościową do celów projektowych, następnie zgłosić do starostwa powiatowego chęć rozpoczęcia robót, okres oczekiwania na zgodę wynosi około 30 dni, potem należy wykonać odwiert i badania laboratoryjne. Na tej podstawie wydawana jest decyzja administracyjna zatwierdzająca projekt robót geologicznych. W kolejnym etapie przygotowywana jest przez specjalistę dokumentacja hydrogeologiczna, którą należy przedstawić w złożonym wniosku do starostwa powiatowego w celu zatwierdzenia (30 dni plus 14 dni na uprawomocnienie).

Po opracowaniu projektu robót geologicznych i wydaniu decyzji starosty zatwierdzającej dokumentację hydrogeologiczną (na wniosek rolnika ubiegającego się o pozwolenie wodnoprawne) powinna być wydana przez wójta gminy decyzja o uwarunkowaniach środowiskowych wraz z charakterystyką przedsięwzięcia oraz wszczęte postępowanie w sprawie wydania tej decyzji, związane m.in. z umieszczeniem informacji na stronie internetowej i tablicy ogłoszeń w gminie oraz wystąpieniem wójta gminy do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, Dyrektora Zarządu Zlewni o wydanie opinii o konieczności lub braku konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania inwestycji na środowisko.

Na podstawie wyników ankiet przeprowadzonych na trzech grupach podmiotów: Wnioskodawcach, Beneficjentach i Ekspertach oceniających wnioski, należy potwierdzić to, na co skarżą się rolnicy oraz podkreślają decydenci od szczebla państwowego do lokalnego, że procedura administracyjna związana z uzyskaniem pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie ujęcia wody oraz na pobór wody do nawadniania upraw jest bardzo skomplikowana i długotrwała, i należy ją uprościć.

Sugerujemy, aby w przypadku kolejnych naborów w ramach PROW na lata 2014-2020 i na lata 2023-2030 dokumentem kwalifikującym rolnika do otrzymania pomocy było aktualne pozwolenie wodnoprawne (jeśli takie jest konieczne / niezbędne – na podstawie Ustawy Prawo Wodne¹⁹ – w przypadku inwestycji, o dofinansowanie której podmiot wnioskuje), bez konieczności dostarczania innych dokumentów, niezbędnych do udzielenia takiego pozwolenia. Jeden dokument zawierający (i) pozwolenie wodnoprawne na budowę ujęcia wód powierzchniowych lub podziemnych oraz (ii) pozwolenie wodnoprawne na korzystanie z wody do nawadniania powinien być wystarczający. Powinien jednak precyzować rodzaje upraw (np. rolnicze, ogrodnicze) oraz działki przeznaczone do nawadniania. Pozwolenie wodnoprawne jako dokument finalizujący procedurę administracyjną na budowę ujęcia wody i / lub pobór wody do nawadniania powinno oznaczać, że cała procedura jej otrzymania została przeprowadzona.

9. Sugerujemy / rekomendujemy również, aby w przypadku braku pozwolenia wodnoprawnego na budowę ujęcia wody i braku pozwolenia wodnoprawnego na korzystanie z wody do nawadniania, koniecznym dostarczonym do Agencji dokumentem był ostatni / bieżący dokument, którym dysponuje rolnik procedujący o wydanie pozwolenia wodnoprawnego. Może to być np. aktualna decyzja o uwarunkowaniach środowiskowych. Pozwolenie wodnoprawne powinno być dostarczone przez beneficjentów przed ukończeniem realizacji operacji.
10. W celu zwiększania liczby rolników występujących o pomoc w obszarze nawadniania proponujemy przed ogłoszeniem każdego kolejnego naboru przeprowadzić serię spotkań informacyjnych na bazie Ośrodków Doradztwa Rolniczego. Rolnicy powinni otrzymać informacje o założeniach, celach i przebiegu operacji, a także otrzymać odpowiedzi na nurtujące ich wątpliwości. Jest kilka kwestii, które warto poruszyć w trakcie spotkań, aby rolnicy mieli świadomość celowości składania Wniosków i korzyści wynikających z realizacji operacji:
  - zalecamy podnoszenie wiedzy rolników z zakresu retencjonowania wody oraz możliwości jej ponownego wykorzystania w gospodarstwie;
  - zalecamy przeprowadzenie przez specjalistów ds. administracji analizy możliwości skrócenia procedur wydawania pozwoleń / dokumentów wymaganych jako załączniki do Wniosku;
  - zaleca się przeprowadzenie szkoleń w zakresie przygotowania wniosków i wymaganej stosownej dokumentacji (np. z omówieniem pozytywnych przykładów wniosków, które otrzymały dofinansowanie);

---

¹⁹ Prawo Wodne, Dz.U. 2017 poz. 1566, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001566>

- zaleca się przeprowadzenie kampanii informacyjnej (telewizja, internet, ODR-y) dotyczącej możliwości pozyskania środków finansowych na cele nawodnieniowe;
- sugerujemy zasadność przeprowadzenia szkoleń dla rolników z zakresu dostępnych narzędzi pozwalających na bardziej racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych;
- widzimy potrzebę szkoleń z zakresu potrzeb wodnych roślin i doboru optymalnej agrotechniki i płodozmianu do warunków klimatyczno-glebowych.

Ponadto rolnicy powinni otrzymać niezbędne informacje dotyczące procedur administracyjnych pozyskiwania wymaganych dokumentów do Wniosku i być uprzedzeni o możliwych konfliktach na styku obywatel (w tym przypadku Wnioskodawca) i Urząd.

Rekomendacje dla działań państwowych w zakresie gospodarowania ograniczonymi zasobami wodnymi (na potrzeby gospodarstw domowych, rolnictwa i do innych zastosowań):

- 1) **Kompleksowa i spójna polityka zagospodarowania zasobów wody z uwzględnieniem potrzeb różnych odbiorców, w tym mieszkańców obszarów wiejskich, zwłaszcza w skali lokalnej.** Plany gospodarowania wodami powinny być oparte również o analizę potrzeb użytkowników lokalnych. Dobrym krokiem w tym kierunku są Lokalne Partnerstwa Wodne.
- 2) **Oszczędne i zrównoważone wykorzystanie wód podziemnych.** Aktualny bilans wodno-gospodarczy wód podziemnych w kraju w ujęciu ogólnopolskim wykazuje niski stopień wykorzystania (wg PIG ok. 23%) ich zasobów dyspozycyjnych oraz wysoki stopień zwrotu (ok. 75%) pobranych wód do systemu hydrologicznego. 90% zarejestrowanego poboru było przeznaczone do celów konsumpcyjnych, zapewniając 70% zaopatrzenia wodociągów w wodę. Bilans nie uwzględnia jednak poboru z instalacji niezarejestrowanych w ramach systemu pozwoleń wodnoprawnych (PWP), użytkowanych w ramach zwykłego korzystania z wód, do których należą studnie zakwalifikowane jako nieprzekraczające poboru dziennego na poziomie 5 m³. Pomimo dobrego stanu wód podziemnych w ujęciu ogólnopolskim na niektórych obszarach Polski mogą wystąpić niedobory oraz trudności w eksploatacji płytkich ujęć wód podziemnych (indywidualne studnie gospodarskie) oraz ujęć komunalnych lub przemysłowych użytkujących pierwszy poziom wodonośny. Należy zatem zadbać o sprawiedliwy i solidarny podział zasobów wód podziemnych do różnych zastosowań oraz o upowszechnienie informacji o dostępnych zasobach wód podziemnych na danym obszarze.

- 3) **Rozwój retencji powierzchniowej, odbudowa i modernizacja urządzeń melioracyjnych.** Znaczna część sieci melioracji jest w złym stanie technicznym, nierzadko powodując przesuszanie gleb. Na obszarach, gdzie stosuje się nawodnienia, zużycie wody będzie dużo niższe jeśli sprawna będzie regulacja sieci melioracyjnej.
- 4) **Konieczności retencjonowania wody na potrzeby gospodarstwa.** Wyposażenie gospodarstwa w podziemne zbiorniki do retencjonowania wody opadowej powinno stanowić wymóg dla Wnioskodawców w kolejnych naborach.
- 5) **Precyzyjne nawadnianie.** Obecnie bardzo niewielki odsetek (poniżej 1% wg badań W. Tredera) gospodarstw stosujących nawodnienia wykorzystuje jakiegokolwiek systemy wsparcia decyzji ile i kiedy nawadniać. Powszechną praktyką jest ocena terminu na podstawie subiektywnej oceny stanu gleby lub rośliny, zaś dawka jest dobierana do osiągnięcia zalania pola tj. maksymalnej pojemności wodnej. Powoduje to olbrzymie zużycie wody i straty składników biogennych N i K do wód gruntowych, wywołane grawitacyjnym odciekaniem wody z profilu glebowego. Ilość wody stanowiącej różnicę między pełną pojemnością wodną i połową pojemnością wodną odcieka do wód gruntowych w ciągu 1-2 dni. Stanowi to nawet do 80% wylanej na pole wody.
- 6) Na obszarach deficytowych w wodę **istnieje uzasadniona potrzeba stosowania nawadniania w celu zapewnienia optymalizacji plonowania roślin uprawnych.** Szczególnie istotne jest racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi, stąd rekomendujemy konieczność wykorzystywania systemów wspomagania decyzji nawodnieniowych, które pozwolą na precyzyjne określenie potrzeb wody do nawodnień oraz wspomogą rolników informacją w zakresie terminu zastosowania nawadniania (kiedy?), wielkości dawki nawodnieniowej (ile?), jak często prowadzić nawadnianie.

Rynek Internetu Rzeczy (IoT, *ang. Internet of Things*) w polskim rolnictwie jest rynkiem rozwijającym się. Potencjał IoT w rolnictwie stanowią m.in. systemy wspomagania decyzji (DSS, *ang. Decision Support System*) w gospodarowaniu wodą zarówno na poziomie gospodarstwa, pola., jak i większego obszaru. Nowoczesne technologie oraz cyfrowe rozwiązania w obszarze nawodnień pozwalają optymalizować procesy związane z wykorzystaniem wody oraz „podpowiadają” rozwiązania i wspierają działania w tym zakresie. Korzystanie z nich przyczynia się m.in. do: 1) zwiększenia plonowania roślin uprawnych lub stabilizacji plonu, 2) zwiększenia efektywności zużycia wody, 3) ochrony zasobów wodnych, 4) zmniejszenia śladu wodnego w rolnictwie oraz 5) minimalizacji kosztów produkcji związanych ze zużyciem wody i energii. Takie rozwiązania powinny być stosowane również na poziomie zlewni rolniczej, co zapewniłoby skuteczne zarządzanie/sterowanie wodą w warunkach jej ograniczonych zasobów.

Zmieniające się warunki klimatyczne oraz nasilenie ekstremalnych zjawisk pogodowych powodują, że narzędzia DSS powinny być opracowywane, wdrażane oraz cały czas doskonalone, tak aby uwzględniały istotne elementy warunkujące i generujące prawidłową, nieobarczoną błędem informację potencjalnym użytkownikom systemów.

Obecnie w Polsce znanym systemem wspomaganie decyzji w nawodnieniach w szczególności roślin sadowniczych i ogrodniczych jest Agreus (www.agreus.pl). W ostatnim czasie został opracowany i jest doskonalony pilotażowy system Woda dla Kujaw – (<http://wodadlakujaw.pl/>), dedykowany uprawom polowym.

W oparciu o korzyści jakie niesie ze sobą korzystanie z rozwiązań cyfrowych pozwalających na monitorowanie i zarządzanie zasobami wodnymi istnieje duża potrzeba, aby w kolejnych naborach zwrócić większą uwagę na edukację Wnioskodawców w zakresie: 1) montażu i obsługi dostępnych, prostych narzędzi do pomiaru (monitorowania) opadu atmosferycznego i wilgotności gleby w skali gospodarstwa; 2) źródeł pozyskiwania niezbędnych danych agrometeorologicznych; 3) dostępności programów komputerowych i aplikacji mobilnych służących do wspomaganie decyzji nawodnieniowych; 4) możliwości i korzyści wynikających z zastosowania systemów i rozwiązań cyfrowych wspomagających prowadzenie nawodnień. **Rekomendujemy, aby w kolejnych naborach WoPP do operacji w obszarze nawadniania przyznać dodatkowe punkty za zastosowanie lub zainwestowanie w ramach operacji w nowoczesne techniki wspomaganie nawadniania oraz oszczędzania wody** np. poprzez monitorowanie wilgotności gleby na nawadnianych polach z użyciem czujników pomiarowych lub korzystanie z aplikacji komputerowych lub mobilnych monitorujących aktualne potrzeby wodne roślin uprawnych. **Nawadnianie precyzyjne powinno stać się priorytetem rolników stosujących nawodnienia. W przyszłości korzystanie z DSS w nawodnieniach powinno być wymogiem w procesie ubiegania się o przyznanie pomocy w zakresie nawodnień.**

- 7) **Wprowadzenie systemu monitorowania i prognozowania zużycia i stanu zasobów wodnych** w różnych skalach, w ujęciu rodzajowym, przestrzennym i czasowym, pozwalające na podejmowanie strategicznych decyzji o stanie zasobów i ich zarządzaniu.
- 8) **W dobie ograniczonych zasobów wodnych oraz powszechnej wiedzy o istnieniu nielegalnych ujęć wody jest konieczność:**
  - **szerszej konkretnej dyskusji problemu i wypracowania konkretnych rozwiązań pomiędzy podmiotami**, od których zależy wydanie decyzji i pozwoleń, specjalistami w dziedzinie hydrologii i hydrogeologii, wodociągów oraz specjalistami z zakresu potrzeb wodnych w rolnictwie.

- **opracowania narzędzi kontrolnych do weryfikowania ilości nielegalnych ujęć.**
- 9) **Wymagania dotyczące dbałości o gleby i ich właściwości retencyjne**, zwłaszcza zwiększanie pojemności wodnej gleb przez poplony, nawożenie organiczne, systemy bezorkowe, ściółkowanie.
  - 10) **Wymóg modernizacji i adaptacji praktyk rolniczych do gospodarowania w warunkach ograniczonych zasobów wodnych** poprzez właściwa agrotechnikę, stosowanie rolnictwa precyzyjnego i dostosowania odmian i gatunków roślin uprawnych.
  - 11) **Konieczne jest edukowanie potencjalnych Wnioskodawców oraz odbiorców pomocy i prowadzenie doradztwa** w zakresie oszczędnego i solidarnego korzystania z zasobów wodnych oraz upowszechniania i promocji dobrych praktyk w zakresie gospodarowania wodą.

Spis rysunków

Rysunek 1. Liczba złożonych wniosków o operację „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie wg Oddziału ARiMR – miejsca złożenia wniosku	16
Rysunek 2. Liczba wniosków o przyznanie pomocy w obszarze nawadniania złożona w trakcie czterech pierwszych naborów, w ujęciu gmin w województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim i wielkopolskim	18
Rysunek 3. Liczba umów podpisanych w ramach operacji w ujęciu województw.....	20
Rysunek 4. Liczba podpisanych umów w poszczególnych naborach wniosków o przyznanie pomocy, w kluczowych województwach i w całej Polsce	20
Rysunek 5. Liczba wniosków wg Oddziałów Regionalnych, w ramach których podpisano umowy o przyznaniu pomocy do operacji	23
Rysunek 6. Liczba podpisanych umów o przyznanie pomocy w obszarze nawadniania, w trakcie czterech pierwszych naborów, w ujęciu gmin w województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim i wielkopolskim	24
Rysunek 7. Liczba zrealizowanych umów w ramach operacji w ujęciu województw	25
Rysunek 8. Liczba odrzuconych wniosków o przyznanie pomocy w ramach czterech naborów wg Oddziału Regionalnego ARiMR	27
Rysunek 9. Liczba wniosków odrzuconych w ramach czterech naborów o operację wg Oddziału Regionalnego ARiMR	27
Rysunek 10. Liczba wniosków złożonych i odrzuconych w ramach czterech pierwszych naborów o Operację w Polsce	28
Rysunek 11. Liczba wniosków odrzuconych w całej Polsce, w poszczególnych naborach ze względu na rodzaj odrzucenia	29
Rysunek 12. Udział procentowy (%) oraz liczba inwestycji zaplanowanych w umowach o przyznaniu pomocy w czterech naborach oraz dotychczas zrealizowanych w Polsce, z podziałem na rodzaje inwestycji	33
Rysunek 13. Liczba zrealizowanych inwestycji w ujęciu województw, na podstawie zrealizowanych umów i płatności.....	35

Rysunek 14. Liczba planowanych inwestycji w zakresie budowy studni, w ujęciu gmin woj. kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego i wielkopolskiego, w oparciu o umowy o przyznaniu pomocy	36
Rysunek 15. Liczba planowanych inwestycji w zakresie zakupu nowych maszyn i urządzeń, w ujęciu gmin woj. kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego i wielkopolskiego, w oparciu o umowy o przyznaniu pomocy	36
Rysunek 16. Przestrzenny rozkład wielkości parametru „liczba lat, w których wystąpiła susza” wyznaczonego dla poziomu gminy	37
Rysunek 17. Liczba wybudowanych studni w ujęciu gmin woj. kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, mazowieckiego i wielkopolskiego, w oparciu o zrealizowane umowy i płatności w ramach Operacji	39
Rysunek 18. Udział procentowy (%) planowanych kosztów inwestycji wg kwot podpisanych umów	40
Rysunek 19. Kwoty podpisanych umów w poszczególnych naborach w ujęciu województw	40
Rysunek 20. Kwoty umów podpisanych na realizację operacji oraz kwoty wypłacone z tego tytułu, po zakończeniu inwestycji w poszczególnych województwach	42
Rysunek 21. Pytanie 1: Kategoria Wnioskodawcy	60
Rysunek 22. Pytanie 7: W którym naborze składał/a Pan/i wniosek o operację?	60
Rysunek 23. Pytanie 8: Jak ocenia Pan/i procedurę wnioskowania?	61
Rysunek 24. Pytanie 9: Czy Pana/i zdaniem, zasady udzielania pomocy finansowej były sformułowane w sposób zrozumiały?	61
Rysunek 25. Pytanie 10: Kategoria inwestycji, na którą był składany wniosek o pomoc.	62
Rysunek 26. Pytanie 11: Jakie inwestycje w zakresie modernizacji gospodarstwa w obszarze nawadniania planował/a Pan/i realizować w ramach swojego wniosku o operację?	62
Rysunek 27. Pytanie 12: Czy operacja obejmowała zakup: czujników, systemów wspierania decyzji, zarządzania gospodarstwem, automatyki?	63
Rysunek 28. Pytanie 13: Czy kwota pomocy jaką mógł uzyskać rolnik na operację w obszarze nawadniania w gospodarstwie (100 tys. zł), jest wystarczająca na pokrycie planowanych przez Pana/ią inwestycji?	64
Rysunek 29. Pytanie 14: Czy przygotowany przez Pan/ią kosztorys operacji (zestawienie rzeczowo-finansowe) wymagał zdaniem ARiMR korekty?	64
Rysunek 30. Pytanie 15: Czy miał/a Pan/i problem z wypełnieniem wniosku?	65
Rysunek 31. Pytanie 16: Czy korzystał/a Pan/Pani z pomocy przy pisaniu wniosku?	65
Rysunek 32. Pytanie 17: Z czyjej pomocy korzystał/a Pan/i przy pisaniu wniosku o operację?	65
Rysunek 33. Pytanie 18: Czy korzystał/a Pan/Pani z doradztwa rolniczego w zakresie projektowania instalacji nawadniających uwzględnionych we wniosku?	66
Rysunek 34. Pytanie 19: Czy korzystał/a Pan/i z doradztwa rolniczego w zakresie wdrażania narzędzi rolnictwa precyzyjnego i inteligentnego w nawodnieniach uwzględnionych we wniosku?	66
Rysunek 35. Pytanie 20: Pana/Pani zdaniem, w procesie ubiegania się o dofinansowanie operacji, uzyskanie lub wypełnienie, których dokumentów było najtrudniejsze?	67
Rysunek 36. Pytanie 23: Czy oszacowanie/ocena potencjalnej oszczędności wody (w %) w zakresie modernizacji/ulepszenia istniejącej instalacji nawadniającej lub elementu infrastruktury nawadniającej było dla Pana/i problemem?	69
Rysunek 37. Pytanie 24: Czy według Pana/Pani instrukcja wypełniania wniosku o operację była napisana w sposób jasny i zrozumiały?	70
Rysunek 38. Pytanie 25: Czy według Pana/Pani materiały pomocnicze do wypełniania wniosku o operację były przydatne i pomogły w przygotowaniu wniosku?	70

Rysunek 39. Pytanie 26: Czy według Pana/Pani kryteria oceny wniosków były napisane w sposób jasny i zrozumiały?	70
Rysunek 40. Pytanie 27: Po jakim czasie (w miesiącach) od złożenia wniosku otrzymał/a Pan/Pani decyzję o odrzuceniu wniosku o dofinansowanie operacji?	71
Rysunek 41. Pytanie 28: Czy ubiegał/a się Pan/Pani o pomoc w dofinansowaniu inwestycji w zakresie nawadniania w innych programach? Jeśli tak, w jakich i z jakim skutkiem?	71
Rysunek 42. Udział naborów w trakcie, których Beneficjenci operacji składali wnioski	74
Rysunek 43. Udział kategorii inwestycji objętych dofinansowaniem.....	75
Rysunek 44. Najczęściej dofinansowywane w ramach operacji inwestycje.....	75
Rysunek 45. Wyniki oceny procedury wnioskowania o dofinansowanie operacji	76
Rysunek 46. Najtrudniejsze do uzyskania dokumenty zdaniem Beneficjentów	78
Rysunek 47. Pytanie 5: Która część wniosku o operację stwarzała Oceniającemu największe trudności w ocenie?	82
Rysunek 48. Pytanie 6: Wg Pana/i opinii, która część wniosku o operację stwarzała największe trudności dla Wnioskodawców?	83
Rysunek 49. Pytanie 7: Czy według Pana/i oszacowanie potencjalnej oszczędności wody (w %) było dla Wnioskodawców problemem?	84
Rysunek 50. Pytanie 13: Czy Pani/Pana zdaniem przyjęte kryteria oceny wniosku są prawidłowe? Przyjęte kryteria oceny wniosku są prawidłowe?.....	87
Rysunek 51. Pytanie 14: Czy widzą Państwo potrzebę zmiany kryteriów oceny wniosków, jeśli tak to w jakich punktach?	87
Rysunek 52. Wskaźnik natężenia wieloletniej suszy.....	91
Rysunek 53. Woda dostępna w glebie.....	94
Rysunek 54. Poglądowe wartości wody dostępnej dla roślin (wilgotność względna objętościowa wyrażona w %) w różnych glebach	94
Rysunek 55. Plon ziemniaka w roku 2014	95
Rysunek 56. Zużycie wody na plantacji badawczej ziemniaka w roku 2014	96
Rysunek 57. % bulw dotkniętych chorobami przy różnych wariantach nawadniania.....	96
Rysunek 58. Analiza ekonomiczna zastosowania nawodnienia precyzyjnego na plantacji badawczej ziemniaka w roku 2014 (% koloru białego dotyczy plonu, liczby w kolorze czarnym dotyczą zysku w €).....	97
Rysunek 59. Przykład aplikacji Android do wspierania decyzji w nawodnieniach na polu testowym	98

Spis tabel

Tabela 1. Ilość i kwota złożonych wniosków o pomoc w obszarze nawadniania w Polsce, wg raportów ARiMR do MRiRW	15
Tabela 2. Liczba złożonych wniosków o operację „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie	17
Tabela 3. Liczba wniosków o przyznanie pomocy złożona w poszczególnych powiatach kluczowych województw	18
Tabela 4. Łączna kwota pomocy w obszarze nawadniania w województwach kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim i wielkopolskim	22
Tabela 5. Liczba zrealizowanych umów wg naborów.....	25
Tabela 6. Liczba odrzuconych wniosków ze względu na kryterium odrzucenia.....	29
Tabela 7. Liczba planowanych do realizacji inwestycji w ujęciu województw na podstawie zawartych umów o dofinansowanie inwestycji	32
Tabela 8. Liczba zrealizowanych inwestycji w ujęciu województw na podstawie zrealizowanych umów i płatności.....	38

Tabela 9. Wykaz studni zrealizowanych w ramach naborów I-IV	39
Tabela 10. Kwoty podpisanych umów w poszczególnych naborach w ujęciu województw ...	41
Tabela 11. Kwoty dotychczas zrealizowanych umów w poszczególnych województwach	42
Tabela 12. Zrefundowane umowy (zrealizowane płatności) w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego	43
Tabela 13. Zrefundowane umowy (zrealizowane płatności) w powiatach województwa łódzkiego	43
Tabela 14. Zrefundowane umowy (zrealizowane płatności) w powiatach województwa wielkopolskiego	44
Tabela 15. Zrefundowane umowy (zrealizowane płatności) w powiatach województwa mazowieckiego.....	44
Tabela 16. Liczba odrzuconych wniosków i kwoty operacji (zł) wg przeprowadzonych naborów w ujęciu miejsca złożenia WoPP.....	45
Tabela 17. Liczba wniosków odrzuconych z uwagi na przyczyny odrzucenia (wg Oddziału Regionalnego ARiMR)	46
Tabela 18. Liczba wniosków odrzuconych w województwie wielkopolskim, w ujęciu powiatów, z uwagi na przyczynę odmowy pomocy	49
Tabela 19. Przyczyny odrzucenia wniosków o dofinansowanie w kluczowych województwach	50
Tabela 20. Przyczyny i liczba wniosków w operację w obszarze nawadniania odrzucona w woj. kujawsko-pomorskim	51
Tabela 21. Pytanie 21: Według Pani/Pana opinii, które z poniższych dokumentów – załączników do wniosku były najtrudniejsze do uzyskania?.....	67
Tabela 22 Pytanie 29: Jakie były przyczyny odrzucenia Pana/Pani wniosku o dofinansowanie operacji w zakresie nawadniania?.....	72
Tabela 23. Pytanie 12: Najczęściej brakujące dokumenty i części wniosku - załączników do WoPP według Oceniających.....	85
Tabela 24. Średni z wielolecia klimatyczny bilans wodny dla Polski dla okresu kwiecień-wrzesień	92

Załączniki

1. Załącznik nr 1 – Raport Metodologiczny - projekt dotyczący badania pt. Ocena wyników realizacji operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie, ITP-PIB, Bydgoszcz, 22 kwietnia 2022 r.
2. Załącznik nr 2 – Ekspertyza „Wyznaczenie obszarów w różnym stopniu zagrożonych wystąpieniem suszy w Polsce na potrzeby wdrażania operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020”, IUNG Puławy, lipiec 2019 r.
3. Załącznik nr 3 – Kwestionariusz ankiety „KWESTIONARIUSZ– na potrzeby realizacji badania ewaluacyjnego pt. Ocena wyników realizacji operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie, realizowanego na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Badania skierowane do Beneficjentów”.

4. Załącznik nr 4 – Kwestionariusz ankiety „KWESTIONARIUSZ– na potrzeby realizacji badania ewaluacyjnego pt. Ocena wyników realizacji operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie, realizowanego na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Badania skierowane do Wnioskodawców”.
5. Załącznik nr 5 – Kwestionariusz ankiety „KWESTIONARIUSZ– na potrzeby realizacji badania ewaluacyjnego pt. Ocena wyników realizacji operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie, realizowanego na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Badania skierowane do pracowników ARiMR –OCENIAJĄCYCH WNIOSKI”.
6. Załącznik nr 6 – Susza wieloletnia według wskaźnika wieloletniego nasilenia suszy.

Załącznik nr 3

KWESTIONARIUSZ

– na potrzeby realizacji badania ewaluacyjnego pt. Ocena wyników realizacji operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie, realizowanego na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Badanie skierowane do podmiotu, który jest **BENEFICJENTEM OPERACJI**

1. Beneficjent:
 osoba fizyczna   osoba prawna
 spółka osobowa w rozumieniu kodeksu spółek handlowych
 wspólnicy spółki cywilnej   oddział przedsiębiorcy zagranicznego
2. Województwo: .....
3. Powiat: .....
4. Gmina: .....
5. Wielkość gospodarstwa (ha) .....
6. Produkcja:
 roślinna, rodzaj.....
 zwierzęca, rodzaj.....
7. W którym naborze składał/a Pan/Pani wniosek o operację:
 I – 25.09-22.11.2019   II – 21.02-20.07.2020
 III – 30.11.2020-28.01.2021   IV – 21.06-20.09.2021
8. W ramach którego naboru otrzymał/a Pan/Pani dofinansowanie do operacji:
 I – 25.09-22.11.2019   II – 21.02-20.07.2020
 III – 30.11.2020-28.01.2021   IV – 21.06-20.09.2021
9. Jak ocenia Pan/Pani procedurę wnioskowania o dofinansowanie operacji?
 bardzo dobrze   dobrze   dostatecznie   źle
10. Czy Pana/Pani zdaniem, zasady udzielania pomocy finansowej były sformułowane w sposób zrozumiały?
 tak   nie
11. Czy według Pana/Pani instrukcja wypełniania wniosku o operację była napisana w sposób jasny i zrozumiały?

tak   nie   częściowo

12. Czy według Pana/Pani materiały pomocnicze do wypełniania wniosku o operację były przydatne i pomogły w przygotowaniu wniosku?

tak   nie   częściowo

13. Czy według Pana/Pani kryteria oceny wniosków były napisane w sposób jasny i zrozumiały?

tak   nie   częściowo

14. W ramach jakiej kategorii operacji (inwestycji) składał Pan/Pani wniosek:

- ulepszenie istniejącej instalacji nawadniającej,
- powiększenie obszaru nawadnianego,
- łącznie ulepszenie istniejącej instalacji i powiększenie obszaru nawadnianego.

15. Czy przygotowany przez Panią/Pana kosztorys operacji (zestawienie rzeczowo-finansowe) wymagał zdaniem Agencji (ARiMR) korekty?

tak   nie

16. Jakie inwestycje w zakresie modernizacji gospodarstwa w obszarze nawadniania zrealizował Pan/Pani w ramach swojego wniosku o operację?

.....
.....
.....
.....
.....

17. Czy operacja obejmowała zakup: czujników, systemów wspierania decyzji, zarządzania gospodarstwem, automatyki?

tak   nie

18. Czy kwota pomocy jaką mógł uzyskać rolnik na operacje w obszarze nawadniania w gospodarstwie (100 tys. zł), jest wystarczająca na pokrycie planowanych przez Pana/Pani inwestycji?

tak   nie

Jeśli nie, jaka Pana/Pani zdaniem powinna być maksymalna kwota dofinansowania?

.....

19. Czy miał/a Pan/Pani problem z wypełnieniem wniosku?

tak   nie

20. Czy korzystał/a Pan/Pani z pomocy przy pisaniu wniosku?

tak   nie

21. Z czyjej pomocy korzystał/a Pan/Pani przy pisaniu wniosku o operację?

doradca rolny/doradztwa rolniczego   wyspecjalizowana firma doradcza
 inny specjalista, jaki .....

22. Czy korzystał/a Pan/Pani z doradztwa rolniczego w zakresie projektowania instalacji nawadniających uwzględnionych we wniosku?

tak   nie

23. Czy korzystał/a Pan/Pani z doradztwa rolniczego w zakresie wdrażania narzędzi rolnictwa precyzyjnego i inteligentnego w nawadnianiu, uwzględnionych we wniosku?

tak   nie

Jeśli tak, w jakim zakresie:

- czujniki wilgotności gleby
- stacje meteorologiczne
- automatyka
- cyfrowe mapy pól przewidzianych do nawadniania
- kompletne systemy wspierania decyzji
- inne

24. Które Pana/Pani zadaniem wymogi operacji były najtrudniejsze do spełnienia/ przygotowania/ przedstawienia w procesie ubiegania się o dofinansowanie do operacji?

- dokumenty preselekcyjne
- wniosek o operację
- plan realizacji operacji
- zestawienie rzeczowo-finansowe
- inne

Jakie?.....
.....
.....

25. Według Pani/Pana opinii, które z poniższych dokumentów - załączników do wniosku były najtrudniejsze do uzyskania?

- wniosek o wpis do ewidencji producentów,
- decyzja zatwierdzająca projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopią tego projektu,
- pozwolenie wodnoprawne na wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych wraz z operatem wodnoprawnym, na podstawie którego wydano to pozwolenie,
- pozwolenie wodnoprawne ma pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw wraz z operatem, na podstawie którego wydano to pozwolenie,
- zgłoszenie wodnoprawne wraz z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego,
- opinia w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, sporządzonej przez osobę posiadającą kwalifikacje w zawodzie geolog w zakresie czynności polegających na wykonywaniu, dozorowaniu i kierowaniu pracami geologicznymi w kategorii IV lub V, określone w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r.
- inne, jakie?

.....
.....

26. Z czego Pani/Pana zdaniem wynikały trudności w uzyskaniu dokumentów zaznaczonych w poprzednim pytaniu?

.....
.....
.....
.....

27. Czy oszacowanie/ocena potencjalnej oszczędności wody (w %) w zakresie modernizacji/ulepszenia istniejącej instalacji nawadniającej lub elementu infrastruktury nawadniającej było dla Pana/Pani problemem?

- tak   nie

Jeśli tak, z jakiego powodu?

.....
.....
.....
.....

28. Po jakim czasie (w miesiącach) od złożenia wniosku otrzymał/a Pan/Pani decyzję o zaakceptowaniu wniosku o dofinansowanie operacji?

- do 6 miesięcy   od 6 do 12 miesięcy   od 12 do 18 miesięcy
 powyżej 18 miesięcy

29. Czy i w jaki sposób weryfikowano konieczność posiadania lub zainstalowania systemu pomiaru w wody, wskazującego zużycie wody w odniesieniu do wspieranej inwestycji po podpisaniu umowy?

.....
.....
.....
.....

30. Według Pana/Pani doświadczenia, jakie elementy i w jakim zakresie należałoby zmodyfikować/uprościć we wniosku o przyznanie pomocy na operację w obszarze nawadniania?

.....
.....
.....
.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

Instytut Technologiczno-Przyrodniczy
- Państwowy Instytut Badawczy
Oddział Bydgoszcz

KWESTIONARIUSZ

– na potrzeby realizacji badania ewaluacyjnego pt. Ocena wyników realizacji operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie, realizowanego na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Badanie skierowane do podmiotu, który był **WNIOSKODAWCĄ OPERACJI**,
ale nie otrzymał dofinansowania

31. Wnioskodawca:

- osoba fizyczna   osoba prawna
 spółka osobowa z rozumieniu kodeksu spółek handlowych
 wspólnicy spółki cywilnej   oddział przedsiębiorcy zagranicznego

32. Województwo: .....

33. Powiat: .....

34. Gmina: .....

35. Wielkość gospodarstwa (ha) .....

36. Produkcja:

- roślinna, rodzaj.....
 zwierzęca, rodzaj.....

37. W którym naborze składał/a Pan/Pani wniosek o operację:

- I – 25.09-22.11.2019   II – 21.02-20.07.2020
 III – 30.11.2020-28.01.2021   IV – 21.06-20.09.2021

38. Jak ocenia Pan/Pani procedurę wnioskowania o dofinansowanie operacji?

- bardzo dobrze   dobrze   dostatecznie   źle

39. Czy Pana/Pani zdaniem, zasady udzielania pomocy finansowej były sformułowane w sposób zrozumiały?

- tak   nie

40. W ramach jakiej kategorii operacji (inwestycji) składał Pan/Pani wniosek o pomoc:

- polegającej na ulepszeniu istniejącej instalacji nawadniającej,

- polegającej na powiększeniu obszaru nawadnianego,
- inwestycje dotyczące łącznie ulepszenia istniejącej instalacji i powiększenia obszaru nawadnianego.

41. Jakie inwestycje w zakresie modernizacji gospodarstwa w obszarze nawadniania planował Pan/Pani realizować w ramach swojego wniosku o operację? (np. studnia, zbiornik – jakie parametry?, itp.)

.....
.....
.....
.....
.....

42. Czy operacja obejmowała zakup: czujników, systemów wspierania decyzji, zarządzania gospodarstwem, automatyki?

- tak   nie

43. Czy kwota pomocy jaką mógł uzyskać rolnik na operacje w obszarze nawadniania w gospodarstwie (100 tys. zł), jest wystarczająca na pokrycie planowanych przez Pana/Pani inwestycji?

- tak   nie

Jeśli nie, jaka Pana/Pani zdaniem powinna być maksymalna kwota dofinansowania?

.....

44. Czy przygotowany przez Panią/Pana kosztorys operacji (zestawienie rzeczowo-finansowe) wymagał zdaniem Agencji (ARiMR) korekty?

- tak   nie

45. Czy miał/a Pan/Pani problem z wypełnieniem wniosku?

- tak   nie

46. Czy korzystał/a Pan/Pani z pomocy przy pisaniu wniosku?

- tak   nie

47. Z czyjej pomocy korzystał/a Pan/Pani przy pisaniu wniosku o operację?

- doradca rolny/doradztwa rolniczego   wyspecjalizowana firma doradcza
 inny specjalista, jaki .....

48. Czy korzystał/a Pan/Pani z doradztwa rolniczego w zakresie projektowania instalacji nawadniających uwzględnionych we wniosku?

- tak   nie

49. Czy korzystał/a Pan/Pani z doradztwa rolniczego w zakresie wdrażania narzędzi rolnictwa precyzyjnego i inteligentnego w nawodnieniach uwzględnionych we wniosku?

tak   nie

Jeśli tak, w jakim zakresie:

- czujniki wilgotności gleby
- stacje meteorologiczne
- automatyka
- cyfrowe mapy pól przewidzianych do nawadniania
- kompletne systemy wspierania decyzji
- inne

50. Pana/Pani zadaniem, w procesie ubiegania się o dofinansowanie operacji, uzyskanie lub wypełnienie, których dokumentów było najtrudniejsze?

- dokumenty preselekcyjne (załączniki do Wniosku o operację)
- wniosek o operację
- plan realizacji operacji
- zestawienie rzeczowo-finansowe
- inne

Jakie?.....
.....
.....

51. Według Pani/Pana opinii, które z poniższych dokumentów - załączników do wniosku były najtrudniejsze do uzyskania?

- wniosek o wpis do ewidencji producentów,
- decyzja zatwierdzająca projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopią tego projektu,
- pozwolenie wodnoprawne na wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych wraz z operatem wodnoprawnym, na podstawie którego wydano to pozwolenie,
- pozwolenie wodnoprawne ma pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw wraz z operatem wodnoprawnym, na podstawie którego wydano to pozwolenie,
- zgłoszenie wodnoprawne wraz z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego,
- opinia w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, sporządzonej przez osobę posiadającą kwalifikacje w zawodzie geolog

w zakresie czynności polegających na wykonywaniu, dozorowaniu i kierowaniu pracami geologicznymi w kategorii IV lub V, określone w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r.

inne, jakie?

.....
.....

52. Z czego Pani/Pana zdaniem wynikały trudności w uzyskaniu dokumentów zaznaczonych w poprzednim pytaniu?

.....
.....
.....
.....

53. Czy oszacowanie/ocena potencjalnej oszczędności wody (w %) w zakresie modernizacji/ulepszenia istniejącej instalacji nawadniającej lub elementu infrastruktury nawadniającej było dla Pana/Pani problemem?

tak   nie

Jeśli tak, z jakiego powodu?

.....
.....
.....
.....

54. Czy według Pana/Pani instrukcja wypełniania wniosku o operację była napisana w sposób jasny i zrozumiały?

tak   nie   częściowo

55. Czy według Pana/Pani materiały pomocnicze do wypełniania wniosku o operację były przydatne i pomogły w przygotowaniu wniosku?

tak   nie   częściowo

56. Czy według Pana/Pani kryteria oceny wniosków były napisane w sposób jasny i zrozumiały?

tak   nie   częściowo

57. Po jakim czasie (w miesiącach) od złożenia wniosku otrzymał/a Pan/Pani decyzję o odrzuceniu wniosku o dofinansowanie operacji?

do 6 miesięcy   od 6 do 12 miesięcy   od 12 do 18 miesięcy
 powyżej 18 miesięcy

58. Czy ubiegał/a się Pan/Pani o pomoc w dofinansowaniu inwestycji w zakresie nawadniania w innych programach?

tak   nie

Jeśli tak, w jakich i z jakim skutkiem?

.....
.....
.....

59. Jakie były przyczyny odrzucenia Pana/Pani wniosku o dofinansowanie operacji w zakresie nawadniania?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

60. Według Pana/Pani zdaniem, jakie elementy i w jakim zakresie należałoby zmodyfikować/uprościć we wniosku o przyznanie pomocy na operację?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

Instytut Technologiczno-Przyrodniczy
- Państwowy Instytut Badawczy
Oddział Bydgoszcz

KWESTIONARIUSZ

– na potrzeby realizacji badania ewaluacyjnego pt. Ocena wyników realizacji operacji „**Modernizacja gospodarstw rolnych**” w obszarze nawadniania w gospodarstwie, realizowanego na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Badania skierowane do pracowników ARiMR –**OCENIAJĄCYCH WNIOSKI**

61. Jakie jest Pani/Pana doświadczenie zawodowe w pracy z programami unijnymi i PROW:

- poniżej 1 roku   1-3 lata   3-5 lat   powyżej 5 lat

62. Z jakiego obszaru Polski najczęściej oceniała Pani/Pan wnioski o operację:

Województwo: .....

Powiat: .....

.....

63. Czy kryteria oceny wniosków, w Pani/Pana opinii były napisane w sposób jasny i zrozumiały?

- tak   nie   częściowo

64. Które kryterium oceny wniosku przysporzyły Pani/Panu największe trudności w ocenie?

.....

.....

65. Która część wniosku o operację stwarzała Pani/Panu największe trudności w ocenie, dotycząca:

- ulepszenia istniejącej instalacji nawadniającej
 powiększenia nawadnianego obszaru
 ulepszenia istniejącej instalacji i powiększenia obszaru nawadnianego
 określenia wystąpienia suszy na terenie gminy w okresie od 2007 r. do 2018 r.
 zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego w zakresie określonych pakietów lub wariantów PROW 2014-2020
 inne, jakie?

.....

.....

66. Według Pani/Pana opinii, która część wniosku o operację stwarzała największe trudności dla wnioskodawców, dotycząca:

- ulepszenia istniejącej instalacji nawadniającej

- powiększenia nawadnianego obszaru
- ulepszenia istniejącej instalacji i powiększenia obszaru nawadnianego
- określenia wystąpienia suszy na terenie gminy w okresie od 2007 r. do 2018 r.
- zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego w zakresie określonych pakietów lub wariantów PROW 2014-2020
- inne, jakie?

.....

.....

67. Czy według Pani/Pana oszacowanie potencjalnej oszczędności wody (w %) było dla wnioskodawców problemem?

- tak   nie   nie wiem

68. Według Pani/Pana, które części wniosku o operację były najczęściej błędnie wypełnione przez wnioskodawców?

.....

.....

.....

69. Według Pani/Pana, w których częściach formularza wniosku o operację najczęściej brakowało koniecznych informacji?

.....

.....

70. Czy brak spełnienia warunku współczynnika potencjalnej oszczędności wody równego co najmniej 10% był przyczyną odrzucenia wniosku?

- tak   nie

71. Czy i w jaki sposób weryfikowano konieczność posiadania lub zainstalowania systemu pomiaru w wody, wskazującego zużycie wody w odniesieniu do wspieranej inwestycji po podpisaniu umowy?

.....

.....

72. Według Pani/Pana, których z poniższych dokumentów/części wniosku - załączników do wniosku najczęściej brakowało?

- wniosek o wpis do ewidencji producentów lub numer ewidencyjny producenta,

- decyzja zatwierdzającej projekt robót geologicznych na wykonanie ujęcia wód podziemnych wraz z kopia tego projektu,
- pozwolenia wodnoprawne wraz z kopia operatu wodnoprawnego, na podstawie którego wydano pozwolenie na wykonanie ujęcia wód podziemnych lub powierzchniowych,
- pozwolenie wodnoprawne ma pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania gruntów lub upraw wraz z kopia operatu wodnoprawnego, na podstawie którego wydano to pozwolenie,
- zgłoszenie wodnoprawne wraz z zaświadczeniem o niezgłoszeniu sprzeciwu do zgłoszenia wodnoprawnego,
- opinię w zakresie możliwości zaopatrzenia w wodę do celów nawadniania w gospodarstwie z wód podziemnych, sporządzonej przez osobę posiadającą kwalifikacje w zawodzie geolog w zakresie czynności polegających na wykonywaniu, dozorowaniu i kierowaniu pracami geologicznymi w kategorii IV lub V, określone w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r.
- plan realizacji operacji
- zestawienie rzeczowo-finansowe
- inne, jakie?

.....
 .....

73. Czy Pani/Pana zdaniem przyjęte kryteria oceny wniosku są prawidłowe?

- tak   nie   częściowo

74. Czy widzą Państwo potrzebę zmiany kryteriów oceny wniosków, jeśli tak to w jakich punktach?

- tak   nie

.....
 .....

75. Według Pani/Pana jako oceniających wniosek, które elementy wniosku i w jakim zakresie należałoby zmodyfikować/poprawić?

.....
 .....

76. Według Pani/Pana jako osoby oceniającej, jakie czynniki spowodowały odrzucenie dużej liczby wniosków o dofinansowanie operacji w Polsce?

.....
 .....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety